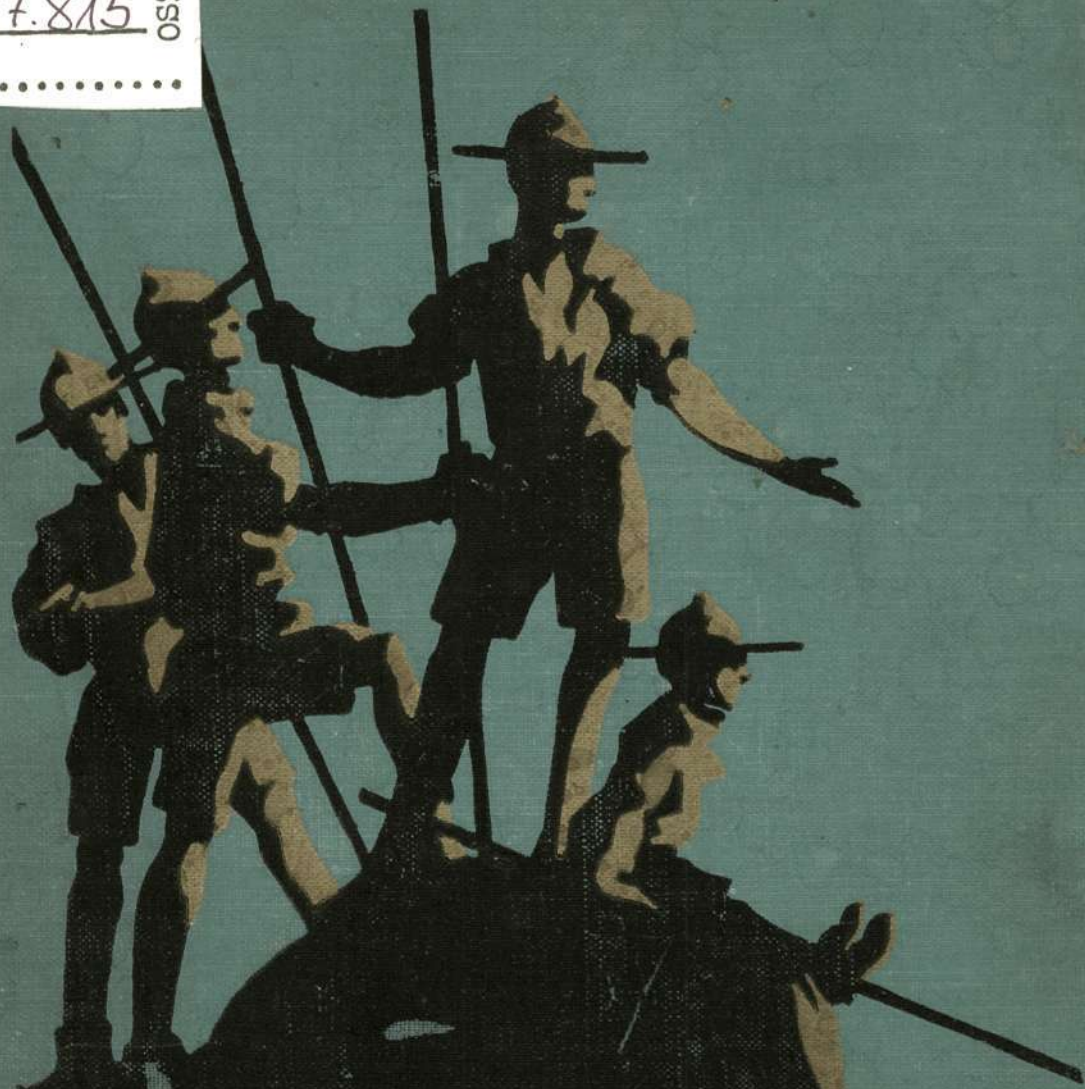

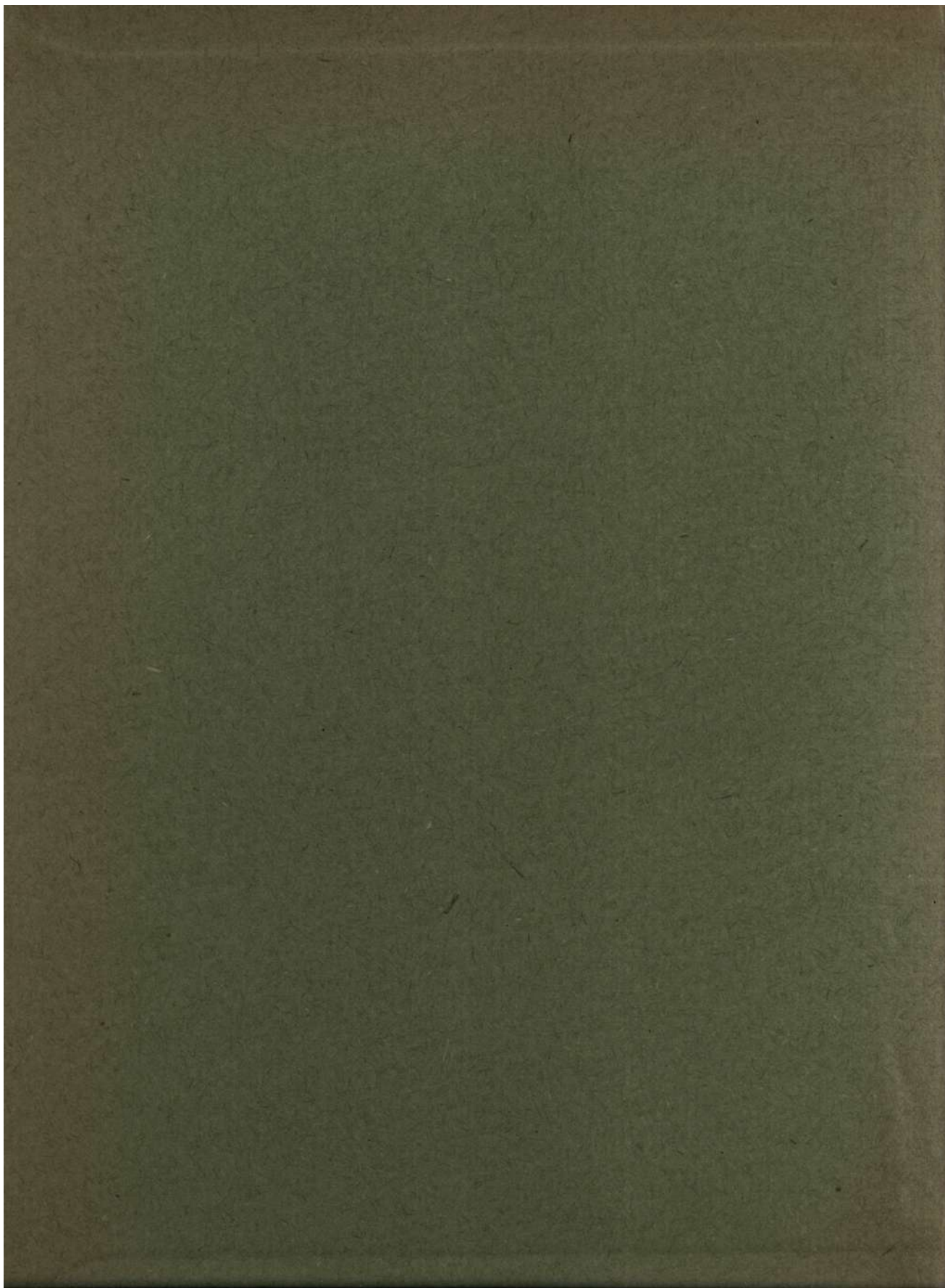
67.815 OSZK

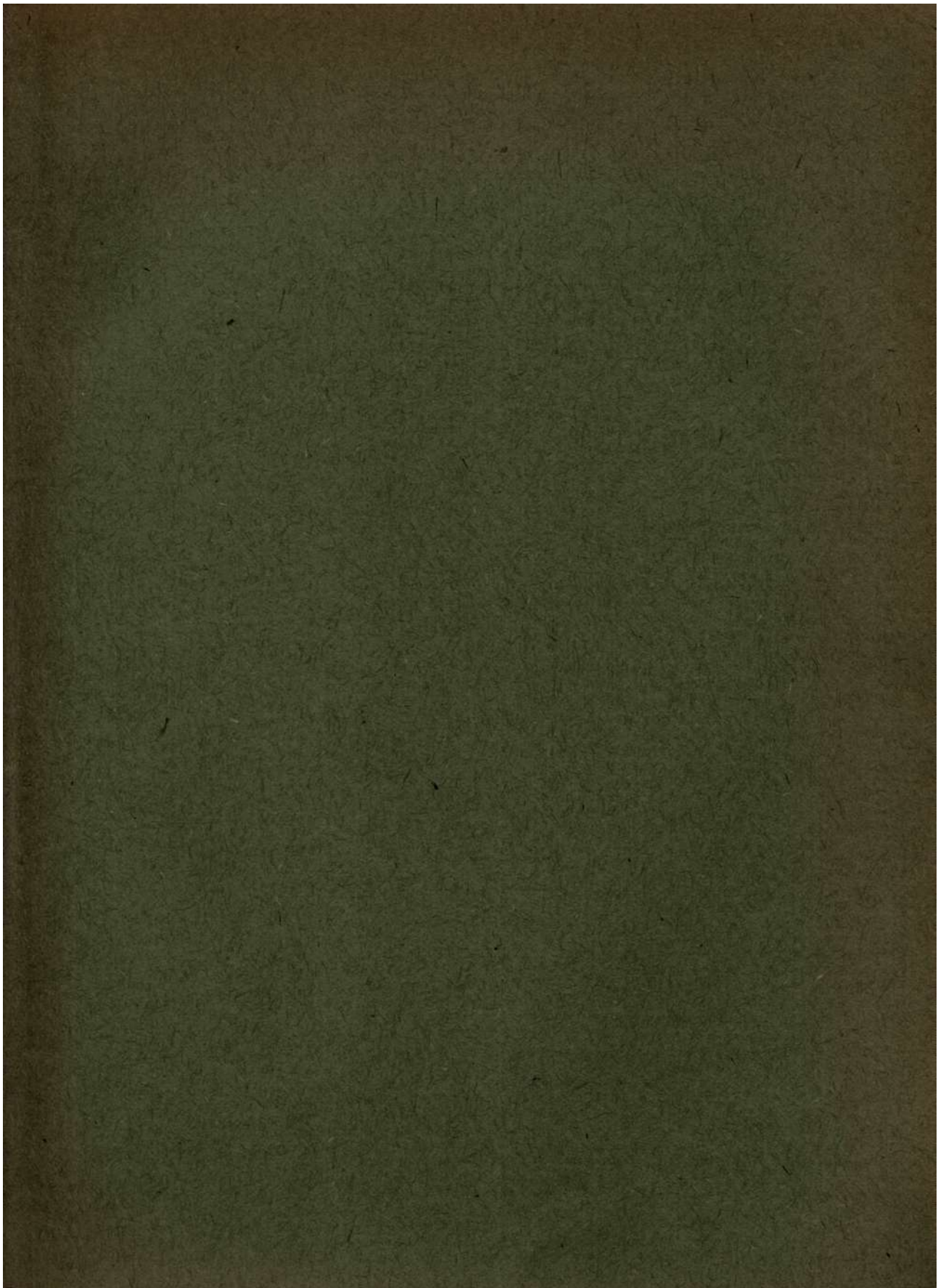

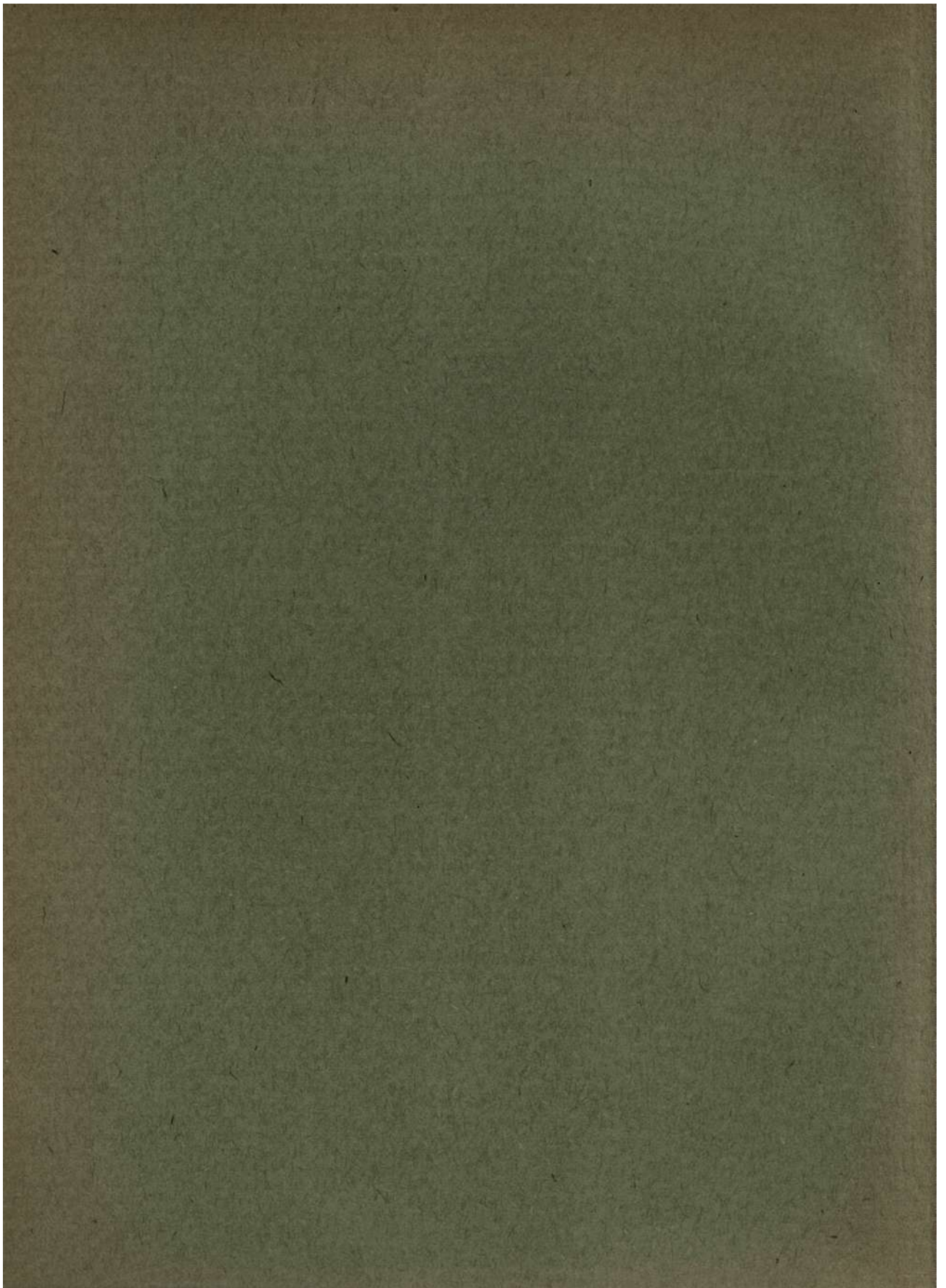
KOMÁROMI JÁNOS

SZÉP VAGY, MAGYARORSZÁG

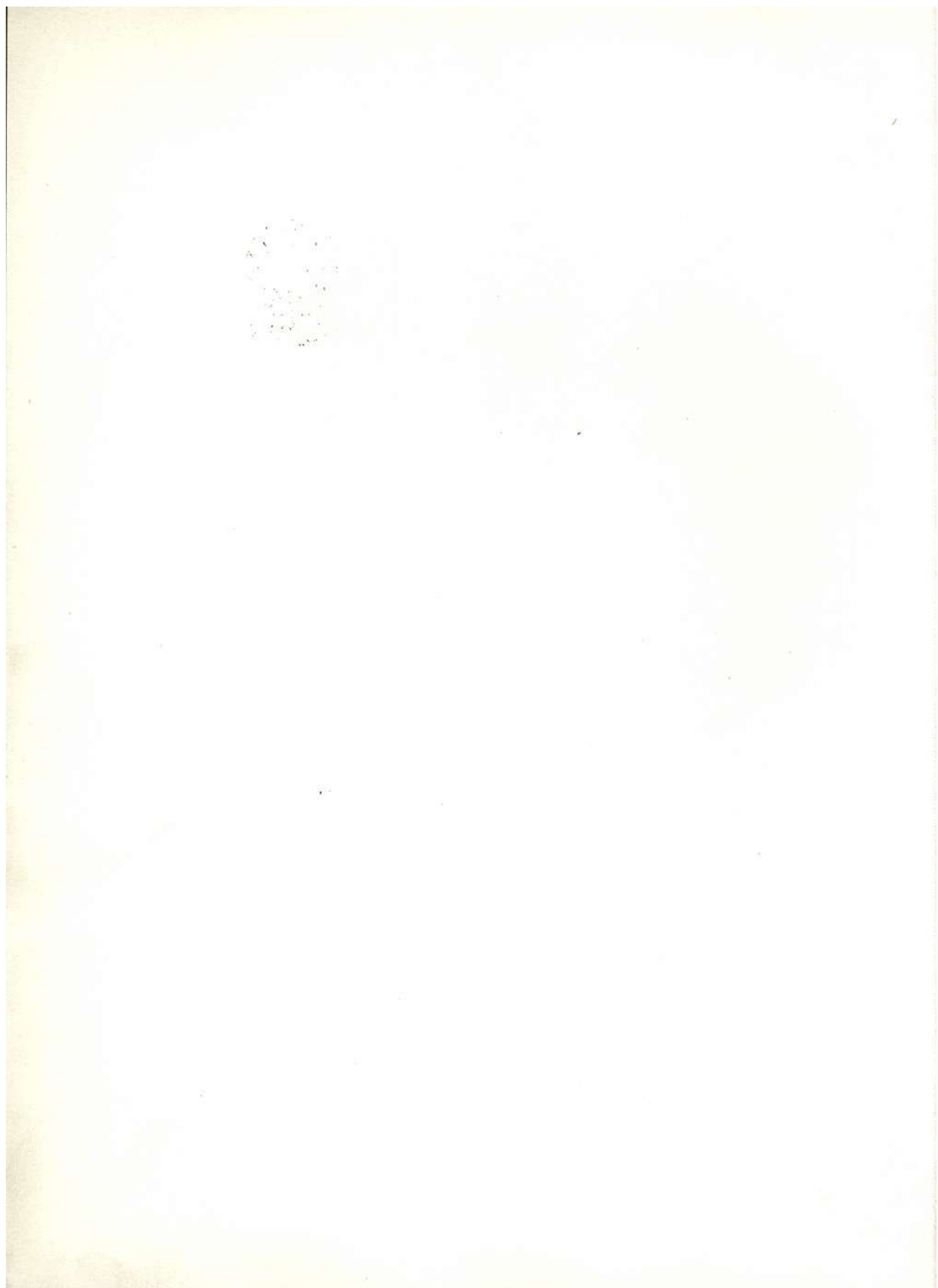
GÉNIUS-KIADÁS

K O M Á R O M I J Á N O S

SZÉP VAGY,
MAGYARORSZÁG!

Rayda Attila mucinénitől

1.948-ban.

G E N I U S K I A D Á S

1983. ÉVI KÖZMŰVELÉSI ÉRTÉKELÉS

MAGYARORSZÁG
KÖZMŰVELÉSI ÉRTÉKELÉS

67815

ORSZÁGOS JELEMLÉNYI KÖNYVTÁR
B 7288/1983
LELTÁRSZÁM

(R2)

KUNOSSY RT. BUDAPEST

TARTALOM

	Oldal
ELSŐ FEJEZET	7
Arra a hirre, hogy a cserkészek országos vezető-tisztje nevezetes utra készül, Jánoska kiscserkészjelöltnek csap föl s mindenáron részese akar lenni a nagy vállalkozásnak.	
MÁSODIK FEJEZET	19
Két nappal később, reggel hatkor, az ország két legkiválóbb cserkésze jelentkezik Jánoskáért; érzékeny búcsu a válás pillanatában; vonat-ut Gyöngyösig, ahol jóismerősökkel akad össze Jánoska; ugyane fejezetben szó esik Gyöngyös város látnivalóiról s Vak Bottyán generálisról.	
HARMADIK FEJEZET	35
A csapat tagjai értesítést küldenek hozzátartozóiknak és a Szövetségnek; minden tiltakozásuk ellenére gépkocsin viszik ki őket a Kaparóházig, ahol is, mivel közeledni kezd az este, letáboroznak; a gyöngyösiek itt elbúcsúznak, csupán a turisták főtitkára marad velük; nagy dologról való elmélkedés a tábortüznél.	
NEGYEDIK FEJEZET	53
Jánoska lapját megkapják odahaza... Másnap délelőtt, mielőtt elindulnának, az ifju farkaskölyök-jelölt pakkot kér Egerbe az édesanyjától; nekivágnak a Kékesnek, mialatt utközben tanulságos dolgok esnek a cserkészetről; a vezető-tiszt Felső-Magyarországról beszél a Kékestetőn; este a Turista-Szállóban huzódnak meg, mert esőre áll az idő.	
ÖTÖDIK FEJEZET	69
Jánoska indulás előtt levelet ír haza, amelyben pakkot kér Eger városába; a turista-főtitkár elbúcsúzik, megígéri azonban, hogy idejében értesíteni fogja az egri turistákat; barangolás a Mátrában; estefelé nagy viharba jutnak s csuronzízesen vergődnek el Parádfüldőig.	

HATODIK FEJEZET	87
Egésznapos pihenő a parádi fürdővendégek között, akik csodálattal adóznak a leendő farkaskölyök hősi vállalkozásának; levélírás az otthon-maradtaknak; a Mátra-Egylet főtitkára üzenetet küld utánuk Gyöngyösről; a vezető-tiszt megállapítja a további utiprogramot s elhatározza, hogy Eger városából a Hortobágy felé fordul.	
HETEDIK FEJEZET	107
Levelek hazulról s táborútés Eger előtt; másnap bevonulás Egerbe s a város nevezetességeinek megtekintése; délután vonatra ülnek azzal a szándékkal, hogy — Füzesabonyban átszállván — meg se álljanak a Tiszáig.	
NYOLCADIK FEJEZET	125
A Tisza nyárfái közt egész éjjel ungnak a békák; másnap estére a hortobágyi nagycsárdáig érnek el s éjjel megállnak a kilenc lyukra állított hortobágyi hidnál; harmadnap a pusztán kóborolnak, mialatt köröskörül délibáb futkos.	
KILENCEDIK FEJEZET	147
Egy nap a Hortobágyon.	
TIZEDIK FEJEZET	161
Jánoska hosszú távolléte miatt otthon keserűre válik a hangulat; a kis csapat tagjai negyednap estére a Jávorkut felé nyomulnak előre elszántan; a cserkészlet első hősei; a Jávorkut s egy hegyifalu leírása; a szentléleki romoknál cserkész táborba ütköznek s még aznap megmásszák az Örvénykőt, ahonnét meglátják a Tátrát s felujjonganak, de ugyanakkor nagy bú veri le őket a lábukról; a Garadna mentén Lillafüredig menetelnek, melynek megtekintése után eléri Miskolcot; ismerősök között.	
UTOLSÓ FEJEZET	191
Hazafelé . . . Hazafelé . . .	

Arra a hirre, hogy a cserkészek országos vezető-tisztje nevezetes utra készül, Jánoska kiscserkészjelöltnek csap föl s mindenáron részese akar lenni a nagy vállalkozásnak.

Ugy június vége táján hire ment, hogy a cserkészek országos vezető-tisztje rendkívül érdekes utra készül. Nevezetesen föltette magában, hogy a legközelebbi napokban elindul s fölkeresi a megcsonkított ország maradékszépségeit. Mert csak így érezhetjük át minden szörnyiségével, mit veszítettünk a valóságban: a Magas-Tátra ormait, a Fátrát,

melynek oldalából pásztortüzek lobognak szeptemberi estéken a távoli völgyek felé; a Verhovinát, hol az ősvadonban medvék hancuroznak a tisztásokon... Csak így riadhatunk reá, hogy kétségbeejtő tiz esztendő óta — iszonyatos messzeségekből — lankadatlanul integet nekünk havasfejével a Bucsecs meg a Negoj, hogy nem miénk már a Szent Anna-tava s tiz esztendő óta csak fájdalmas vágypainkkal szállhatunk már el a Vas-

kapu-szorosig, mely szüntelenül arra emlékeztet mindnyájunkat, hogy ott volt régi hazánk határa... Ezzel a csonkaországra tervezett gyalogutazással az országos vezető-tiszt önmagában is erősíteni szeretne volna a hitet, hogy a mienk lesz még Arad városa, hol a tizenhárom mártír-tábornok csontjai pihennek s táncolni fogunk mi még a felszabadult nyugati végeken, mely tájakon Béri Balogh Ádám kurucái kergették valamikor maguk előtt a darulábu németeket...

Nem egyedül indult az országos vezető-tiszt, hanem magával akarta vinni az ország két olyan diákját, aki a legjobb tanuló az osztályban s egyben a legkiválóbb cserkész is. A nyári szünidőre ez lett volna jutalma nagyszerű erényeiknek.

Jánoska édesapja — valami négy nappal az indulás előtt — ebéd vége körül az országos vezető-tiszt eredeti ötletéről beszélt a feleségének s lelkesedéssel nyilatkozott a pompás utitervről, amikor felfülett fia is, a Jánoska. Jánoska mindössze egy héttel előbb tette le az elemi-iskolai elsősztály vizsgáit, hiszen alig volt még hétesztendős. Abban a pillanatban, amikor édesapja az érdekesnek ígérkező nagy kiránduló-utról beszélt lelkesen az anyukájának, éppen falovát nyergelte, hogy reávetvén magát a paripára, kivont karddal induljon ütközetbe összes ellenségeink ellen. Ámde hallván, mi készül a cserkészeknél, édesapja elé állt:

— Apukám, én is el fogok menni!

— Kis legényke vagy te még ahhoz, fiam, — próbálta felvilágosítani az édesapja.

Ámde Jánoska nem engedett a magáéból:

— Azért én mégis elmegyek! Már apukával is voltam turistáskodni és sohase nem fáradtam el...

— Csakhogy ez igen nagy ut lesz ám, fiam! Aztán

kiscserkész is csak egy esztendő múlva lehetsz, mert nyolcéves korod előtt oda sem vehetnek föl.

Hiába volt azonban minden okos szó, Jánoska állhatatos maradt:

— Hát akkor mondd meg az országos vezető-tiszt bácsinak, hogy vegyen fel kiscserkésznek! Mindig hallgatni fogok arra, amit parancsol nekem!

— De minek is mennél már most a nagyvilágba? — próbálta lebeszélni az édesapja. — Lehetetlen gondolat ez, verd ki a fejedből, fiam!

Ám a mindenre elszánt elemi-iskolai másodosztályu nebulónak (mert a vizsga után annak számított már!) nem lehetett az eszére beszélni. Így felelt, katonás testtartásban:

— Azért akarok én is elmenni a vezető-tiszt bácsival, mert szeretném meglátni az erdőben Mackó bácsit, aztán Zebulont meg Dorkát...

Jánoska tudniillik szentül hitte még ebben a korában, hogy a mesebeli medvecsalád a valóságban is él... Miután pedig semmi okos szó, rábeszélés nem használt s még az édesanyja könnyei sem hatották meg, édesapja elhatározta, hogy beszélni próbál az országos vezető-tiszttel...

Másnap délelőtt csakugyan vette a kalapját, hogy fölnéz a Cserkész-Szövetségbe: hátha mégis lehetne tenni valamit... Már az előszobában volt Jánoska édesapja, amikor utána futott az ádáz lurkó:

— Apukám, aztat is mondjad meg az országos vezető-tiszt bácsinak, hogy sohase nem leszek fáradt és nem fogom azt mondani, hogy az országos vezető-tiszt bácsi vegyen fel a hátára!

— Jó, jó, — szólt vissza az édesapja. — Majd meglátom, mit tehetek az érdekedben. Elvégre cserkész-törvények is vannak, amelyeket nem lehet áthágni!

— Csak beszéljél velök — biztatgatta Jánoska az apját —, hogy vegyenek fel farkaskölyöknek!

Édesapja megcsókolta a makacs fiatalembert s elment.

Félóra mulva bekopogtatott a Cserkész-Szövetségben. Az országos vezető-tisztet ép a hivatali helyiségben találta, amint az utolsó intézkedéseit tette meg a nagy utra.

Délceg ember volt az országos vezető-tiszt s régi barátság szálai fűzték Jánoska édesapjához. Mig el nem némultak a nagy háboru ágyui, a csatatereken forgott hősi elszántsággal, amikor aztán összeomlott felettünk minden s erőre-kapott ellenségeink kezdtek előnyomulni szentesíges határaink ellen, az egykori daliás főhadnagy — régi századának néhány emberével — vérét hullatva szállt szembe a nyomorult idegenek ellen... Azóta keserves tiz esztendő mult el... Tiz esztendő után az összes cserkészek legelső tisztje lett az egykori vitéz főhadnagy.

A régi barátsággal fogtak kezét s örültek egymásnak. Akkor aztán Jánoska édesapja előadta elejétől-végig, mi járatban is lenne voltaképpen...

A vezető-tiszt maga elé gondolkozott:

— Bajos, barátom, bajos. Mert törvény van reá, hogy nyolcesztendő s kora előtt senki sem lehet kiscserkész. De majd kiokoskodunk valamit.

S ugy is lett.

Az országos vezető-tiszt a szomszédos szobákból rög-tönzött értekezletre hívta össze a Cserkész-Szövetség különböző alosztályainak előadóit s az egyes szakértőket. Hamarosan döntöttek is. Hangzott pedig ez a döntés olyanképpen, hogy Jánoska kivételes engedéllyel cserkészruhát ölthet s vásárolhat hozzá minden néven nevezendő cserkészfelszerelést »a cserkészlet iránt érzett lobogó lelkesedés« címén.

Jánoska apja köszönetet mondott a megértő határo-

zatért s a következő kérdéssel fordult az országos vezető-tiszthez:

— Egyszóval leszel oly szives, Ede barátom, s fiamat magaddal viszed a nagy utra...

— Nem bánom, — válaszolt előzékenyen a rokonszenves vezető-tiszt. — Attól félek csak, hogy a kisöreg idő előtt ki talál dűlni a nagy vállalkozásban.

Jánoska édesapja azonban megnyugtatóni igyekezett a barátját:

— Nem hinném. János fiam kijelentette ugyanis, hogy bármennyire elfáradna majd, sohasem fog fölkéredzkedni a hátadra.

Az összegyűlt cserkészvezetők harsányat nevettek, maga a vezető-tiszt mosolyogva nyujtott kezét:

— Megpróbálhatjuk.

S elbucsuztak egymástól.

Ilyen előzmények után történt, hogy Jánoska másnap — apja meg édesanyja kíséretében — a cserkészboltba indult el, ahol a világon minden kapható (és pedig a képzelhető legolcsóbb árban!), amire csak szüksége lehet egy magyar cserkésznek.

A boltban, mintha csak véletlenül történt volna, már várt reájuk Molnár Frici bácsi, a Szövetség külpolitikai előadója, akinek tekintélye vetekszik egy valóságos külügyminiszterével. Frici bácsi, ámbár monoklija fenyegetően szokott megvillanni, egyike a legjobb embereknek a világon. Most is látszatra szigoruan nézett végig Jánoskán, aki tisztelegve állt meg előtte s cserkészmódra köszönt:

— Jó munkát!

Frici bácsi ugyancsak cserkészüdvözlettel válaszolt:

— Légy résen!

S akkor azt kérdezte tőle keményen:

— Aztán mi szeretnél lenni?

— Farkaskölyök, — felelt Jánoska, még mindig tisztelgő állásban s a szemét félpillantásra le nem vette volna a szigorú tartású cserkésztisztról.

— Hát aztán? — faggatta tovább Frici bácsi.

— Cserkész, meg parancsnok!

— S még később?

Jánoska nyelt egyet, de nem hátrált meg. Bátran vágta ki:

— Országos vezető-tiszt!

Hanem itt már Frici bácsi sem bírta a komolyságot. Kénytelen volt fölnevetni:

— Jól van, öcsém! Látod, ezt már szeretem!

S akkor kezét fogván Jánossal, üdvözölte a szüleit is.

Székely stílusban berendezett, barátságos és vonzó hely a Cserkészek Boltja, ahol figyelmesen és jókedvben szolgálnak ki mindenkit. Molnár Frici bácsi, aki értesült már a Jánoska vakmerő tervéről, személyesen intézkedett, hogy mindent megkapjon a fiatalember, amire csak szüksége van.

S odaszólt a személyzetnek:

— Adjánaak csak le egy cserkészapród-sapkát, mert leendő kiscserkésznek nem jár még kalap!

Négy sapka is előkerült ugyanegy pillanatban. Azt, amelyik passzolt a Jánoska fejére, oldalt tették.

— Most kérnék egy cserkészinget, — intézkedett Frici bácsi. — A lehető legkisebb méretűt!

Az is meglett. Akkor megparancsolta Frici bácsi, hogy szabjanak le annyi szövetet, amennyiből cserkész-kabát és cserkész nadrág telik ki egy ilyen tökmag részére. Jánoska ugyanis annyira aprótermetű volt még e június hónapban, hogy reávaló cserkészuhat nem lehetett volna találni a világ összes cserkészeinek boltjaiban.

És mialatt a szülők elfogódva hallgattak, hogy János csak nem enged konok elhatározásából, hanem világgá

akar menni, Molnár Frici bácsi tovább kommandirozott:

— Kérek egy derékszijat, meg egy nyakkendőt! De kék legyen, mert zöldszinü nyakravaló csupán fogadalmat tett nagycserkészeknek jár!

S egymásután került le minden a polcokról: hátizsák, cserkészkesz, kis bakancs, lábszárvédő, körgallér (melyet a hátizsákba kell majd beledugni), kulacs és csajka, térképtartóban térkép, csákány és ásó, kötelet azonban nem adtak Jánoskának, mivel az csak rendes cserkészt illet meg, kapott azonfelül egy nyurga cserkészbotot, vettek a szülei egy kicsiny fényképezőgépet (hadd legyen meg az is!), nem maradtak ki a jegyzetfüzetek sem, ámbár valószinü volt, hogy Jánoska napló helyett oroszlánt, baglyot meg rézkigyót fog majd rajzolni beléjük. Sorrakerült később a többi kellék is: a megfelelő élelmiszer konzervekben, sátorlap a hozzávalókkal, szalmazsák, takaró, örsizászló, lámpa, a rangjelzés ellenben elmaradt, mivelhogy Jánoskánál nem lehetett még szó semminemü rangjelzésről...

— Hiányzik még valami? — kérdezte hangosan Frici bácsi.

A segédek udvariasan feleltek:

— Minden rendben van!

— Tévedés, — akasztotta meg őket a külügyi előadó.

— Iránytüt még nem kaptunk!

De itt már Jánoska is közbekotyogott:

— Minek az az iránytü, kérem szépen?

— Annak, öcsém, hogy tudjatok majd tájékozódni, — adta meg a felvilágosítást Frici bácsi. — Mert viharba juthattok, amikor nem látni semmit, sűrű éjszaka lephet meg, vagy eltévedhettek valami rengetegben...

Jánoska rábólogatott:

— Akkor jó lesz az iránytü. És tessék mondani, Frici bácsi, vannak sárkányok a nagy erdőkbe?

— Ha találkoztok velök, akkor lesznek, — válaszolt titokzatosan Frici bácsi, miközben észrevétlenül mosolygott.

És mialatt velemosolygott az egész személyzet, a külügyi előadó odaszólt az egyik segédnek:

— Tollat is kérek a sapkához... A lehető legnagyobbat!

S már hozták is a tollat. Hanem olyan egy toll volt az, hogyha Jánoska mellé állították volna, hát fölért volna a csipőjéig. Frici bácsi azonban nem állította melléje, hanem az új sapkához tűzte s ugyanakkor János fejébe nyomta a sapkát:

— Ezt a tollat ráadásul kapod!

Nagy kitüntetés volt az mindenképpen. Hogy a Cserkész-Szövetség külügyi előadója egyetlen kézmozdulattal a Cserkészek Boltjának leghosszabb tollát ajándékozza oda egy olyan süvölvénynek, aki még farkaskölyök-számba sem mehetett, olyan eset volt az, amelyhez fogható nem fordult még elő addig a boltban. Megérezhette ezt Jánoska is, mert — miközben tisztelgő-állásba vágta magát — a meghatottságtól remegni kezdett a szájaszéle:

— Igen szépen köszönöm, Frici bácsinak...

— Most tehát rendben volnánk, — jegyezte meg Frici bácsi. — Csak a szabó lenne hátra még!

Abban a pillanatban kéznél is volt már a cserkészek szabója, centiméterrel a kezében, hogy mértéket vegyen Jánoskáról. És mialatt mértéket vettek róla, édesanyja titkon könnyezgetve nézte-nézte egyetlen legényfiát. Érezte ugyanis, hogy amekkora elszántság van benne, minden körülmények között nekivág a nagy utnak s Isten a mondhatója csak, mikor látja viszont megint?

Miután mindennel készen lettek volna s búcsuzni akartak, a külügyi előadó annyit mondott:

— Most pedig az első emeletre mégy föl, az országos

. . . Ezt a tollat ráadásul kapod!

vezető-tiszt bácsi ott lesz hivatali-szobájában: jelentkezni fogsz nála. Megértetted?

— Igenis, — válaszolt tisztelegve Jánoska.

Megegyeztek, hogy a cserkészruha készen lesz másnap estére. Addig, ha szükséges, három szabólegény dolgozik rajta s a cserkészegyenruhát másnap estére mégis csak haza fogják szállítani. Indulás: harmadnap reggel hét órakor a miskolci gyorsvonattal, Jánoska tehát csakum-pakk álljon hat órára, mert akkor érte fog menni az a két cserkész, akit a nagy utra magával fog vinni az országos vezető-tiszt. Ezt már így adták ki parancsba!

S keményen szólt rá Frici bácsi:

— Megértetted?

— Igenis, Frici bácsi...

— Hát akkor: jó munkát!

Jánoska tisztelgett:

— Légy résen!

Ujabb három perc múlva az országos vezető-tiszt előtt álltak, aki szívesen fogadta a szülőket, Jánoskán pedig szigorúan nézett végig. Az ádáz fiatalember azonban cseppet sem ijedt meg, ahelyett vakmerően visszaneézett a vezető-tiszt szemébe s katonás testtartásban jelentkezett.

Az országos vezető-tiszt igen komolyan kezdte:

— Hallom, velünk akarsz jönni.

— Igenis, parancsnok ur, ha el teccik vinni engemet, — s átérezvén a pillanat jelentőségét, meghatódott egy kicsit.

A vezető-tiszt talán még könnyörtelenebbnek látszott, mint amilyen volt az előbb Frici bácsi:

— Hivjál csak Ede bácsinak!

— Igenis, Ede bácsi, kérem szépen.

A vezető-tiszt előre figyelmeztette ekkor a mindenre-

elszánt II-ik osztályu elemi-iskolai tanulót, hogy mi vár reájuk a legközelebbi napokban:

— Komoly ut előtt állunk, testvér. S tartok tőle, hogy ki fogsz dűlni hamarosan...

— Ede bácsi, kérem szépen, — kottyantott bele vakmerőn Jánoska, — én sohase nem fogom mondani, hogy vegyen fel engemet a hátára!

A vezető-tiszt nem tudott elfojtani egy felsuhanó mosolyt:

— Tudd meg hát, hogy szakadatlanul menni kell éspedig gyalog. A te hátizsákodat persze felosztjuk hármunk között, mert egy ilyen leendő cserkészapród lába hamarosan felmondaná a szolgálatot. Ez még a kisebbik baj lenne! A komoly baj ott kezdődik, hogy édesanyád nem lesz veled és nem fektet puha ágyba, hanem a kemény földön alszunk majd éjszakánkint. S takarónk nem lesz más, mint a pokróc meg a csillagos ég... Hát jössz-e?

— Megyek! — mondta konokul Jánoska.

— Figyelmeztetek, — folytatta intelmeit a vezető-tiszt, — hogy sok-sok viszontagsággal megyünk szembe. Csak konzervákat vihetünk magunkkal s lehetnek napok, amikor szomjaznunk kell esetleg. Jöhetnek aztán ferge-tegek, amikor bőrig kell majd ázni s csuronvizesen menetelni tovább a cuppogó latyakban, míg csak a jó Isten napja ki nem szárítja rajtunk a ruhát. Megeshetik persze, sőt egészen bizonyosra veszem, hogy villámok fognak csapkodni a viharban s dörgésük megrázza az erdőket és hegyormokat... Hát jössz-e, Jánoska?

— Megyek! — vágta össze fogát a dacos fiatal-ember.

Pillanatnyi szünet támadt s akkor váratlanul azt kérdezte Jánoska:

— Ede bácsi, kérem szépen, a Mackó bácsival is tanálkozni fogunk az erdőbe vagy eccer?

— Az is lehetséges, — szólt a vezető-tiszt s itt már ő is mosolygott. — Majd elbeszélgetünk vele keveset.

Miután bebizonyosodott, hogy Jánoskát semmi sem tudja visszariasztani a nagy vállalkozástól, az országos-vezető-tiszt megígértette vele, hogy az uton engedelmessékedni fog minden szavának s ugyanakkor kijelentette, hogy kivételes engedmény gyanánt cserkészruhát ölthet, mint reménybéli farkaskölyök.

S kezet adott neki:

— Tehát a viszontlátásra holnapután reggel hét óra előtt a keleti pályaudvaron!

MÁSODIK FEJEZET

Két nappal később, reggel hatkor, az ország két legkiválóbb cserkésze jelentkezik Jánoskáért; érzékeny búcsu a válás pillanatában; vonat-ut Gyöngyösig, ahol jóismerősökkel akad össze Jánoska; ugyane fejezetben szó esik Gyöngyös város látnivalóiról s Vak Bottyán generálisról.

Támadt aztán felfordulás odahaza!

Miután Jánoskát leendő cserkészapródnak jelentette ki az országos vezető-tiszt, a fiatalember készülődni kezdett. Azahogy édesanyja készítette elő a nagy utra.

Izgalomban telt el a közbeeső egy nap. Még Jánoska néneje, az Ágnes kisasszony is, aki akkor már elvégezte a gimnázium elsőosztályát, nekikeseredett napközben. Pedig addig az ideig szinte szakadatlan vitákban álltak egymással, most azonban a kisenje elfelejtette Jánoska összes régebbi kihágásait s maradásra szerette volna rábirni mindenáron. Összetette a kezét, úgy kérte:

— Ne menj el, Jánoska! Félek, hogy valami bajod lesz...

— Csak a jányok félnek, — tromfolta le a nyakas kiscserkész-jelölt. — Én pedig fiu vagyok!

Édesanyja is elővette napközben. Nem egyszer, de huszszor:

— Fiam, fiam, mi lesz veled a nagy idegenségben? Ne hagyd el anyukádat!

Jánoska azonban megfelelt:

— Ne féjjél, anyukám, mert én vigyázni fogok magamra és sokszor fogok neked irni. Azután ha katona leszek, akkor is itt kell hagyni tégedet!

S nagy igazságot mondott ezzel Jánoska.

Mert ezer esztendő óta mindig lóraszálltak a legények, ha verekedni és meghalni kellett, hiába sirt utánok jajveszékelve az édesanyjok, a kisménjök vagy a hugocskájok. És sirtak azontul is keservesen, sokszor a haláluk napjáig, mert a lóraült legények közül csak minden tizedik ha visszajött a harcmezőkről, a többi örökre ottmaradt temetetlenül. Azahogy derekaljuk lett a pázsitos térség, koporsójuk a kéklő nagy ég, mely leborul mindnyájunk fölé. Mert amióta Ázsiából kihozott minket az Isten, egyuttal arra ítelt el, hogy szakadatlanul verekednünk kelljen. Hazánkért, hitünkért, anyánkért, kishugainkért, édes nemzetünkért.

Azon az utolsó napon késő estig tartott a lázas készülődés. Szakadatlanul talpon volt a mama s a segítségére sietett Ágnes kisasszony is. Sütött-főzött a mama s különösen sok süteményt készített, mert azt nagyon a lelkére kötötte Jánoska. Napközben legalább tizszer megkérte az édesanyját, hogy egy hét múlva adasson föl a címére, Miskolcra, egy nagy csomag süteményt. Különben a címet még egyszer pontosan meg fogja irni, mert nem bizonyos, hogy egy hét múlva valóban Miskolcon

lesznek-e? A címzésnél azonban mindenesetre írja oda azt is, hogy: »elemi-iskolai másodosztályu tanulónak«. A mama mindezt meg is ígérte az ő egyetlen fiának 's azalatt szipogott. Jánoska ugyan szerette volna, ha édesanyja sültkrumplit is rakott volna a hátizsákjába (élt-halt a sültkrumpliért!), sajnos azonban, a krumplit már nem lehetett belegyömöszölni a hátizsákba. Mert ez a hátizsák már annyira meg volt tömve estefelé, hogy szinte repedt.

Jánoskának az volt azonfelül a terve, hogy magával viszi valamelyik játékát is. Hiába próbálták felvilágosítani, hogy a hátizsák így is aggasztóan súlyos lesz már, mert a mindenre-elszánt fiatalember beszaladt a szobájába. Az ajtóból visszaszólt még:

— Várjál, anyukám, mindjárt hozok valamit!

S csakugyan, hozta is a kismackóját. Édesanyja végül is kénytelen volt beletörödni:

— Nem bánom, a mackót magaddal viheted. Majd rákötözzük a hátizsákra.

Mert ez a mackó volt a Jánoska legkitartóbb barátja.

Sok-egyéb barátja lett volna egyébként, ám olyan ragaszkodó egyik sem, mint ez a tömzsi mackó. Ha olykor rosszul viselte volna magát, Jánoska a sarokba állította ki, aközben megdorgálta, elmondván őt haszontalannak és pernahajdernek s a mackó soha egyetlen szót nem mert visszavakkantani, hanem lehajtotta buksi fejét, ugy szurkolt a sarokban. Más alkalommal türte, hogy Jánoska mindenféle tréfát elkövessen a rovására s mindazonáltal soha nem panaszkodott. Mialatt pedig az iskolában volt Jánoska, hol a tudományok alapelemeivel vivta nagy csatáit, a mackó többnyire a divány alá megbujva várt szótlan gubbasztással az ő kis gazdájára. El lehet mondani valóban, hogy sirigtartó volt a kettejük barátsága.

Most tehát az az öröm várt a mackóra, hogy ő is részt-

vehet a nagy kirándulásban. Igaz, hogy csak a hátizsákhoz odakötözve. És aki jobban megfigyelte, észre kellett vennie, hogy a mackó mintha mosolygott volna. Ha él a pirinyó medvebocs és ha beszélni tud, bizonyára azt mondta volna: »köszönöm, Jánoskám, hogy nem feledkeztél meg rólam!«

Szakadatlan előkészületek között ment el az a nap s aközben, ugy estétájt, meghozták az új cserkészruhákat is. Lett ebből gaudium!

Azalatt pedig besötétedett egészen... Jaj, Istenem, de hamar elfutott az az éjszaka!

Pedig a mama alig aludt. Föl-fölemelte párnájáról a fejét, sóhajtott egyet, minden alkalommal fölkel, megnézte, jól alszik-e az ő egyetlen fia s betakargatta. Mert Jánoska még álmában sem pihent, hanem csehekkal vagy muszkákkal csatázott s az ütközetek izgalmaiban lelerugta magáról a paplant. Avagy azt kiáltozta álmában: »rajta magyar, rajta!«

Igy jött el a reggel.

Jánoska öt órakor talpon volt már s nyoma sem látszott rajta az álmoságnak. Hat órára készen lett, cakumpakk!

Ugyanabban a másodpercben, mikor a falóra elzengte volna a hatot, becsöngetett a két cserkész is, akiknek Jánoskát kellett magukkal-vinniök a nagy utra. Az országos vezető-tiszt nem jött velök: a keleti pályaudvaron várta hármójukat.

Hanem remek két száz fiú volt a két cserkész, akiket az a kitüntetés ért, hogy őket választotta ki maga mellé az országos vezető-tiszt. A szökét, aki egy gondolattal mintha magasabb lett volna, Bozzay Palinak hívták, társának pedig, a gesztenyeszin-hajunak Tóth Gyurka volt a neve. A legjobb tanuló a hatodik osztályban mind a

kettő s az összes cserkészek közt a legtündöklőbb ére-
nyűek talán.

Bemutakoztak Jánoska szüleinek, mialatt Jánoska maga kissé elfogódva köszöntötte őket. Cserkész módra természetesen: tisztelegő állásban, feltartott két mutatóujjal.

Jánoska persze maga akarta volna vinni megtömött hátizsákját, ámbár nyilvánvalónak tetszett, hogy az első negyedórában összeroskadt volna alatta. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka azonban átvette összes cókmojkját, úgyhogy az ádáz leendő farkaskölyöknek csak a nagy cserkészbotja maradt meg mindössze, mely kétszer olyan magas volt, mint őmaga. Jánoska egyetlen szóval nem ellenkezett, mert tudta, hogy a cserkész első kötelessége: engedelmessé válni és hallgatni!

Ugy volt, hogy édesapja meg édesanyja is elkiséri az állomásra s ezért autót rendeltek a ház elé. Már indulni kellett volna, amikor — kissé boglyas fejjel még — belépett az ebédlőbe Jánoska nénje, az Ágnes kisasszony, aki a gimnázium első osztályát végezte el a nyár elején. És noha temételen nézeteltérés volt köztük minden más alkalommal, a kisasszony most pityeregni kezdett s úgy karolta át az öccse fejét:

— Mi lesz veled abban az idegen világban? Maradj itthon, kisöcsém, mert nagyon félek...

— Csak a jányok félnek, — felelt nagy önérzettel Jánoska. — Én pedig huszárönkéntes leszek, ha meg-növök!

És mert a nénje elkeseredve pityergett tovább, Jánoska végül is leintette:

— A jányok csak sirni tudnak, én pedig ember leszek, hát sohase nem sirok!

Hanem ekkor indulni kellett visszavonhatatlanul.

És mialatt Ágneske nagy könnyeket hullatott az öccse után, Jánoska megcsókolta, utána kezét adott a

szakácsnőnek is. Akkor gépkocsiba ültek öten s tiz percmulva a keleti pályaudvaron voltak már. Itt megváltották jegyeiket s kimentek a perrónra.

Az országos vezető-tiszt sietett eléjük, aki helyekről gondoskodott akkorára. Jókedvűen köszöntötte a társaságot, mialatt Jánoska feszesen tisztelgett. Hamar elrepült az a félóra, amíg beszállniok kellett volna. Jánoska édesapja pénzt adott át a vezető-tisztnek előre nem látott kiadások fedezésére. A Jánoska tenyerébe külön is csusztatott egy pengőt, hogy az árán levelezőlapot vegyen majd s értesitse rajtok az édesanyját, mi van vele a nagy messzeségben?

Hanem ebben a legutolsó másodpercben a mama szemét is elfutotta a könny s alig tudott elszakadni az ő egyetlen fiától:

— Hát mégis elmégy, kisfiam?

— Elmegyek! — mondta keményen. — Ne sirjál, anyukám, mert mindig irni fogok neked!

A vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szintén búcsuzott. Jánoska megcsókolta még az édesapját s akkor magától kapaszkodott fel a kocsira. Szuszogva, mint egy mackó.

Itt volt a pillanat! A kalauzok sipoltak, ők négyen kihajoltak a fülke ablakán s a kezükkel intettek utolsó istenhozzádot. Jánoska látva, hogy édesanyja szeméhez emeli a zsebkendőjét, kihuzta az apró keszkenőjét s azt lengette búcsuzóul, miközben visszakiáltott:

— Ne féjjél, anyukám, mert mindig vigyázni fogok magamra!

A vonat megdőccent s észrevétlenül siklani kezdett kifelé a pályaudvarról. Jánoska egyre integetett visszafelé, míg csak egy fordulónál el nem tűntek előle a szülei. Ahogy azonban nem láthatta többé az édesanyját, sóhajtott egy mélyet s szívében kis szomorúsággal ült le a

fülke diványára. És bármennyire dacos legénykének is igyekezett magát mutatni előbb, most könnyes lett a szeme.

A vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka akkor már rendezkedtek. Négyen voltak csak a fülkében, odakint vakító színekben tündökletes reggel és mire a neki-helyezkedéssel készen lettek volna úgy-ahogy, már Isaszeg dombjai között zúgott velük kanyarodva a gyorsvonat.

Itt a folyosóra hívta ki őket a vezető-tiszt s így kezdte:

— Ezt a helyet jól jegyezzétek meg magatoknak. Fiúk, mert e dombokon teméntelen honvéd fekszik eltemetve, akik Kossuth Lajos zászlai alatt verekedtek valamikor és haltak meg zokszó nélkül hazánk védelmében...

Jánoska persze nyomban belekottyantott:

— Melyik évbe volt az, Ede bácsi?

— 1849 tavaszán, — szólt a vezető-tiszt. — Soha ne feledjétek el, fiúk, hogy az 1849-iki tavaszi hadjárat volt a magyar nemzet legnagyobb fegyverténye. Mert saját királyát verte ki az országból, aki a nemzet ellen fordult. És aki elsősorban szállt szembe a királlyal, egy zempléni fiskális volt. Zengő szavára, amelyet hallva, öreg emberek fakadtak zokogásra, ezredek bujtak ki a fü alól... Valahányszor a nevét halljátok, vegyétek le a kalapot, mert ő szabadította fel ezeréves lánczaiból a szegénységet s ezért hívja a nép Kossuth apánknak ma is.

Karjával szétmutatott a környező tájon:

— Ezeken a dombokon, melyek között a vonat fut el velünk mostan, honvédek rajtáznak szilajon és rakásra haldokolva. Damjanich volt a középhad vezére, az égő erdőben tüzelte katonáit halálos kitartásra s aközben káromkodott, mert a balszárnynon a császáriak visszaverték Klapkát, a jobbszárnny pedig késett és még mindig nem

avatkozott bele a küzdelembe. Ebben a válságos pillanatban lovagolt hozzá Görgei, a fővezér és (noha nem mondott igazat) azt kiáltotta oda Damjanichnak: »kitartás, kitartás, Jánoskám, mind a két szárny előrenyomul!« És a pirossipkások legendás vezére abban a pillanatban kiadta a parancsot: »előre, fiuk!« És az égő isaszegi erdőből váratlanul kitörték a honvédek mind-mind s így történt, hogy a derékhad egyesegyedül kettétörte az ellenség közepét... A honvédek egy szivfacsaró dalt fújtak: »Kossuth Lajos azt üzenté...«, köröskörül haldokló katonák hajtották le véres fejüket a tavaszi füre, tűzben hajladoztak mindenfelé az erdők s a németek hanyatt-homlok menekültek nyugat felé, nyugat felé... Valahányszor a honvédek nevét halljuk, úgy illik, hogy emlékezetükre szálljunk magunkba egy pillanatra!

A fülkébe mentek vissza, leültek s hosszú ideig hallgattak, maguk elé mélázva. Bozzay Pali törte meg elsőnek a csöndet:

— Parancsnok ur, azt hiszem, sehol annyit nem verekedtek a világon, mint Magyarország földjén...

— Ugy van, fiam, — bólogatott komolyravált arccal a vezető-tiszt. — Hazánk területén alig kell ásni pár ásónyomot s lépten-nyomon olyan sirokra bukkanunk, amelyekben magyar vitézek csontjai nyugosznak...

Eltűnődött keveset s akkor sóhajtott:

— Mindig verekednünk kellett, mióta kijöttünk Ázsiából. Különös rendelése az Istennek, hogy idehozott bennünket Európa közepére s ezer esztendő óta itt viaskodunk létünkért, senkitől nem érve... Mert ugyan ki is érthetne meg bennünket? Senki testvérünk, rokonunk a világon s egyetlen barátunk a kard. Kard nélkül régen elsüllyedtünk volna a reánkacsarkodó népek özönében.

Aközben elhagyták Gödöllő kies vidékét s széles kanyarban megkerülvén a máriabesnyői kolostort, Aszód

. . . Isaszeg dombjai között zúgott velük a gyorsvonat . . .

felé közeledtek, mely arról nevezetes, hogy itt tanult kisebb-diák korában Petőfi s itt gyürkőzött neki első verseinek...

Ennél a pontnál megint beleszólt Jánoska a beszédbe:

— Meg van itt javító-intézet is, odaviszik a rossz fiukat!

— Ugy van, — mondta tettetett szigorral a vezető-tiszt. — Egy cserkész azonban sohasem kerülhet az aszódi javítóba, mert a cserkészek mind jó tanulók...

Jánoska annyit mondott rá, mintegy a maga igazolására:

— Nekem csak tornából van kettesem, mert kövér vagyok. Egyszer meg sarokba állított a tanítónéni. Azt mondta, máskor ne beszéljek a szomszédommal!

— Nem is szabad, — jegyezte meg a vezető-tiszt. — Aki jó fiu és fővezér akar lenni, annak mindig oda kell figyelni a tanítónéniére!

Nagyszerű hangulatban telt el az ut hátralevő része. Vámosgyörkön átszálltak s döcögve ment velük tovább a személyvonat. S jókor-délelőtt megérkeztek Gyöngyösre, amely végállomás is ezen a tájon.

S egy nagyot lélegzettek. Előttük ujjongott zölden a Mátra, mely elzárta az egész nyugati eget.

Szemtől-szemben álltak hát megnyomorított hazánk legmagasabb csucsával, a Kékessel, melyről Kékesaljának is szokás nevezni az alatt kinyuló tájat. Szépséges táj és gazdag s borai lelkesítő, melyektől tüzrekap a sok gondoktól zaklatott magyar. A városon vonul át a pest-kassai nagy országut, amelyen naponkint számtalan gépkocsi zúg el északnak, délnek.

Ahogy az állomás-előtti terecskére értek volna ki, először rendezkedtek. A vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka nem csupán saját bagázsijukat vitték a hátukon,

hanem úgy volt, hogy fölváltva viszik a Jánoska hátizsákját is, akire ilyenformán nem maradt egyéb, mint a nagy cserkészbot.

A vezető-tiszt így szólt ekkor:

— Először a város nevezetességeit tekintjük meg s csak akkor döntünk a legközelebbi teendőkre nézve.

S megindultak befelé.

A parancsnok haladt elől, mögötte Bozzay Pali meg Tóth Gyurka egymásmellett. A leendő farkaskölyök (már-mint Jánoska) hol elől, hol hátul ficánkolt először, mint egy kis csikó. De akkor figyelmeztette a vezető-tiszt:

— Testvér, állj csak be mellém, a sorba!

Attólfogva a vezető-tiszt oldalán lépett nagyokat a rakoncátlankodó ifjuember. Mert mindenáron lépést szeretett volna tartani a felnőttekkel. Ez okból olyan hosszukat igyekezett lépni, mint a nagyok, ami szerfölött kacagtatón hatott. Mert az egyik lábát sokszor alig tudta utána-huzni a másiknak.

Igy értek el a főtérig. Különösebb föltünést nem keltettek, hisz ma már nem ujság a cserkész az ország legeldugottabb zugolyában sem. Megesik, hogy téli viharok idején is a havas hegyek oldalain táborozgatnak, ha meg eljön a nyár, szilaj dalaik megharsannak szerte s visszhanggal felelnek rá erdők, tisztások, mezők, ormok, patakok szélei és az ösvények...

A főtéren megálltak egy pillanatra, éppen a Hungária-szálló előtt, mikor a szálló terraszáról nagyot kiáltott egy nyulánk és pirosarcu ember:

— Nini, hisz ez Jánoska, ha jól látom! Hát te 'hova indultál el azzal a nagy bottal, kedves-egy öcsém!

— Az egész országba, Zsiga bácsi! — kiáltotta vissza Jánoska sok önérzet között.

Az idegen ember akkorára odaért a lelkes csoport-hoz s bemutatkozott a vezető-tisztnek meg a két nagyobb

diáknak, Jánoskát pedig megcsókolta, kétfelől. A bemutatkozás során kiderült, hogy Zsiga bácsi régi jó ismerőse a Jánoska szüleinek, ami az elbizakodott fiatalurnak nem jutott eszébe előbb, miután az utazás lázában az egész világról megfeledkezett. Azt is megtudták ugyanakkor, hogy Zsiga bácsi bérlője a szállónak és vendéglőnek... Már tessékelte is őket befelé:

— Az urak talán lerakodnának keveset minálunk. Legalább annyi időre, míg a várost tekintik meg. Van itt látnivaló elég, parancsnok ur. Mindjárt üzenek a Mátra-Egylet főtitkárának, aki bizonyára a legnagyobb örömmel fogja kalauzolni az urakat.

A rokonszenves vezető-tiszt udvariasan próbált kitérni a szives meghívás elől, ám eredménytelenül. Akkorára különben Zsiga bácsi felesége is kijött a terrasra, egy mindig mosolygó asszony, de ahogy a szöges kis bakancsokban meglátta Jánoskát, egyszerre elsírta magát:

— Istenem, Istenem, hát hogy tudott elengedni édesanyád erre a nagy utra, kedves-egy fiam!

— Anyukám nem akart elereszteni, — válaszolt fölényesen Jánoska, — de muszáj volt. Mert egy év múlva farkaskölyök leszek, hát ezért!

A néni könnyeztetve ölelgette meg a vállalkozó természetű ifjút s akkor valamennyiüket magukkal vitték a szálló és vendéglő terrasára. Először le kellett rakodniok mind a négyüknek a rendelkezésükre bocsátott egyik szobában s amire észrevették volna magukat, már a teraszon ültek, ahol gyors tizórait csaptak össze a számukra.

A vezető-tiszt vázolta röviden, micsoda utnak vágtak neki, amit figyelmesen hallgattak végig nem csupán a házbeliék, hanem a szomszéd asztaloknál ült urak és hölgyek is. Ezek észrevétlenül felálltak később s a kis társaság asztala köré tódultak. Mikor a szerény vezető-

tiszt befejezte, ami a legszükségesebb volt a dolgok megértéséhez, taps csattant föl az asztal körül.

Hanem a hölgyek és urak karéján ugyanakkor egy köpcös és izgatott fiatalember próbálta átfurni magát s ahogy az országos vezető-tiszt elé került volna, bemutatkozott:

— A Mátra-Egylet főtitkára vagyok, parancsnok ur. Méltóztassatok rendelkezni velünk!

— Köszönöm, testvér, — válaszolt a vezető-tiszt. — A város nevezetességeit szeretnők megtekinteni, mert délután nekivágunk a Mátrának.

A fiatal főtitkár meghajtotta magát udvariasan:

— Kérlek, parancsnok uram, a legnagyobb készséggel. Ha megengeded, magam veszem kezembe a dolgot...

Mert lelkes társaság a Mátra-Egylet és ha régen vitézségükkel tündököltek az egriek, természetimádatban ma a gyöngyösiek az elsők... Mihelyt néhányórai ráérőidejük akad, az Egylet tagjai kint kapaszkodnak már a Mátra oldalában s éles dalaik messze szállnak a bércek felé... Van valami imponáló abban a hévben, mely legujabban az egyre szaporodó csonkahazai turistákat szállta meg. Mióta elveszett a számunkra régi nagyságunk álma is, ezek a turisták szinte dühvel járnak a megmaradt orموkat, vizesések tájait, völgyszorulatokat, a hegyi patakcskák mentét, utakat és ligeteket, hogy megismervén a nyomorék haza minden talpalatnyi pontját, szakadatlanul egye és mardossa őket a büntudat, amiért megbujva és gyáván engedték szétszabdálni halhatatlan hazánkat.

A vezető-tiszt szorongó aggodalmak közt érezte, hogy innét aligha lesz szabadulás egyhamar. Mert boldogok a gyöngyösiek, ha vendéget foghatnak maguknak egyszer!

Ezuttal is ugy volt.

Mindenekelőtt tizórai mellett ültek a terraszon. Hanem akkorára turisták, cserkészbarátok, a helybeli intel-

ligencia tagjai vették közre őket, úgyhogy a vezető-tiszt alig győzte a válaszokat. Szives volt hozzájuk mindenki és jókedvű. Arról viszont mindenki meg volt győződve, hogy Jánoska ki fog dőlni már az első nap délutánján. Marasztalták is eleget. Zsiga bácsi kötődve mondta neki, hogy majd autóján viszi ki a kis csapat után, Jánoska azonban sértődve vágott vissza:

— Nem kell nekem autó, hogy kinevessenek!

Időközben jelentkezett a helybeli cserkészcsapatok egyik parancsnoka azzal, hogy éppen készülöben vannak a nyári táborozásra, miután a többi csapat utrakelt már. Az országos vezető-tiszt meghallgatta a jelentést s jó munkát kívánt valamennyiöknek a nyárra.

Akkor végül fölkelhettek, hogy körülnézzenek a városban.

Gyöngyös városa csakugyan a poraiból megélemedt Főnix, mert az 1917-iki nagy tűzveszedelem óta, amikor földig égett itt minden, új város nőtt a régi helyén. Talán csak a templomok maradtak meg azon az istenitélet-napon, amely után kevéssel a király is megjelent itt a királyasszonnyal, hogy vigaszt nyujtsanak a porig sújtott népnek... Megtekintették a katolikus nagytemplomot, melynek falképei most készültek újjá és amely szédítő arányaival az első pillanatban áthitatra késztet minden hívő lelket. Látták — kívülről legalább — az ódon Orczy-kastélyt, melynek két kapuja fölött szörnyü bronzoroszlánok strázsálnak s a kastély falairól is, a két kapu oldalairól is szüntelenül hull a vakolat. Megfordultak abban a százados kertben, melynek elhanyagolt fái és bokrai közt enyészet búsong s itt látták az ország két legöregebb tiszafáját is, melyek törzse karvastagságu mindössze. Életkoruk ma is tisztázatlan. Mert mialatt a tudósok azt vitatják, hogy a két fa kétszázéves ha legföljebb, a gyöngyösiek másfélezeresztendőre teszik születési idejü-

ket. Olyan századba tehát körülbelül, mikor még világrengető Attila uralkodott ezen a tájon... Rendületlen hittel hirdetik ezt a gyöngyösiek, a hit szentsége előtt pedig meg kell hajolnia mindenkinek.

S megálltak végül a ferenciek temploma előtt is, amelynek ajtajában nem csupán azért veszi le kalapját az ember, mert templomba lép be, hanem mivel — zaklatott földi élete után — e templom alatt pihen Bottyán János, Rákóczi legnagyobb hadvezetője, akit könyörületesszive miatt Jóltevő Jánosnak nevezett el a szegény nép.

Mély megindultsággal álltak meg a templom falába illesztett márványtábla előtt, melynek szövege hirdetni fogja, míg csak egy magyar él a földön, ki volt Bottyán János kurucgenerális? A kifosztott földnép édesatyja, a fejedelem leghübb embere s labancoknak és egyéb lancnehteknek réme...

Itt elfogódott hangon kezdett rövid magyarázatba az országos vezető-tiszt:

— Azért fekszik e templom kövei alatt a császári csapatokat kergetett öreg, mert itt, a közelben hajtotta le utoljára csatákon megöszült fejét... Gyöngyös és Hattvan táján szállt szembe utoljára a gyűlölt Heiszter generális ellen, haldokló állapotban... Hallgassatok ide jól, fiuk, mert a nemzet történelmének ismerete nélkül senki sem lehet egész magyar!

Komolyan beszélt tovább:

— Abban az időben megrázó vége felé közeledett már a kurucok szabadságharca. Ocskay árulóvá vált s életével kellett fizetnie az ujbári piacon, miután sikerült elfognia végül Jávorka Ádámnak, a legvitézesebb kuruc hadnagynak. Bezerédyt, aki egymaga hetvenhét német, dán és vallon tisztet vágott le a csatákban, hasonló ok miatt fejezték le Patakon. Bercsényi fővezér ezen a szomorú őszön Kassán tartózkodott valahol s onnét irogatta

sürgető leveleit a még megmaradt generálisoknak, hogy minden erejükkel vessék magukat a minden irányból előnyomuló németre. De kivel fordulhattak volna a generálisok a német ellen? A kurucok nagy része holtan feködt már az erdők alatt és a mezőkön, a többiek szét-hulladoztak, mert sem pénzt, sem posztót nem kaptak időtlen-idők óta... Rákóczi ő szent felsége, legkitartóbb hiveitől környezve, azon a ponton volt már, hogy megkezdje legszomorubb utját a verhovinai hágók felé és hogy Lengyelországba bujdosván ki, ne lássa többé Magyarországot és Erdélyt s két legkedvesebb várát: Patakot és Munkácsot...

Itt már a vezető-tiszt is elfogódott:

— Azon az őszön korán jött el a dér. Mindenki menekült, csak a sulyos vasakba öltözött vén Bottyán indult meg mégegyszer a dérbefordult mezőkön, hogy utoljára szálljon szembe Heiszter generális és lompos németjei ellen. Itt, a Gyöngyös és Hatvan közti mezőkön tört ki a kurucok utolsó csatája, szörnyű indulattal... Az ágyuk torkaitól egy-füst volt a mező s nagy harci kiáltásoktól zengett az ég... De Bottyán János ekkor már, minden kuruc keserüségére, haldokolni kezdett... Mert elkövetkezvén az ő ideje is, öreg tagjaiból elszállt az erő s tábori-ágyára fektették le, mialatt homályosodó szemei a távol csatatéren kutatgattak... Kurucok haldokoltak ottan tömegestül, de haldokolva is azt kiáltozták: »Vivát, Bottyán apánk!« Ám Bottyán János, aki végelgyengülésben vezette utolsó csatáját, ezt már nem hallotta többé. Mert akkorára az ő lelke is átszállt a tulvilági csatamezőkre...

Elhallgatott az országos vezető-tiszt. És hallgattak mindnyájan. Aztán lábbujhegyen hagyták el a hűvös templomot.

HARMADIK FEJEZET

A csapat tagjai értesítést küldenek hozzátartozóiknak és a Szövetségnek; minden tiltakozásuk ellenére gépkocsin viszik ki őket a Kaparóházig, ahol is, mivel közeledni kezd az este, letáboroznak; a gyöngyösiek itt elbúcsuznak, csupán a turisták főtitkára marad velük; nagy dolgokról való elmélkedés a tábortüznél.

Ebédre persze ottfogták őket a gyöngyösiek s a Hungária éttermének egyik sarokasztalánál sokáig elbeszélgettek még, hogy lesz, mint lesz a közeli napokban. Lehettek ugy tizenöten a hosszú asztalnál s szinte egytől-egyig azon a véleményen voltak, hogy Jánoskának legtanácsosabb lenne visszamaradni. Különösen Zsiga bácsi, meg a felesége marasztalta. Mégegyszer és utoljára lefestették előtte, micsoda veszedelmek leselkednek reá a hegyek között, meg az erdők sűrűjében. Ámde Jánoska hallani sem akart róla, hogy elhagyja a parancsnok bácsit, Bozzay Palit, meg Tóth Gyurkát. Végül is azzal vágta ki magát:

— Muszáj menni Ede bácsival, mert ha ittmaradnék Zsiga bácsiéknál, otthon kinevetne Ágnes, hogy gyáva vagyok!

Valóban olyan érv volt ez, amely előtt mindnyájoknak meg kellett hajolniuk.

Jó későre nyult ki az ebéd s az országos vezető-tiszt éppen ki akarta adni már az indulásra szóló parancsot, amikor felkiáltott Jánoska:

— Ede bácsi, még nem irtam anyukámnak!

— Látod, ez okos és szép gondolat, — mondta a parancsnok s barackot nyomott a mindenre elszánt lurkó fejére. — Legalább figyelmeztettél, hogy én is értesítem Csongor fiamat...

Jánoska egyszerre felfigyelt:

— Milyen nagy Ede bácsinak a fia?

— Csongor? — kérdezte a vezető-tiszt. — Hát öt-éveske már, de van legalább olyan eleven mókus, mint te!

Képeslevelezőlapokat vásároltak s írni kezdtek. A vezető-tiszt először a Cserkész-Szövetséget értesítette utjok eddigi eredményéről, egy másik lapon viszont a Csongor-gyereket intette meg, hogy legyen jó fiu odahaza s mindig hallgasson anyukájára meg a nagymamára. Együttal megígérte neki, hogyha csakugyan jól viseli magát, két év múlva magával fogja vinni valamelyik nyári táborba. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka a szüleinek küldött egy-egy képeslapot, Jánoska viszont az édesanyjának írt, egymás nyakába torlódó, óriási betűkkel. Hangzott pedig ez az értesítés a következőképpen:

»Anyukám már gyöngyösön vagyunk s ninc semi Bajom zsiga bácsi meg a néni három Narancsot attak kezedet csókolom mindenkit csókolok jánoska.«

A vezető-tiszt átnézte a lapot s a fejét csóválgatta:

— Hogy mennyi helyesírási-hibát csináltál, testvér!

— Ez attul van — mentegetődzött Jánoska —, mert nagyon siettem.

A parancsnok kijavította a hibákat s utána figyelmeztette az ország legfiatalabb farkaskölyök-jelöltjét, hogy a pontosság egyik legszigorubb vezérelv minden cserkész számára. A fölösleges sietség kapkodást jelent, ezt a rossz szokását tehát kerülje a jövőben.

— Igenis, Ede bácsi, — válaszolt Jánoska s egyet szippantott az orrán.

A levelezőlapokat aláírták a társaság tagjai is... Hanem akkor indulni kellett visszavonhatatlanul!

A vendéglő elé két gépkocsi állt ki. Az első a Zsiga bácsié volt s ő maga ezen akarta továbbvinni a parancsnokot, Jánoskát, meg a Mátra-Egylet főtitkárát, aki vagy másfélnapra önkéntes kalauzul ajánlkozott fel, a második kocsiiban Bozzay Palinak és Tóth Gyurkának kellett volna elhelyezkednie.

A vezető-tiszt, mikor meglátta a két autót, szerényen, de határozottan kezdett tiltakozni:

— Bocsánatot kérek, de a cserkészek nem igen szoktak gépkocsikon járni... Majd csak gyalogszerrel vágunk neki.

Mégis engedni volt kénytelen. Mert maga a turisták főtitkára magyarázta meg neki, hogy az ut egyrésze (legalább is Mátrafüredig) érdektelen s ezért nem sok értelme lenne, hogy gyalogosan verjék át magukat ezen az utszakason, ahol semmi látnivaló nincsen. Legfeljebb unalom hallgat a táj fölött. Mátrafüredtől viszont a Kaparóházig, ahonnét a Kékestetőnek indulnak neki másnap reggel, oly megcsodálni való a szerpentin országut, hogy érdemes gépkocsiból gyönyörködni benne. Ha viszont gyalog akarnák megtenni a szerpentinutat, estére sem érnék el a Kaparóházat... Így aztán a vezető-tiszt nem

szívesen bár, de mégis beleegyezett a megváltozhatatlanba.

Itt volt a bucsuzás ideje!

Elköszöntek a gyöngyösiektől, Zsiga bácsi felesége az utolsó pillanatban megcsókolta Jánoskát s egy csomag utravalót adott át neki:

— Vidd magaddal, kisfiam!

— Majd elviszi Pali meg Gyurka, — s a csomagot máris a Bozzay Pali markába nyomta. — Ha teccik irni anyukámnak, Mariska néni, hát tessék megírni, hogy nincs semmi bajom!

— Megírom, fiam, hogyne írnam meg, — nyugtatta meg a néni.

De alig tudta folytatni meghatottságában:

— Aztán értesíts néha egy lapon, kisfiam!

— Mindig irni fogok Mariska néninek, — igérte meg Jánoska.

Akkor elhelyezkedtek a két gépkocsin s három perc múlva a városon kívül vágattak már az országuton.

Zúgva szelték a levegőt a Kékesalja mentén s mind nagyobbodó tömegével szinte repült feléjük a Mátra. Az autó hamarosan megállt az előhegyek között: Mátrafüreden voltak.

Itt kiszálltak kevés időre, hogy rövid körutat tegyenek. A Mátra-Egylet titkára elmondta aközben, hogy az üdülőtelep alig néhány esztendő, de mindtöbben keresik föl évenként s lesznek villatulajdonosokká. Mert Gyöngyös városa is elősegíti az építkezést.

Kies hely ez a Mátrafüred mindenképpen!

Villái az erdőbe vannak beleépítve tulnyomórészt s kiki háza terraszáról hallgathatja a fák halk zúgását. Ez a hely talán azért is annyira vonzó városi ember számára, mert itt még nem nyomult előtérbe a kultúra s így mindenki kaphat izelítőt az őstermészet csöndjéből... Van-

nak romantikus részletei, amelyek egy-egy pontján elragadtatással áll meg az ember... Egy részen patakocská cseveg, mialatt a patak másik ága a sétány mellett fut sebesen. Itt-ott párok tűnnek föl andalogva, másutt öregek ülnek a pihenőpadon s elnézvéen maguk elé szótlanzkodva, bizonyára régi emlékeiken merengenek... Aközben áhitatos csöndbe merül el a rengeteg... Ha meg szél ereszkedik a Tátra felől, olyan szilaj orgonába fog, hogy megrendülten hallgatja az ember ezt a másvilági zúgást...

A Mátra-Egylet főtitkára egyre magyarázott még, amikor Jánoska a következő kérdéssel akasztotta meg:

— Dódi bácsi, tessék mondani, vannak itt az erdőbe rézharkályok is?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, aki állandóan közrefogta a leendő farkaskölyköt, hogy valami baja ne esék, kénytelen volt fölkapagni. A lelkes turista-főtitkár váratlan meglepetésében nem tudta, mit válaszoljon, a vezető-tiszt pedig mosolyogva jegyezte meg:

— Rézharkályok csak a mesében vannak. Tehát legfeljebb akkor láthatjuk meg őket, ha mesebeli tájakra vetődünk el...

Jánoska komolyan bólintott, mint aki megértett mindent:

— Akkor jól van.

Félóra mulva újból gépkocsin ültek, mert Zsiga bácsi hallani sem akart róla, hogy el ne vigye őket a Kaparóházig. Gyalogszerrel már ugysem tudnának elérni odáig sötétség előtt. Így magyarázgatta ezt Zsiga bácsi, a valóságban azonban azért állt rendelkezésükre oly szolgálatkészen, mert így annál kevesebbet kellett gyalogolnia Jánoskának. Ha arra gondolt, mi lesz majd vele a Mátra s különösen a Bükk elhagyatott részein, előre sajnálta a pöttöm-embert. Legszívesebben magávalvitte

volna Gyöngyösre. Ámde Jánoska, amikor Zsiga bácsi megpendítette előtte ezt az ötletet, kézzel-lábbal kezdett tiltakozni:

— Sohase nem megyek vissza... Mert akkor nem lehetnék kiscserkész és huszárönkéntes! Sohase nem venne nek fel!

Hanem a vidék, amelyen átsuhantak a gépkocsival!

A Parádfürdőnek vezető erdei országuton repültek előre, amely szakadatlanul fölfelé kapaszkodott a hegyek között s minden másodpercben fordult egyet. És nagyon kellett vigyáznia a kocsivezetőnek, mert minden pillanatban szemközt futó gépkocsik bukkantak ki a mérész kanyarodók mögül... Egyre-másra föl kellett kiáltaniok az elragadtatástól, amint rejtett szépségeit kezdte bontogatni előttük a Mátra...

Mert a Mátrában jártak már!

Harsanó zöld mindenfelé, ebben a zöldben völgyek zuhantak minden irányba, csúcsok szöktek föl merészen s itt-ott kicsiny patak locsogott. Minden forduló után újabb meglepetések következtek. A fák mögül egyszer kerek tisztás bukkant eléjük s a tisztás közepén soha nem látott arányu épület volt készülóban... A Mátra-Egylet titkára megadta aztán a legszükségesebb fölvilágosításokat: hogy ez az épület a csonkaország leghatalmasabb tüdőbeteg-szanatóriuma, melyet a népjóléti miniszter emeltetett. A kerek tisztás, melyen a sanatórium emelkedik, magaslati helynek számít már s mindenfelől hegykoszoru védi, úgy, hogy e tisztás fölött még vihar idején is alig mozdul a levegő...

Akkor lelkes hangba csapott át a turista-főtitkár:

— A Mátráé a legnagyobb jövő! Már ma is a turisták ezrei keresik föl minden esztendőben s ezek a nagyszerű emberek mind-sűrűbb tömegekben lepik el a Mátra csalogatóbb pontjait. Vannak forrásai, patakjai, regényes

részletei, felszökő ormai, van egészséges levegője, templomi csöndje, vannak üdülő- és nyaralótelepei, fürdői s egyre épülő menedékházai és turistaszállói. S ha az osztrákoknak van Semmeringjük, minékünk itt a Mátra! Ha öndicsekvésnek látszanék is, de meg kell mondanom, hogy a Mátra jóhírért a Mátra-Egylet tagjai költik legelsősorban. E lelkes férfiak és nők, ha csepp szabadidejük akad, már a hegyeket járják, dalaiktól hangosak az erdők és csúcsok, ők látják el utjelzéssel az ösvényeket, tartják rendben a forrásokat s vonzanak ide mind több és több látogatót.

— Öröm hallani az ilyet, — bólogatott az országos vezető-tiszt.

A turista-főtitkár, ez a köpcös emberke, szinte magánkívül folytatta:

— Aztán még valamit! A Mátra egyike a csonkaország ama kevés kilátóinak, ahonnét acéltiszta időben szabadszemmel láthatni a Magas-Tátrát. Az itt cserkésző turisták tehát akaratlanul is régi hazánkkal kénytelenek foglalkozni, mert a felénk-integető határhavasok elhanyaglott nemzeti nagyságunkra figyelmeztetnek mindnyájunkat...

Abban a pillanatban lassított és megállt a gépkocsi, Zsiga bácsi pedig hátraszólt a kormánykerék mögül:

— Helyben vagyunk!

A Kaparóháznál voltak.

Egyszerű lakás ez a Kaparóház, hol a turisták s egyéb tikkadt vándorok enni és inni kaphatnak a ház gazdájától, ha éhesek lettek utközben, avagy ha megtaláltak volna szomjazni. Nehány apró épület áll a Kaparóház előtti tisztáson, ahová nyárra mindig akad egy-két olyan vendég, akinek magaslati levegőre volna szüksége. Két-három nénike s elvétve egy-egy fiatal leány, aki igen el talált búsulni valami miatt s ezokból gyak-

ran révedezik a messzeségen, ha azt hiszi, hogy senki sem látja... Eddig az ideig a Kaparóház volt pihenőhelye a Mátra-járó természetimádóknak, ezen a nyáron azonban gyérülni kezdett benne a vendég s előre lehetett látni, hogy a gazda hamarosan becsukhatja itt a boltot. Tudniillik alig háromszáz lépésre innét megnyílt már akkor a fényes turistaszálló, amelyhez foghatót aligha lehetett volna találni még egy másikat az országban... Dehiszen erre ugys ki fogunk térni később.

Ahogy megálltak volna, mindenekelőtt kirakodtak. Zsiga bácsi itt elköszönt a nagy ut előtt álló társaságtól s megcsókolta Jánoskát:

— Azt mondom én neked, fiam, hogy gyere vissza velem!

— Nem megyek, — válaszolt elszántan a tökmagember, — mert akkor kinevetnének odahaza az osztálytársaim!

Zsiga bácsi, utoljára lengetvén meg kalapját a távozó csapat után, eltűgött a gépkocsin. Utána mindjárt a második autó is elzúgott. Ők öten pedig alkalmas helyet keresvén ki a Kaparóház közelében, nekiláttak a táborverésnek. Minden lépésüknél pompás kalauznak bizonyult a Mátra-Egylet főtitkára, aki ugy ismerte a hegyvidék minden zugát, akár a tenyerét.

És mialatt Bozzay Pali, Tóth Gyurka meg a turista-főtitkár sátert vert, az országos vezető-tiszt elővette uti-naplóját, hogy följegyezze sebtiben eddigi utjok érdekesebb részleteit. Jánoska viszont a sátorütésnél próbált volna segédkezni, ám lábatlankodásával inkább hátramosztotta a dolgokat, mint előre. Végül maga is belátván, hogy nem sok hasznát veszik, leült oldalvást, a szétterített pokrócra s a hátizsákjából azt az aszaltszilvát kezdte eszegetni, mellyel a gyöngyösi jóbarátok tömték meg az izsákját.

Azalatt minden oldalról közeledett az este.

A nap lesiklott már a Galyatető felett s alkonyati színek lopakodtak elő a mély völgyekből. Halálos csend neszezett köröskörül, kiáltás, kocsizörgés nem hallatszott semerről, a felől az irány felől azonban, ahonnét a gépkocsi hozta őket idáig, mintha távoli tücsökszó szüremlett volna föl idáig. De olyan elmosódottan, mint az álmokképek úgy hajnaltájt. Ünnepi csöndbe süllyedt az Isten szép világa s az Alföld irányából fölhunyorgott már az első csillag. Fénye azonban alig volt tüzsurányi még.

Negyedóra alatt készen lettek a sátrakkal s akkor fekvőhelyeket rögtönöztek odabent. Ugy volt, hogy Jánoskával Bozzay Pali alszik egy sátorban ezen az éjszakán és valahányszor fölébred Bozzay Pali, mindig betakargatja ifju barátját. Mert bizonyosnak látszott, hogy legalább tizszer lerugja magáról a pokrócot, miután Jánoska álmában is Magyarország ellenségeivel csatázott. A másik sátorba a turista-főtitkárnak kellett volna behúzódnia Tóth Gyurkával. A vezető-tiszt külön sátorban aludt.

Amire készen lettek volna a fekvőhelyek eligazításával, a vezető-tiszt is pontot tett jegyzetei után s letette a ceruzát. Hamarosan rőzse lobogott a sátrak előtt s a tűz fénye kísérteti árnyakat kergetett a sátrak oldalán és a közeli fák koronái között. Mert ahol tábort ütnek egyszer a cserkészek, onnét nem hiányozhatik a tábortűz sem, melynek gyakorlati jelentősége is van melleleg. Tudniillik ennél készítik el a vacsorájukat. Mert egy cserkésznek mindenhez értenie kell e teremtet világon.

Ott guggolt a tüznél Jánoska is és kíváncsian figyelte, minő ügyességgel forognak azok négyen a vacsorakészítés körül. Meg is jegyezte nyomban:

— Azt hiszem, jó vacsoránk lesz, Ede bácsi.

Az országos vezető-tiszt annyit mondott rá:

— Ez igaz, testvér. Csakhogy aligha érdemeltük meg, mivel ahelyett, hogy saját két lábunkat vettük volna igénybe, gépkocsin hozattuk magunkat idáig. Hanem ilyen eset elő ne forduljon ezentul!

— Igenis, Ede bácsi, — vakkantott bele Jánoska, mert ez gyarló szokása volt. — Csak aztat tessék megmondani nekem, lesz-e vacsorára spenót is?

A turista-főtitkár, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kénytelen volt mosolyogni ezen a spenóttól való rettegésen, a vezető-tiszt azonban megőrizte komolyságát:

— S ugyan mért kérdezted, testvér, hogy lesz-e spenót is?

— Azért, Ede bácsi, — adta meg a fölvilágosítást teljes nyíltsággal, — mert a spenótot nem szeretem. Ha anyukám spenótot főz odahaza, akkor mindig elbujok az ágy alá...

A vezető-tiszt neheztelve csóváltatta a fejét:

— Elég rosszul teszed. Mert alig van étel, amely annyira szaporitaná az emberi vért, mint a spenót. Hát meg fogod-é enni ezentul a spenótot?

— Megpróbálom, — mondta Jánoska, annyi határozatlansággal azonban, hogy nyilvánvaló volt: a spenót-fogyasztáshoz a jövőben is aligha fog hozzájárulni szám-bavehető arányban.

Akkorára készen is lett a vacsora.

Előszedték evőkészségeiket s miután Tóth Gyurka Jánoskának is adott a csajkába, nekiláttak. Szótlanul ettek, mert szokása ez magyar embernek. A nagyreményű leendő farkaskölyök lett készen leghamarabb az első porcióval s másodszor is kért. Kapott. Vízet ittak rá, kulacsból. Utána ki-ki megmosta evőeszközeit a közeli patakban. Kivéven Jánoskát, aki valóban nagy urnak érezhette magát, miután helyette mindent Bozzay Pali meg Tóth

Gyurka végzett el. Mert sok baj van egy ilyen leendő kiscserkésszel!

Akkor négy fatönköt keritettek a Kaparóháztól s azokon helyezkedtek el négyen: az országos vezető-tiszt, a turisták főtitkára, meg a két gimnazista-cserkész. Jánoska tudniillik a sátrába bujt meg s onnét kukucskált kifele, mint egy mopszli-kutya.

Csillagporos mennybolt borult följük s szinte nyomasztó volt köröskörül a csend. Völgyek és ormok hallgattak beburkolózva s csak messziről, Mátrafüred irányából szállt el idáig a tücsök lelkes kardala. Ám mire a tábortüzig hatott volna el, nem maradt belőle egyéb andalító zsongásnál.

A tűzbe merengtek sokáig, mintha régelmult dolgokon tünődöztek volna. Akkor egyszerre beszélni kezdett az országos vezető-tiszt:

— Láttátok, fiuk, az emléktáblát, melyet ma tekingettünk meg Gyöngyös városában, a ferenciek templomában. E tábla felirata azt hirdeti, hogy e tájon vívta meg utolsó csatáját Bottyán János, a lancknehtek réme... Lanckneht, mint tudjátok, egyértelmű a rabló zsoldoskatonával...

Elhallgatott kevés szünetre. A többiek pedig azért hallgattak, mert megéreztek, hogy nagy dolgokról lesz szó megint. Ugy is volt.

— Egyet-mást szeretnék elmondani nektek a kuruc-hadjáratról, — kezdte aztán a vezető-tiszt, — mivel nagy tanulságai vannak. A magyar nemzet legsötétebb esztendei azok, melyekhez a kurucvilág fűződik. Két marokkal fojtogatott akkor a német, azért is törtek ki a kuruc-háboruk. Iszonyatos világ volt az, mert földönfutóvá vált egész nemzetünk. Ez a cudar világ a Wesselényi-féle összeesküvés után indul meg közvetlenül. Akkor rántanak kardot először Szuhay Mátyás meg Szepessy Pál legé-

nyei, akkor viszik gályára prédikátorainkat, akkor nyul fegyverhez a daliás Thököli Imre, akit kuruckirálynak hívtak s mikor csillaga lehanyatlik, Európa keresztyén vitézeinek élén bujdosó kurucok rohanják meg elsőnek Buda csorba bástyáit s tapossák maguk alá a törököt, aki szövetségesünk volt addig. Ugyanakkor a bécsi császár és tanácsadói kiadják a jelszót, hogy ki kell irtani minden magyart, mint javithatatlan rebellist. Karaffa vértörvényszéket ül Eperjesen s megindul az üldözés oly könyörtelenül, hogy még ma, kétszázötven esztendő múlva is ökölbe roppan a markunk... Thököli kurucainak maradványai: urak és pórok, újból az erdőkbe menekülnek, de csupán azért, hogy készülődhessenek az újabb leszámolásra...

A vezető-tisztet itt hirtelen megzavarta Jánoska, aki sűrűn ásítózott már a sátor benyilójában:

— Ede bácsi... igen álmos... vagyok...

— Akkor aludni még, testvér, — mondta a parancsnok, — mert holnap komoly ut előtt állunk. A Kékestetőt fogjuk megmászni...

S egy intésre Bozzay Pali meg Tóth Gyurka levetkeztette a magáról-megfeledkezett legénykét, ágyba dugták, betakarták s jóéjszakát kívántak neki. Jánoska azonban visszaszólt a pokróc alól:

— Még nem imádkoztam...

Nagy szó volt ez, tehát készséggel várahoztak. Jánoska elmondta először a Miatyánkot, utána a Nemzeti Hiszekegy következett: hogy amiképpen hiszünk az egy igaz Istenben, azonképpen hiszünk régi hazánk feltámasztásában. Majd egy kurta német imát mondott el, melyet még az óvodában tanult, akkor valami fohászkodó-versikét hadart el gyorsan, mintha maga is szeretett volna lenni mindenben...

— Jóéjszakát kívánok Ede bácsinak! . . .

Ám ezzel még nem volt vége. Előbb azok névsora következett, akiknek jóéjszakát kívánt.

Hosszu névsor volt!

Jóéjszakát kívánt mindenekelőtt édesapjának, édesanyjának, Ágneske nénjének, azután nagyapjának, nagyanyjának, Gyula bátyjának, Piroska nénjének, Lenke nagynénikéjének, ezt követőleg a közelebbi és távolabbi rokonság valamennyi tagjának, utána a barátainak, akik most olyan távolestek tőle, aztán otthonmaradt szakácsnéjüknak...

Legutoljára kikiáltott a sátorból:

— Jóéjszakát kívánok Ede bácsinak! Jóéjszakát kívánok Dódi bácsinak! Jóéjszakát kívánok Bozzay Palinak! Jóéjszakát kívánok Tóth Gyurkának!

Azok egyszerre feleltek vissza mind a négyen:

— Jóéjszakát kívánunk neked is, Jánoska!

Néhány pillanatig hallani lehetett még, amint a pokróc alatt elfészkelődött az ország legfiatalabb cserkésze, utána csönd támadt. Aztán szabályos lélegzés hallatszott csak.

Ők négyen hosszan elmerengtek a tűzön, melynek csak parazsa világított már. Mintha a keserüsáju elődök emlékeivel viaskodtak volna. Később megmozdult a vezető-tiszt:

— Ott hagytam el, fiuk, hogy a sűrű erdő lett a magyar nép menedéke. Soha iszonyubb világot, mint volt az, amely Buda vivásának esztendeje után következett el a török alól felszabadult országra...

Jobbtenyerébe fektette le az arcát s úgy beszélt, mi alatt szemét le nem vette a tüzről:

— Micsoda világ volt az, Magyarok Istene! Egykoru krónikák szerint a Thököli szerencsétlensége után volt esztendő, amikor egyetlen vágómarhát nem lehetett találni a szétdult Felső-Magyarországon s ugyanonnét az

összes kutyák Lengyelországba vándoroltak ki, mivel idehaza éhenpusztultak volna... S ez a riasztó szegénységü és zivataros századvég mégis a magyar hazafiui és harci-erényeknek láncolata... Már a Wesselényi-összeesküvés után, amikor Erdélybe kell futniok a felvidéki nemes uraknak, ott jeleskedik Szuhay Mátyás meg a kopasz Szepessy Pál, akik aludni nem tudtak a méregtől, valahányszor a gyülölt német nevét ejtette ki előttük valaki... Oly nyomoruságban voltak ezek a fölkelők, hogy gyermekeiket magukkal kellett vinniök lóháton és míg félkézzel ezeket a didergő apróságokat karolták át, másik félkezükkel kardot markolva vagdalkoztak keserüen a csaták forgatagaiban. Fegyvert fog aztán Thököli, a felülkerekedett kurucok ellepik a mezőket és soha nem hallott tábori-dalok zendülnek meg az erdők alatt... Gondoljunk csak a »Tyukodi pajtás«-ra! Sajátságá a magyar katonadaloknak, hogy vagy földigsujtó bánattól vagy fékevesztett vigasságtól terhesek... A »Tyukodi pajtás« egyike ama kevés-számú énekünknek, amelyben szinte liheg a magyar düh... Hiszen még a magyart is vágni kell benne, ha labancnak társaságában találják, az énekszerző garmadákat akar rakni a németek holttesteiből s boroskupájából német vért szeretne inni a németnek vesztére megült áldomáson...

Itt rövid szünetet vett a vezető-tiszt. Majd így beszélt tovább:

— Vége lett ennek is. A török visszaszorításával borulni kezdett a kuruckirálynak csillaga is s rémület lett urrá a »felszabadított« ország fölött. Eperjesen dolgozni kezdett a véstörvényszék, Munkács fokáról lebukott a Zrinyi Ilona hadilobogója s ugy látszott már, nem lesz többé Magyarország... De ismét ujult reményre gyult a menekülő nemzet. Mert évről-évre nyulánkabb legénykévé nyult a kis Rákóczi Ferenc, a Szernye-mocsarak

táján bujtogatott már Esze Tamás, ugyszintén Kiss Balázs, akiket erdei-zsiványoknak minősített a kassai német generális s Kassától az erdélyi hegyekig nőtt a hirtelen rezesorru Majos Ferenc talpas-kapitánynak, aki huszonhét keserves esztendeig lappangott az erdőben, mert halálra kereste a német... Multak az évek, nőtt a nemzet szenvedése, de nem sokáig kellett várakozni már... Az elkövetkezett új század harmadik esztendejének tavaszán — Lengyelország felől jövet — megállt a honi határon a császári udvartól üldözött Rákóczi. Nem várta senki más, csupán Esze Tamás valami háromezer lobogó-indulatu szegénylegénnyel, de Rákóczi mégis megindult Magyarországra az Isten, a haza és a szabadság nevében... Kék-piros zászlóival enyelgett a tavaszi szél, töröksiposok fújták s rézdobosok verték a rikoltó szilajságu új katonadalokat s minden erejével föltámadt a második kurucvilág... S itt rövidesen eljutunk a vasbanzörgő és jóságos Vak Bottyánig, akinél nagyobb hűségű embere nem volt Rákóczinak... De ezt hagyjuk talán a legközelebbi alkalomra!

A turista-főtitkár, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka úgy elmerengett, parázsba mélyesztett tekintettel, mintha egy más világban jártak volna. Csak arra ocsudtak föl, mikor feléjük fordult a vezető-tiszt:

— Ha megfigyeltétek, amiket mondtam, egy nagy tanulságot kellett észrevennetek. Azt nevezetesen, hogy nemzeti létünket egyetlenegy eszköz mentheti meg csak a népek özönében...

— A kard! — mondták azok ugyanegy pillanatban. Az országos vezető-tiszt bólintott:

— Igenis, a kard!... De most lefeküdnénk talán, mert éjfél felé masiroz az idő...

Szó nélkül bujtak be sátraikba. Bozzay Pali Jánoska

mellé, aki mélyen aludt már s mindenekelőtt betakar-
gatta. Valamivel később a vezető-tiszt kiszólt a sátrából:

— Jóéjszakát!

— Jóéjszakát! — feleltek azok hárman.

Csend volt odakint, csak Mátrafüred irányából szü-
remlett föl idáig a tücskök kardala, de már gyengülön.
Csillagok égtek a fekete mennybolton s ez az égbolt
örkődött csupán a Mátra fölött.

NEGYEDIK FEJEZET.

Jánoska lapját megkapják odahaza... Másnap délelőtt, mielőtt elindulnának, az ifju farkaskölyök-jelölt pakkot kér Egerbe az édesanyjától; nekivágnak a Kékesnek, mialatt utközben tanulságos dolgok esnek a cserkészetről; a vezető-tiszt Felső-Magyarországról beszél a Kékestetőn; este a Turista-Szállóban huzódnak meg, mert esőre áll az idő.

Odahaza, a szülei-házban, nyomott volt eközben a hangulat.

Azóta, hogy a leendő medvebocs, édesanyjának könnyei ellenére is, vakmerőn vágott neki a nagy vállalkozásnak, az Ágnes néneje csak lábujjhegyen mert járni a szobákban. És noha azelőtt gyakori nézeteltérései voltak Jánoskával, most minden régi makacskodását elnézte az

öccsének s egyre-többször sóhajtott fel:

— Istenem, csak hazaérkezne szerencsésen!

Az az idő azonban messze volt még! Érezte ezt Jánoska édesapja is, aki hiába tette, hogy dolgozik, mert az esze szakadatlanul a Mátrában járt. Gondolta tudni-

illik, hogy alighanem azon a tájon bolyonghat a lelkes kis csapat. És nem egyszer villant meg előtte a terv, hogy eléjük utazik Egerbe s negyedórára elbeszélget keveset a fiával. Ugy számította ugyanis, hogy a Mátra után alighanem az érseki városban kötnek ki először.

Legrosszabb kedve a mamának volt mégis. Nem akarta szomorítani a férjét meg Ágneske lányát: eléggé leverték voltak anélkül is. Mikor azonban senki sem látta, gyakran nyult a zsebkendője után s kezdte törölgetni a szemét. És még-többször állt ki az ablakhoz, figyelgetve a felhőket, hogy nem áll-é esőre odakint? Mert mi lenne az ő egyetlen fiával, ha orkán találná végigseperni a Mátrát?

Igy ment el másfél nehéz nap. Másnap délben ugyanis ép az ebédnél ültek hárman, amikor az előszobában megcserrent a csengő. Ágneske szaladt ki, hogy megnézze, ki csengetett odakint? A postás volt, aki napjában háromszor-négyszer baktatott föl az ötödik emeletig, hogy kinek-kinek kezéhez juttassa az ujságot, levelet vagy egyéb postát. A derék ember szintén tudott Jánoska nagy utjáról s mosolyogva szólt Ágneskéhez, aki ajtót nyitott neki:

— No, kisasszony, jó hirt hoztam. Az urfi irt Gyöngyösről...

— Köszönöm szépen, — kiáltott egy nagyot az elsőosztályt végzett gimnazista-kisasszony.

S becsapván az ajtót, ujjongva sietett be az ebédlőbe:

— Anyukám, Jánoska irt Gyöngyösről!

Nem tudták, ki kezdje az olvasást. Végül is az apa vette át a képeslevelező-lapot s fenhangon olvasta:

»Anyukám már gyöngyösön vagyunk s ninc semi Bajom zsiga bácsi meg a néni három Narancsot attak kezedet csókolom s mindenkit csókkolok jánoska«.

— Édes kis fiam, — sóhajtott fel a mama s nem tudott szólni többet, mert előtörtek a könnyei.

Édesapja azonban más véleményen lehetett, mert szitt egyet a fogán:

— Majd adok én a cudar kölykinek, csak kerüljön egyszer hazá! Középeurópai botrány, micsoda helyesírással ír: Gyöngyös kis **gy**, nincs helyett **ninc**, Zsiga kis **zs**, adtak két **t**-vel, de hiányzik a **d**, csókolok két **k** s a saját nevét is kis kezdőbetűvel írja! Elejétől-végig a parancsnok javította át... Majd adok én neki!

Édesanyjuk kérlelőre vette:

— Ilyen gyerektől?

— Ilyen gyerektől? — pattant föl az apjuk. — Sehol mondat vége, sehol vessző, sehol pont! Mégis hallatlan!

Csak akkor csillapodott le, hogy Ágneske is közbeszólt volna, azzal a szándékkal persze, hogy mentegesse az öccsét. Még neki állott feljebb:

— Hagyd el, apukám: nem olyan nagy dolog az! Minálunk, a gimnázium első osztályában is egyre-másra ejtettek íráshibákat a lányok...

— Pedig nem lenne szabad! — jegyezte meg szigoruan az öreg.

Ágneske azonban most, hogy mindenáron az öccsét igyekezett tisztáramosni, könnyörtelen maradt:

— Hátha azt mondd, nem lenne szabad, akkor mást mondok, apukám! Nemrégén tenálad is fedeztem föl helyesírási hibát: a poggyász szót **dgy**-vel irtad két **g** és egy **y** helyett!

Itt már az apja sem szólt semmit, ahelyett észrevétlenül próbált mosolyogni maga elé. Valóban úgy volt: itt-ott a régi helyesírási módra tévedt rá a tolla. Ezért bölcsőbbnek vélte, ha nem bírálja többé Jánoska képeslapját.

A levelezőlap akkor már régen a mama kezében

volt, aki könnyes szemmel nézegette az ő egyetlen fia kezeirását. És csak sóhajtott hozzá:

— Merre bolyonghat most szegényke?

— Ugyan már! — adta a szigorut az édesapja. — Hátha katonának megyen majd, akkor is sirni fogtok utána?

De itt már közbeszólt Ágneske is:

— Ne felejtsd el azonban, apukám, hogy most még egészen kisfiu az öcsém! Ezért sajnálja anyuka...

Édesapja látta már, hogy anya és leánya titokban összefogott ellene s ezért nem is erőszakolta tovább a kilátástalan vitát:

— Jó, no... jó...

A mama később annyit mondott még, elnehezült szívvél:

— Csak azt tudnám, mikor érkeznek meg valami nagyobb helyre, hogy előre megadott címre küldhetnék neki valami ennivalót... Talán éheznek is, szegény...

De ezt már nem állhatta szó nélkül az apjuk:

— Tudhatnátok jól, hogy a cserkészek sohasem éheznek! Sokkal talpraesettebb legények annál! Ha pedig szüksége lesz valamire, bizonyára idejében fog értesíteni bennünket!

— — — — —
Ők öten akkor uton voltak már s lihegve kapaszkodtak a Kékestetőnek.

A Mátra-Egylet főtitkára haladt elől, mint vezető. Ámbár vezetőre itt nem is volt valami tulságos szükség, miután az utmenti fákat minden fordulónál jelzéssel látta el a Mátra-Egylet vezetősége. A titkár után Tóth Gyurka mendegélt, kinek a saját hátizsákján kívül még a Jánoskáét is cipelnie kellett. Ma ugyanis ő volt a soros. Nyomában Bozzay Pali következett, aki — különösen a kapaszkodóknál — maga után huzta Jánoskát is, noha

az elszánt fiatalember kézzel-lábbal tiltakozott minden néven nevezendő idegen támogatás ellen. Az országos vezető-tiszt zárta be a menetet, aki elgondolkozva jöddögélt egy idő óta.

Egyébként valamennyien elszótlanodtak kissé az áhitatra késztető csöndben s csak itt-ott kiáltottak föl elragadtatással a táj egy-egy újabb fordulója előtt.

Mert igézetes részletei vannak a Mátrának!

Hiszen romantikus tájak fordulnak elő másutt is Maradék-Magyarországon... Turisták százai barangolnak a Mecsekben és a Vértesben; a Pilisvidék legmagasabb pontjáról, a Dobogókőről ellátni a zólyomi hegyeken tulra, sőt állítják egyesek, hogy acéléles hidegben odáig rémlenek a Tátra üvegszilánk-csúcsai is. Aki járt egyszer a Börzsönyben, fájdalmas vágyakozással gondol vissza mindig csevegő patakjainak völgyeire, hegyi tisztásaira, omlatag meredélyeire, csalogató kék ormaira... De a Mátra valamennyinél szebb s ebben az egyben talán csak a Bükk mulja felül. Ám a Bükkben kevés a víz s a magányos hegyi bolyongó kénytelen a források és patakok vonalát követni, mert a szigorú iránytól ha eltévedne egyszer, napokig csavaroghatna az ősvadonban s talán ott pusztulna szomjan, miután emberlakta helyre nem sikerülne elvergődni többé...

A Mátra egészen más!

Itt minden negyedóránál friss hegyiforrások, gondozott kutacsák, csoronkáló patakok üditik föl a szomjas vándort. Meglátszik, hogy gondja van reájok a gyöngyösi turistáknak... Most is, mialatt a Kékes felé törtettek öten, minden tizenöt-husz percben kóstoltak egyet az éljük tévedt apró kutak és források vizéből, amelyek átlátszók voltak, miként a kristály. Mióta jókor délelőtt elbúcsuztak volna a Kaparóháztól, először a Gyökeresforrásnál álltak meg egy lélegzetre, valamivel később a

Szentlászló-forrásnál pihentek meg keveset s miután lehültek és jót ittak hideg vizéből, a két Jávoros-forrás irányába mentek tovább s jó félóra mulva a Kékeslaposi-kutat ülték körül. Itt azért tartottak hosszabb pihenőt, mivel itt következett a komolyabb meredek s a társaság leendő farkaskölyök-tagja lihegett kissé. Az ut eddigi részén ugyanis nem tartott lépést, hanem ficáncolt legtöbbszörre.

Hallgattak a templomi csöndben, amikor Jánoska a következő kérdéssel lepte meg az országos vezető-tisztet:

— Ede bácsi, kérem szépen, mit kell tenni minden nap a cserkésznek?

A vezető-tiszt nagyon messze járhatott a gondolataival: talán hazája sorsa búsitotta. Mert úgy nézett föl, mint aki távoli álomból ébred. De aztán rámosolygott az apró emberre, akinek szemfüles érdeklődése már eddig is nem egyszer kapta meg a tetszését. És mosolyogva válaszolt a dugó-legénykének:

— Nagyon szívesen állok rendelkezésedre, testvér, de aztán jól megjegyezd magadnak, amit most fogok mondani!

— Igenis, Ede bácsi — válaszolt tisztelgő-állásban, — én sohase nem fogom elfelejteni. De én nem eztet akarom kérdezni, hanem aztat, hogy miért vannak cserkészek a világon?

A kérdés persze oly naivul volt föladván, ami csak természetes egy alig hétesztendős legénynél s a turista-főtitkár, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka akaratlanul fölnevetett. A vezető-tiszt azonban komolyan vette a kérdést:

— Értem, mire vagy kíváncsi, testvér... Hogy mi a tulajdonképpeni célja és jelentősége a cserkészmozgalomnak. Igaz-e?

— Igenis, Ede bácsi, kérem szépen...

Az országos vezető-tiszt így beszélt ekkor:

— Derék dolog, hogy ezt is tudni szeretnéd már. Hát megmondom! A cserkészlet voltaképpen célja az, hogy új emberiséget neveljen a világnak. A cserkész tehát egyeneslelkű és mindig igazat mond. Szava annyi, akár az eskü! Ha megessék mégis, hogy valamelyik cserkész hazudott egyszer, azt a többiek azonnal kizárják a maguk köréből... Figyelj csak ide! A cserkész híven teljesíti mindennemű kötelességét, mert jelszavunk: »Becsülettel a hazáért!« A cserkész segít, ahol csak tud s testvérének tekint minden embertársát. Másokkal szemben gyöngéd, magával szemben szigorú a könyörtelenségig. Szereti a természetet, mert a természetben Isten van közel, a cserkész jó a tehetetlen állatokkal szemben s kiméli a növényeket. Följebbvalóinak engedelmeskedik, de nem a szigorúság miatt, hanem jólélekből, készségesen. A cserkész mindig vidám, meggondolt, takarékos és — ami igen fontos — testben s lélekben mindig tiszta marad... Megértetted?

Jánoska megilletődve válaszolt:

— Igenis, Ede bácsi, mindent megértettem és én is mindent úgy fogok csinálni.

— Nos, akkor derék cserkész leszel, testvér, — vergette vállon a vezető-tiszt. — Aztán mégegyet: nekünk, magyaroknak, különbeknek kell lennünk más nemzetek cserkészeinél, mert szegény hazánkat porig alázták s szerencsétlenségbe döntötték. S a magyar cserkészek érzik is, mi a kötelességük: a nemzetek legutóbbi nagy cserkészmérkőzésében már csak Amerika és Anglia tudott megelőzni bennünket... Az egész világról! Hát ehhez tartsd magad te is, testvér!

Jánoska egyet nyelt:

— Igenis, Ede bácsi. Mindig sokat fogok tanulni. És kezet adott rá a vezető-tisztnek.

Fölkerekedtek aztán, hogy most már meg nem áll-

nak a Kékes csúcsáig. Ámde mielőtt ennek az utolsó utszakasznak vágtak volna neki, Jánoska könyörögni kezdett, hogy legalább most az egyszer csatolják reá saját hátizsákját, mivelhogy minden komoly cserkész maga szokta cipelni a hátizsákot. S hozzátette még, kissé morfondirozva:

— Meg a baka is viszi a bornyuját.

Nem volt mit tenni, nyakába kellett akasztani az apró hátizsákot, amely — nyakban! — ugyancsak húzta a tapasztalatlan ifjuembert s ezért, a vezető-tiszt egy szemintésére, lassu lépésben indultak meg a tetőnek. Jánoska haladt az élén tömött hátizsákjával, a hátizsákon legkitartóbb pajtásával, az odakötözött sárga kis mackóval.

Persze, persze: erről a sunyipofácskájú medvebocsról az események forгатagában egészen megfelledeztünk!

Többen emlékezni fognak még reá, hogy Pestről való elindulása előtt az édesanyja kötözte oda a játék-mackót a hátizsákra. Ez érthető kívánsága volt Jánoskának, miután a mackóhoz a barátság és ragaszkodás őszinte szálai fűzték. A mackót valami három évvel előbb hozta neki a Jézuska s azóta jóban-rosszban kitartottak egymásmellett.

Csoda-é ilyen előzmények után, ha a megnevetni való pofácskájú bocsot is magával vitte a nevezetes utra?

A Kaparóházig eltöltött egész első napon szinte megfeledezett leghübb bajtársáról a fiatalember, amikor azonban lefekvésre került volna a sor, magához kérte a pirinyó tányértalpu komát. Ugy aludtak el, egymásmellé simulva a pokróc alatt. Reggel éppen mosakodott sátra előtt a vezető-tiszt, a Mátra-Egylet főtitkára, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, amikor mozgolódás hallatszott ki Jánoska sátrából s pillanattal reá ezt dörmögte valaki odabent:

— Ugy-e, örülsz, hogy elhoztalak magammal? Csak hallgassál reám, amikor beszélek hozzád, akkor sohase nem foglak otthonhagyni...

Ők négyen összemosolyogtak a sátrak előtt. Mert nyomban tudták, hogy Jánoska a mackóval próbál eldiskurálgatni. Ugy négyszemközt, bizalmasan.

Most tehát maga vitte végül a hátán. És mialatt a hátizsák szija huzta a nyakát, Jánoska visszaszólt a mögötte bandukoló Tóth Gyurkának:

— Mongyad, Gyurka, mit csinál a hátamon a mackó?

— Nevet, — válaszolt Tóth Gyurka.

Jánoska komolyan bölintgatott maga elé:

— Mert biztosan örül, hogy viszem most őtet.

Itt aztán, a lépést-menet alatt, a Mátra-Egylet főtitkára vette át a szót s magyarázni kezdett a csodálatos hegyvidékről. És miközben beszélt, hangja lelkesedésbe csapott föl...

Lehetett is lelkesedni! Hiszen elég volt elgyönyörködni a gyalogösvényut eddigi részleteiben, hogy örökre szívükbe zárják a Mátra minden romantikáját, amelyet akkortájt neveztek el »Magyar Semmering«-nek.

Amerre elhaladtak, mindenfelé mesebeli szálfák szöktek föl merész sudaraikkal a magasságba s csak fönt, egészen fönt borult össze a koronájuk. Kellemes hűvösben tartották az egész utirányt, mialatt odalent, a hegyek lábánál kánikulai hőség szikrázott és perzselt. Szőke és haragos-sötét törzsei voltak e szálfáknak, elvétve különös színű virágok nyiltak s itt-ott, ha éles küllőben behasított a napfény, a zöld színnek száz árnyalata tombolt a tisztások szélein... Mert tisztások is váltogatták egymást, elég sűrűn s az egyik ilyen tisztás előtt Jánoska, ki az élen szuszogott a hátizsák sulya alatt, váratlanul megtorpant és hátrálni kezdett:

— Valami van ott, Dódi bácsi!

— Hol? — kérdezte a turista-főtitkár.

Jánoska komolyan megijedhetett ezuttal, mert alig tudta szótagolni:

— Ott a fák között... Két füle van neki és engemet néz...

Abban a pillanatban az a szelid kis állat, amely elől a leendő farkaskölyök — sajnos! — megretirált, egyet cikkant s karcsu szökéssel a sűrűbe vágta magát...

Kiderült, hogy egy megijedt őzikéről van szó mindössze. Jánoska, restelvén a nagy ijedtséget, így szólt nyílt őszinteséggel:

— Én meg aztat hittem, hogy valami bölény...

Azzal megállt s bevárta a vezető-tisztet, aki leghátul jöddögélt, kissé elgondolkozva. Tüstént föladta neki a kérdést:

— Tessék már megmondani, Ede bácsi, vannak-e ebbe az erdőbe olyan bölények, akiknek tűz forog a szemébe, aztán csipicsókák, vakvarnyuk meg rézharkályok?

A vezető-tiszt csaknem zavarbajutott, mit is mondjon ennek az örökkön érdeklődő, ádáz fiatalembernek? Végül is gondolt egyet s így szólt:

— Tüzesszemű bölények, csipicsókák, vakvarnyuk meg rézharkályok csak a mesékben vannak. Nem csodálنام azonban, ha itt is elibénk toppannának, hisz az egész Mátra valóságos mesebeli táj...

— Igenis, Ede bácsi, kérem szépen, — mondta rá Jánoska s igyekezett újból az élre jutni.

Hanem akkorára a tető előtt álltak.

Itt már bokros rész tenyészett a szálfák lábainál s keskeny ösvényen kapaszkodtak föl a hirtelen-meredek csúcs felé. A turista-főtitkár ujjongott fel elsőnek:

— Ni, itt van már a Vass-kilátó!

— Mongyad Gyurka, mit csinál a hátamon a mackó? . . .

— Miért vas? — vakkantott bele Jánoska. — Talán vasból van?

Fejet csóváltak az apró ember értelmetlen kérdésein, aki mindent tudni szeretett volna. Meg is magyarázták neki tüstént, hogy a kilátó, amely husz méterrel toldja meg a Kékes ezer és tiz méteres magasságát, faalkotmány ugyan, mindössze egyik miniszterünkről nevezték el így, aki a csonkaország egyik legnagyobb tüdőbetegszanatóriumát építtette meg a Mátrában.

Akkor már a tetőn voltak... Hanem a kilátás!

Váratlanul elszorult a mellük s percekig képtelenek voltak szóhoz jutni. Lent, a lábuk alatt terült ki csaknem egész Észak-Magyarország.

Igézettől eltöltve s mély megindultsággal álltak egymásmellett hosszú ideig.

Mintha egy-egy nagy térképet terítettek volna ki eléjük. Csakhogy e térképnek süllyedő vonalai és emelkedő pontjai is voltak s a vége valahol túl a Fátrán vezett bele az Elérhetetlenbe... Látták jobbfelől az Alföld lapját, mint domboru pajzsot, messzi facsoportok mögül kibökő ceruzahegyes tornyokkal... Észak felől, jobbkéznek kissé, ott komorodott előttük a Bükk rengetege, amelyet szintén be akartak barangolni. Ugyanugy, de balról, mintha a Fáttra barnult volna szélesen elnyulva, előttük pedig, a látóhatár elmerülő vonaláig, szabad kilátás tágult a határtalanba... Ott kellett a magasba oromlania valahol a Tátra bérceinek, de most ködfátyol húzódott a halhatatlan csúcsokra... A ködfátyolon innen pedig — minden irányból — szántóföldek pántlikái, laposan lenyomott dombok és hegyhátak üdeszinü vagy haragoszöld erdőkkel s közbe-közbe falucskák skatulyaházakból s e falucskák közepéből villogón fehérlettek elő a templomtornyocskák.

Ahogy magukhoz tértek volna első ámulatukból, a

vezető-tiszt annyit mondott, de olyan halkán, mintha magában imádkozott volna:

— Gyerünk a kilátó tetejébe... De óvatosan...

Majd Jánoskára pillantott:

— Testvér, add csak ide a kezedet!

S ugy vitte föl, vigyázva fogván a kezét. Mert onnan-felülről szédítő volt a mélység.

Hanem odafönn a legtetőn! Alattuk a lesüppedt Mátra, fölöttük az Isten nagy ege!... Széttárt karral, a büvölettől megnémulva álltak ottan... Álltak és mély megrendülést éreztek... E pillanat siketítő csöndjén át érezték, hogy közelükben van az Isten...

Délidő is elmúlt, amire lejöttek volna óvatos lépésben, maguk elé tűnődözve. Ezuttal is Jánoska volt az, aki elsőnek kezdett érdeklődni:

— Ede bácsi, kérem szépen, hány kilométerre látni innét?

A vezető-tiszt föleszmélt mély elmerüléséből:

— Nagyon messzire, testvér. Hiszen, sajnos, mára a Kékes maradt meg szerencsétlen hazánk legmagasabb pontjának. Acéléles idő mellett, tavaszi eső után vagy tiszta őszi reggeleken idelátszik a Tátra, amely pedig Lengyelország határából furja föl csúcsait az égnek... Istennem, a Tátra!

Pillanatokig mintha magával viaskodott volna s akkor így beszélt, mialatt áhitattal hallgatták négyen:

— Hogy mi a Tátra a Mátrához képest? Kezdő tanító voltam még csak, de lelkes turista akkor is, amidőn egyszer egy hattagu társasággal a Gerlachfalvi-csúcsot másztuk meg. Mennyi kék volt az ég s harsanó-zöld alant a világ: lábunk alatt nyult ki Nagymagyarország egyharmada. Mert ami hihetetlenül hangzik: a délnyugati láthatáron valahol, kissé még e láthatár fölé is emelkedve, megcsillant valami a délponton állt nap alatt...

Lehetett kétszázhusz kilométer legalább: a Duna tükre csillogott ottan, valahol Komárom alatt... Hát ilyen magas a Tátra, testvér, — fordult ellágyult hangon a leendő cserkészapród felé — és ezt sohasem szabad elfelejtenünk. Mert ha elfelejtenők egyszer, akkor halottak lennénk...

Majd, hogy másra terelje a hangulatot, hirtelen patintott az ujján:

— De harapnánk is talán valamit, gyerekek!

Olyan indítvány volt ez, amelyet egytől-egyig lelkesedve hagytak jóvá. Jánoska is oldozgatni kezdte a hátizsákját s aközben vendégnek invitált meg mindenkit:

— Most az egészszet megesszük, amim csak van!

— Másnapra is kell gondolni, pajtás, — figyelmeztette a turista-főtitkár. — Mit eszel akkor holnap?

Jánoska kajánul mosolygott maga elé:

— Holnap ad nekem Ede bácsi vagy Pali vagy Gyurka. Csak azért mondtam, hogy együnk meg mindent, mert akkor semmi se maradna a hátizsákba, hát könnyű lenne vinni...

Megnyugtatták azonban, hogy az ő hátizsákját Bozay Pali veszi át délutánra. Az országos vezető-tiszt egyébként megdicsérte a makacs kiscserkész-jelöltet, amiért terhét minden panasz-szó nélkül cipelte a tetőig s akkor...

Akkor falatozáshoz láttak valamennyien. Jánoskának Tóth Gyurka terített a füre, mert őmaga bizonyára mindent egymás hegyire-hátára kevert volna a hátizsákban.

Nem vették észre az idő mulását, annyira belemerültek a kirándulás eddigi eredményeinek megvitatásába. Amire fölszedelőzködtek volna, öt óra lehetett délután...

... Alkonyat előtt már a mátrai Turista-Szállóban ütöttek táborot.

Ott áll ez a szálló nem messze a Kaparóháztól, a gyöngyös—parádi szerpentin-országut mentén, igézetes kilátással az országuton túl mélyedő völgykatlanra s a mögötte tornyosodó hegyhátakra, bércekre és csúcsokra, melyek leghátsó oromvonalai opálszinekből sávosodnak.

Aztán maga a Turista-Szálló!

Két emeletnél magasabb csúcsba futott fel a tornya s épüget két emeletnyi maga a szálló is. Kevéssel azelőtt nyílt meg a turisták és a kirándulók számára s mindig egy sereg pihenő gépkocsi várakozott előtte. Volt vendéglője, voltak berendezett szobái, hol pompás fekvőhelyek vártak az eltikkadt hegyivándorokra. Széles terraszáról főséges kilátás nyílt a Mátra legcsalogatóbb pontjaira, a terrasz előtt parkrész. A hátában pedig fenyves hallgatódzott, hogy mennyei hárfasóhajba fogjon bele a legcsekélyebb levegőrezdülésre.

Ezen az estén, már vacsora után, először Jánoskát fektette kényelmes ágyba Bozzay Pali meg Tóth Gyurka s rendbehozták cipőjét és hátizsákját, miután az apró kiscserkész-jelöltet oly álmoság verte le a lábáról, hogy már a Miatyánk közepén elaludt. Betakargatták gondal s akkor lábujjhegyen mentek ki.

A terrazon térképet nézegetett az országos vezetőt meg a Mátra-Egylet főtitkára. A másnapi programot vitatták meg.

Ott ültek a terrazon négyen, a csillagvirágos mennyebolt alatt, de ide már nem hallatszott el a tücskök kórusa, amelyen oly sokáig andalodtak el az előző estén... Majd a Mátra közeli jövőjéről kezdett beszélni a főtitkár s ahogy belemelegedett, szinte lázbajött fokokonkint. Lelkesen szólt az alig-kész magaslati-szanatóriumról, az egyre-másra épülő turistaházakról, a Mátra remek országutjáról, elragadó kilátópontjairól s azokról az utjelzésekről.

ről, melyekkel az ősvadont mind-sűrűbben hálózzák be a Mátra-Egylet reménykedő és dolgozó tagjai... Amire abbamaradt volna a szó, késő volt nagyon. Ugyankor felzsongott a rengeteg s egy váratlanul kerekedett légrezdzülésre zúgni kezdett hátukban a fenyves...

Köpenyeikbe burkolózva hallgattak. Mert érezték mindnyájan, hogy a bánkódó zúgásban őseik elköltözött lelkei járnak vissza hozzájuk a másvilágról.

ÖTÖDIK FEJEZET

Jánoska indulás előtt levelet ír haza, amelyben pakkot kér Eger városába; a turista-főtitkár elbúcsuzik, megígéri azonban, hogy idejében értesíteni fogja az egri turistákat; barangolás a Mátrában; estefelé nagy viharba jutnak s csuronvizesen vergődnek el Parádfürdőig.

Reggel madárszónál ébredtek valamennyien: csattogott és zengett tőlük az erdő. Azazhogy Jánoska továbbaludt vagy másfél-órával. Igaz, hogy ketten is költögették egyszerre: Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, a vállalkozó szellemű fiatalember azonban, aki mellett ottfeküdt a macskája is, annyit dörmögött vissza félálmból:

— Hagyjatok békét!

Erre hagyták annyi időre legalább, amig felpakkoltak az utra s elkészítették a reggelit. S azonkívül a vezető-tiszt is intett nekik a szemével, hogy engedjék még szundikálni Csonka-Magyarország legkisebb cserkészét. Ugy másfél-órával később azonban rázogatni kezdte Bozzay Pali s a fülébe sugta:

— Mindjárt indulunk, testvér...

Jánoska talpraugrott erre, egykettőre megmosdott és felöltözött. Elvégezte reggeli-imáját s megreggelizvén, odaállt az országos vezető-tiszt elé s azt mondta neki:

— Ede bácsi, irni szeretnék anyukámnak, hogy küldjön nekem süteményt meg káposztás-galuskát egy lábosba. Csak aztat nem tudom, hogy hova küldje...

A vezető-tiszt először a fejét csóválgatta, mikor a különös kivánságot kellett hallania, aztán annyit mondott Jánoskának, hogy van nekik ennivalójuk bőven s káposztás-galuskát különben sem szokás csomagban adni fel postára. A sütemény ellen azonban nem volt különösebb ellenvetése:

— Csak azt nem tudom, kinek a címére küldessük. Mindenesetre Eger városában kellene megjelölni valakit... Dehát kit?

Szerencsére segítségére sietett a Mátra-Egylet főtitkára:

— Legokosabb lenne az érseki-liceum portásának küldetni. Igen jóra való bácsi.

S hozzáfűzte még a lelkes főtitkár, hogy ő majd értesíti a portást a csomagról: vegye át nyugodtan, míg ők négyen Egerbe nem érkeznek. Ugyanakkor megigérte, hogy telefonálni fog az ottani turista-bajtársaknak, akik minden bizonnyal eljűk mennek majd Parádfürdő irányába.

Indulni kellett volna már, Jánoska azonban képeslapot kért előbb a Turista-Szálló főpincérétől, hogy ír rajta az édesanyjának. Erre valamennyien lapot vásároltak, hogy értesítik övéiket sorsuk és állapotuk felől.

Jánoska a következőket írta haza egymás fölé ágaszkodó vagy egymásba torlódó betűkkel:

»Annyukám kügyél nekem egerbe süteményt De sokkatt káposztás galluska is jó Lene de asztat nem lehet

Küdeni a postán ninc semi Bajom csókolok Mindennkit jánoska.«

Az országos vezető-tiszt sűrű fejcsóválások közt olvasta végig a képeslapot:

— A kétségbeejtő helyesíráson kívül csak egy baj van, testvér: nem irtad oda az egri címet...

S azzal ő maga írta rá a lapra, hová küldendő Eger városába a süteményes csomag. Akkor a turista-főtitkárnak adták a lapokat, hogy még ma vigye valamennyit a gyöngyösi postára. A turisták főtitkárjának ugyanis lejárt a hivatalában kapott szabadságideje s ezekből vissza kellett fordulnia.

A parádi szerpentin-országutra léptek rá, miután szerencsés utat kívánt nekik a Turista-Szálló személyzete.

Egydarabig a turista-főtitkár is elkísérte őket. Aközben elmondta, hol kell kitérőt tenniük az országutról, ha a Mátra egy-két kisebb pontját szeretnék még meglátni s úgy negyedóra múlva megállott.

Itt volt a búcsuzás pillanata.

Először a vezető-tiszt fogott kezét derék fiatal vezetőjükkel:

— Köszönjük a szivességedet, testvér!

— Nincs mit, — szerénykedett az ifjuember. — Turista és cserkész két egy-testvér. Örülünk mindenkor, ha rendelkezésetekre állhatunk...

Utoljára Jánoskára került a sor. Az elszánt leendő farkaskölyök búcsuzóul szeretett volna még megtudni egyet-mást:

— Tessék mondani, Dódi bácsi, fogok látni medvét az erdőbe?

— Minden lehetséges, öcsém, — biztatgatta a turista-főtitkár s barackot nyomott a fejére. — Mindenesetre ha valami dörmögést fogtok hallani a fák mögül, jó lesz előkészíteni a bicskát.

Jánoska halálos-komolyan mondta rá:

— Az én cserkész-késem itt lóg az övemem, Dódi bácsi, és ki van élesítve...

— Helyes, nagyon helyes, — bólogatott Dódi bácsi. Azzal kétfelé váltak.

A turista-főtitkár visszafelé indult, ők négyen pedig továbbmentek Parádfürdő irányának. Ám aközben sokszor megfordultak s a kalapjaikat lengetve intettek utolsó búcsut egymásnak. Egy fordulónál aztán elvesztek egymás szeme elől.

A kis csapat jókedvűen nyomult előre a szerpentin-országuton.

Az országot kihalt volt még a jókor-reggelen. Parádon alhattak még a fürdővendégek s Budapestről akkor indulhattak el egyes kirándulók gépkocsin, hogy tizóraitra kiszállván keveset a gyöngyösi Hungáriába, továbbvágassanak Miskolc városa vagy a parádi fürdő felé. Kihalt volt hát az országot, csak a madarak csattogtak kétfelől a Mátra sűrűségében.

Jódarab utat hagytak már maguk megett, amikor így szólt a vezető-tiszthez Jánoska:

— Ede bácsi, kérem szépen, én magam akarom vinni a hátizsákomat!

A parancsnok kíváncsi lett volna, miféle érveket fog felsorakoztatni a fiatalember ezuttal álláspontjának igazá mellett. S Jánoska beszélt is. Előadta, élénk mozdulatokkal, hogy így, amint most van, nem tekinthető sem turistának, sem kiscserkész-jelöltnek. Mert úgy a turista, mint egy leendő farkaskölyök maga cipeli a hátizságot, ő pedig szabad háttal baktat a parancsnok bácsi oldalán. Ugy látszik, az érvelés meggyőzte a vezető-tisztet, mert intett Tóth Gyurkának:

— Add csak ide azt a hátizságot!

Ezen a napon tudniillik Tóth Gyurka volt a soros Jánoska apró bagázsijának cipelésében.

De nem akasztották rá az egész hátizsákot, mivel bizonyos volt, hogy félórán belül kidőlt volna alatta. A súlyosabb dolgokat kiszedték belőle, a mackót ellenben rajtahagyták a hátizsákon, kívülről odakötözve, hadd lásson egy kis világot ő is! S a mackónak jókedve is volt az egész uton, sőt — mint Jánoska megfigyelte — több-izben mosolygott.

E kurta megállapodó után ujult erővel vágtak neki az utnak. Jól ki kellett lépni, mert a mai napon minden körülmények között meg akarták mászni a Galya-tetőt s estére Parádfürdőig szerettek volna elvergődni. Szótlanul haladtak jóideje már. Az országos vezető-tiszt éppen azt forgatta fejében, hogy utközben valami tanulságos mesét fog elmondani, amely ugy Bozzay Palinak meg Tóth Gyurkának, mint Jánoskának is épülésére lehet majd. Mert a vezető-tisztnek soha nem akadt egyetlen negyedórája, amelyet ne igyekezett volna eredménnyel kihasználni. De akkor megelőzte őt a leendő cserkészapród, aki így kezdte:

— Ede bácsi, tudja-e, mi leszek én, ha megnövök?

— No, mi leszel? — pillantott rá érdeklődve a parancsnok.

Jánoska egy nagyot lélegzett:

— Először farkaskölyök, azután cserkész, azután öreg-cserkész, azután huszárönkéntes, legutoljára meg fővezér a háboruba...

A vezető-tisztnek kapórajött a fiatalember kijelentése:

— Helyes, helyes... Végeredményben katonának kell menni minden magyar legénynek, hisz — amint említettem már — mibennünket arra ítelt az Isten, hogy szakadatlanul kard legyen a kezünkben...

Kicsit elgondolkozott maga elé s akkor így folytatta:

— Nemegyszer volt már eszemben, hogy alig vannak még egy más népnek oly megható nemzeti énekei, mint minékünk. A Himnusz zivataros és hősi századok emlékeit kavarja föl bennünk, a Szózatot pedig nem lehet énekelni anélkül, hogy ne kezdene fojtogatni valami a torunkban. Sokszor megfigyeltem, hogy ennél a két sornál:

*A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely...*

könnyek tolulnak minden szembe... Bizony, úgy van, fiuk: ezen a földön születünk s itt kell meghalnunk is. Minekünk nincs több hazánk, csak ez az egy!

Kis szünetre elhallgatott, mintha a megindultság elvette volna a szavát. Akkor aztán, mialatt a két nagyobbik s az egy babszemjankó-utitárs tünődözve haladt mellette, így beszélt tovább:

— De ennél is szörnyűbb, amit Zrinyi, a költő kiált a nemzet felé megrázó Áfiumában. Mert soha ne felejtsetek el, fiuk, hogy a költő Zrinyinél nagyobb lángész és tragikusabb magyar nem akadt még egy ezer esztendő óta. Zrinyi ezt kiáltja kétségbeesve a nemzet felé: — itt győznünk vagy meghalnunk kell!

Ekkor azonban közbekotyogott Jánoska:

— És ha nem győzünk, mi lenne velünk akkor?

— Akkor elpusztulnánk disztelenül, testvér, — válaszolt a vezető-tiszt. — Mert ma már nem mehetünk vissza Ázsiába s nem költözhetünk át Brazília területére sem, hogy új hazát keressünk. A Mindenható Isten úgy intézte sorsunkat, hogy itt jöjjünk a világra és ha nem akarunk idegen népek igájába kerülni, itt is haljunk meg. De nem rendes halállal, hanem csatákban esve össze... Nincs még egy másik Magyarország és ezt soha ne felejtsetek, fiuk!

Hosszu ideig szótlankodva mentek tovább, a nemzet tragikus végzetén tünődözve. De így is föl kellett figyelniök gyakran, mert a szerpentin-országut minden fordulójánál új meg új szépségeivel ejtette meg őket a Mátra.

Azalatt elértek a Csórhegy lábáig, mely az országuttól balra dült fölfelé. Megálltak keveset, a vezető-tiszt a térképet nézegette s utána annyit mondott:

— Itt balra térünk le, a kék-fehér jelzésű gyalogutra. Ha Isten segít, három órán belül föntleszünk a Galyatetőn.

Letértek hát a szerpentin-országutról s a Csórhegy-Bagolytető-Vészverés-Lápafő-Mogyoróssorom irányba vágtak. Alattuk völgyek szakadtak le, láttak különös alakzatú bérceket a messzeségben s a szívük vágyakozással lett tele, hogy odaérhessenek egyszer azokra a távoli csúcokra. Néha emelkedők jöttek, később sűrűn egymásután s olyankor lihegve fujtattak. Különösen Jánoska, aki apró zsebkendőjével gyakran törölgette homlokáról a verejtéket. Majd laposabb rész következett s a leendő farkaskölyök fölnézett az országos vezető-tisztre:

— Csak azt szeretném tudni, Ede bácsi, mióta vannak Magyarországon cserkészek?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka mosolyogva csóvált fejet s szinte ugyanegy pillanatban kiáltott fel:

— Jánoska, sohase fogsz te már megjavulni!

Ez a szelid korholás annyit jelentett, hogy a vállalkozó szellemű fiatalember, aki a hadvezéri pályára készült végeredményben, szakadatlanul érdeklődött, mihelyst szóhoz juthatott egyszer. Ámde a vezető-tiszt merőben más véleményen volt, mert intett, hogy most ő akar beszélni:

— Jánoskának igaza van. Apró ember lévén még

csak, tudni szeretne minél többet. S nagyon jól van ez így. Mert minden ember annyit ér, amennyit tud.

Aztán Jánoskára nézett:

— Te arra vagy kíváncsi egyszóval, mióta van cserkészzet nálunk? Hazai cserkészzetünk megszületése a háboru előtti legutolsó esztendőkre esik. A magyar cserkészzet hőskora ez, amelyre más alkalommal térek ki majd részletesen. Mert valóban hősi küzdelmek közt indultak meg első utjokra első cserkészeink, akik közül sokan a tulvilági erdők alatt táboroznak már. Ahelyett elmondok neked valamit, amiből meg fogod tudni, mint figyelt föl Magyarország népe első cserkészeinkre. Jó lesz?

— Jó lesz, Ede bácsi, — bólintott Jánoska komolyan.

A vezető-tiszt beszélni kezdett ekkor:

— Mikor kitört a nagy háboru, az egyik felsőmagyarországi városkából katonának ment egy kertész is, aki feleségét meg három apró gyermekét hagyta vissza a városkában. De a három apróságnak betegen feküdt az édesanyja s a kis család sorsa hamarosan úgy fordult, hogy alig volt betevő-falatjuk...

— Éheztek? — szólt közbe Jánoska.

A vezető-tiszt nem neheztelt meg az ifjuember szakadatlan közbekotyogásáért, ahelyett gondolkozva beszélt tovább, mintha régi, igen régi emlékei között kutatgatott volna:

— Hát körülbelül úgy voltak már a kis család tagjai, hogy éhezni kezdenek. A ház körül elterülő nagy kertben ekkorára megérett a sok gyümölcs, de nem volt, aki leszedje és a piacon eladja azt a gyümölcsöt, hogy pénzt kaphasson a beteg édesanya és hogy a pénzen ennivalót vásárolhasson három gyermekének... Élt a városban akkortájt egy fiatal és lelkes tanító, aki nemrégiben kezdte volt megszervezni a városbeli diákok sorából az első cserkészcsapatot s mikor ennek a fiatal tanító-

nak tudomására jutott, milyen nehéz sorban van az elhagyatott család, nem töprengett sokat, hanem rögtön cselekedett. Egy napon tehát cserkészeivel együtt megjelent a beteg asszony házában s megnyugtatta, hogy ők majd elintéznék helyette mindent. S vállalkozó cserkészeivel együtt még azon a napon leszedett a gyümölcsfákról minden almát és körtét, szépen kosarakba rakták s attól a naptól kezdve három álló héten át sátrat vertek a piacon s a fiatal tanító s még fiatalabb cserkészei nem nyugodtak addig, míg a leszedett alma és körte árát át nem adták a szegény asszonynak, aki sirvafakadt, mikor ennyi emberi jószágot kellett tapasztalnia. Mert ne felejtse el, testvér, hogy a cserkész mindenekelőtt (könyörületes valamennyi felebarátjával szemben.

— Én is könyörületes leszek, — fogadkozott Jánoska.

Az országos vezető-tiszt elhallgatott. Látszott rajta, hogy személyes emlékeit idézgeti életre s ezek a régi emlékek mintha elvették volna a szavát. De később folytatta megint:

— Hogy te is így fogsz cselekedni, testvér, ha nagyobb leszel, abban nem kételkedem... Azok a cserkészek azonban, akik akkor félig gyerekek voltak még abban a feledhetetlen felvidéki városkában s akik meglett emberekké lettek azóta, nem csupán a távoli csatátereken harcoló magyar katona feleségét és három tehetetlen apróságát mentették meg a pusztulástól, hanem egyéb nagy eredményt is értek el mellesleg. A város népe ugyanis, amely azt hitte addig, hogy a cserkészlet szórakoztató játék mindössze, erre a könyörületes lépésre fölfigyelt, napokon át a cserkészekről beszélt mindenki alig voltak szülők, akik fiaikat nyomban cserkészeknek ne adták volna be. Ur és szegény egyaránt. Mert tudnotok kell, fiuk, hogy a cserkészek között mindenki egyenlő: akár hercegi rangban született, akár zsellér gyer-

meke. Minálunk nincsenek választófalak: itt mindenki egyformán magyar testvérünk!

Egy darabig szótlánul haladtak fölfelé a kapaszkodón. Persze megint Jánoska volt az, aki elsőnek szakította meg a hallgatást:

— Csak egyet szeretnék tudni, Ede bácsi...

— Hadd hallom, testvér! — révült föl merengéséből az országos vezető-tiszt.

Az ádáz kiscserkész-jelölt tovább kíváncsiskodott:

— Csak aztat szeretném tudni, ki volt az a tanító bácsi, aki a cserkészekkel leszedette a fákról a körtét meg almát és eladta a városba... Nem Ede bácsi volt?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka félszeg mosollyal bólintott Jánoska felé, mire a mindig okvetetlenkedő ifjember lelkesedve kiáltott egy nagyot:

— Most már azért is tudom, hogy Ede bácsi volt!

— Tanuld meg, testvér, — jegyezte meg kitérően a vezető-tiszt, — hogy minálunk sohasem fontosak a nevek!

Azalatt egyenest a Galyatetőnek lihegtek már.

Ha a Kékes a Mátra feje, akkor a Galya a dereka. Negyvenöt méter híján ezer méterre domborodik fel a többi hegy közül s legtetején nincs egyetlen fa. A helyett széles rétság a Galya orma s ez a rét tele van hintve ezerszinű virággal. Most is, ahogy az új menedékház felé törtettek volna, ezek a virágok szinte csattogtak s illatuktól elbódultak mind a négyen. A tető oldalában huzódott meg a szilárd menedékház s ott is telepedtek meg. A kilátás talán még nagyobb ujjongásra fakasztotta őket, mint a Kékes. Szabadabban lehetett körültekinteni minden irányba s így megfigyelték azt is, hogy a Nagygalya déli oldala hegybordákban nyulik ki és észrevétlenül hal el végül. Az emlékül kapott »Gyöngyösi Kalauz«-ból megtudták, hogy a régi menedékházat még 1894-ben emeltette a Mátra-Egylet és hogy a tetőtől

kurta negyedórászkára van mindössze a Galyacsurgó, melynek tiszta és hűs vize mindig felüdíti a tikkadt erdei bolyongót.

A menedékház árnyékos oldalában lerakodtak. Jánoska, aki hallotta az imént, amint a vezető-tiszt a csurgót emlegette, azonnal kész volt az indítványával:

— Menjünk vizért a csurgóhoz!

A vezető-tiszt rábólintott, hogy az bizony okos gondolat s akkor Bozzay Palival ketten megindultak lefelé a vízhez.

Tizenöt percen belül elérték a csurgót, megtöltötték a kulacsokat, miután előbb maguk is ittak egyet. Jánoska azonban csak kortyonkint kapott belőle, hogy meg ne hütse a torkát.

Utána leheveredtek kissé.

Jólesett a pihenés, mert nagy darab utat tettek meg reggel óta s utjuk tulnyomó része kapaszkodóból telt ki. Bozzay Pali, mialatt a fogát piszkálgatta egy fűszállal, azt kérdezte az ő pöttöm-barátjától:

— Nem fáradtál el, Jánoska?

— Hát tudod, Pali (mert Jánoska minden nagyobb diákot tegezett), neked megmondom, hogy egy kicsikét fáj a talpam. De meg ne mondjad Ede bácsinak, mert akkor szégyelném magamat!

Bozzay Pali megsimogatta apró barátja kövér arcocskáját:

— Nyugodt lehetsz, Jánoska, nem mondom meg. Ha azonban nagyon fáradt találnál lenni egyszer, mondd meg nekem azonnal... Hát aztán nem vágyol-e hazafele?

— Csak anyukámat szeretném már látni, — sóhajtott el magát a leendő farkaskölyök. — Meg apukámat is, meg Ágneskét, aki a néném nekem... Ugy örülnék, ha irnának egyszer!

Bozzay Pali megvigasztalta erre a babszemjankó-em-

bert, hogy a hazuról küldött értesítés bizonyára nem fog elmaradni. Mert ha a csomag (tele ennivalóval) megérkezik a liceumi portáshoz Egerbe, biztosra lehet venni, hogy levél is lesz hazuról a csomagban.

Villogva tüzött le a nap s áhitatos csönd neszelt a mindenségben. Rövid pihenő után felálltak a kulacsokkal, mert a menedékház előtt esetleg nyugtalankodhatott miattuk az országos vezető-tiszt meg Tóth Gyurka.

Visszafelé indultak hát. Egyideig szótlankodva haladtak egymásmellett, egyszer aztán a reménybeli cserkészapród a következő kérdéssel fordult nagy-diák barátjához:

— Valamit meg akarnék tudni, Pali. De csak akkor kérdezem, ha igazán meg fogod nekem mondani.

— Hát kérdezz, testvér!

Jánoska egy nagyott lélegzett:

— Mongyad meg nekem aztat, hogy itt, az erdőkbe meg a hegyekbe vannak-e tüzes-szemü bölények, óriáskigyók, mackóbácsik meg rézharkályok? Mert mindig csak ezen gondolkozok, de magamtól sohase nem birom kitanálni...

Bozzay Pali érezte, hogy kényes területre siklottak át. Érezte azonban azt is, hogy a kisembert föl kell világosítani végül, elég komoly hozzá. Ezért így válaszolt:

— Megmondom, Jánoska. Mackóbácsikat csak az igen sűrű erdőkben lehet találni, az óriáskigyók Indiában meg Afrikában csuszkálnak, tüzes-szemü bölények meg rézharkályok azonban a mesékben fordulnak elő legfeljebb, ugyszintén a sárkányok is. De addig boldog az ember, amig hisz bennük...

— Mondjad nekem, Pali, — szólt csaknem könnyörögve, — higyjek bennük, vagy ne higyjek?

Bozzay Palinak komolyra vált az arca:

— Csak higyj bennük, testvér! Bár tehetném még egyszer én is!

— Jó, — bólintott a kiscserkészjelölt, aki mindent tudni szeretett volna a kerek ég alatt. De tünődővé vált zsemlyearcán meglátszott, hogy tele van már kétkedéssel a földi dolgokkal szemben.

Szótlanul értek vissza a menedékházhoz.

A vezető-tiszt meg Tóth Gyurka körülbelül készen volt már az ebéd föltalálásával. Jánoska lihegve állt meg előtte:

— Meghoztuk a vizet... Ede bácsi!...

— Derék cserkész válik belőled, — dicsérte meg a parancsnok. — Hiszem, hogy az én Csongor fiam is ilyen vállalkozó szellemű ifjuember lesz majd. Ezt már szeretem.

Azzal ebédhez telepedtek.

Észrevétlenül mult el vagy félóra, mialatt jóízűen ettek. János sorbakínált mindenkit abból a csomagból, amelyet Gyöngyösön kapott utravalóul a Zsiga bácsi feleségétől, akinek különben irni készült, mihelyst olyan helyre érnek, ahol képeslapot lehet vásárolni. Persze őt is visszakinálgatták testvériesen. Aztán egyéb dolgait rakosgatta rendbe újból, amelyeket — Pesten még — a mama csomagolt be az ő egyetlen fiának. De hol volt azóta a mama? Talán száz kilométerre a Galyatetőtől és Jánoska, ahogy reagondolt most (legalább ezredszer, amióta nem látta!), egy mélyet sóhajtott.

Egyszer csak arra figyeltek föl, hogy messze északnyugatnak, merre a Karancs-hegynek kellett lennie, borulni kezd az ég alja. Alig volt tenyérynyi ez a borulat, ámde a vezető-tiszt mintha megérezte volna, hogy könnyen istenitélet törhet ki abból az aligkomorodó fellegecskéből, mert így szólt:

— Most pedig döntsünk, testvérek: ittmaradunk-é a menedékházban, avagy nekivágjunk-é Parádfürdőnek?

— Nekivágunk Parádfürdőnek! — mondta ugyan-

egy pillanatban Bozzay Pali meg Tóth Gyurka. — És ha meg találánk ázni keveset?

Jánoska hozzátette, miközben legyintett:

— Semmi se az. Én nem félek az esőtől.

Igy tehát fölszedelőzködtek gyorszerrel, hogy meginduljanak lefelé, Parádfürdő irányának. Ugy számították, hogyha jól kilépnek a lejtős részekén, másfélóra múlva ott lehetnek. Az utolsó pillanatban még egyszer a Karancs felé pillantott a vezető-tiszt s hirtelen mintha habozni kezdett volna. Mert úgy rémlett neki, hogy a tenyérszíri borulat mintha szélesedni kezdene a szemhatár legmélyén s mintha mindföljebb és följebb tolna.

De gondolt egyet aztán s a kis csapat után lépett ki, mely akkor már vagy száz lépésre igyekezett előtte. Elvégre egy kis zuhanytól nem szokása megijedni a cserkésznek! Meg nem is illik... És mi lenne az élet némi kaland nélkül?

Darabideig sűrű fák között igyekeztek lefelé. Amikor azonban — úgy félóra múlva — téresebb tisztásra értek volna ki, a parancsnok aggódva nézett föl az égre. Mert a mennyboltnak körülbelül egyharmadát árasztotta el ekkorára a fergeteg, mely szétvert sörénnyel rohant egyre fölfelé és egyre előre. Itt-ott villámok villantak föl a szuroksötét borulaton s mély dörgések húztak el utána, amelyekre hosszan mordultak meg hegyek és erdők.

Visszafordulni hiábavaló lett volna. Belátták, hogy itt nincs menekülés többet!

Bozzay Pali tanácstalanul nézett a vezető-tisztre:

— Ede bátyám, nem ütnénk talán sátrat valami védettebb helyen?

— Nem tanácsolom, — vélte pillanatnyi habozás után a parancsnok. — Mert a vihar eltarthat órákig, ránksetédhetnek s akkor holtbiztosan eltévednénk a vadonban. Csak kitartás, testvérek!

Ugyanakkor aggodalmak közt nézett Jánoskára:

— No pajtás, mi lesz most?

— Én egy kicsit se nem félek, Ede bácsi, — mosolygott félénk zavarral. — Csak az anyukám ne féljen, mert akkor sirni fog...

(S a vállalkozó ifjunak édesanyjáért való szorongása érthető volt. Hiszen minden valószínűség mellett szólt, hogy édesapja meg édesanyja bizonyára mindennap százszor is fölfigyelnek a Mátra irányába, egy ilyen vihar pedig ijesztően ellátszik Pest városáig a Mátrából.)

Gyorsan és szótlanul igyekeztek, tovább lefelé. Akkorára azonban valóságra vált a vezető-tiszt aggodalma. Csakugyan: itt nem volt menekülés többet!

Mert alig haladtak volna újabb negyedórát, amikor váratlanul szél rengette meg a fák koronáit s ugyanakkor hideg áramlat borzongatta meg őket. Az országos vezető-tiszt Jánoska hátizsákjáról (melyet Tóth Gyurka cipelt ezuttal) lebontotta a könnyü pokrócot, belebugyolálta a fiatalembert, s a hátán végül lekötözte, úgyhogy csak az orra hegye látszott ki. Olyanformán festett, mint valami mackó. Akkor megfogta a leendő farkaskölyök kezét s attól fogva úgy vezette maga mellett. Hogy baja ne essen.

Hanem akkorára körülöttük és felettük kitört az orkán!

Tombolva kapott a fák tetejébe, nagy esőcseppek potyogtak már, villámok csattogtak, dörgésük megrázta a rengeteget s minden hegyoldalból sokszoros visszhang hömpölygött feléjük. Váratlanul elsötétült minden s ömleni kezdett az egekből.

Jánoska válla közé huzott fejfelé totyogott a vezető-tiszt oldalán, miközben egyre azt suttogta maga elé:

— Ne féjjél, anyukám... mert én se nem félek...

Alig láttak három lépést s csak vaktában botorkáltak lefelé. Villámok vakítottak minden szempillantásban, fényük elvette a szemük világát, dörgött a Mátra... Az eső zuhogott és sepet, a ruha csuronviz lett hármukon (mert Jánoskát mégis védte ugyahogy a pokróc), a hegyek oldalain patakok szakadtak le, orruk hegyéről csorgott a víz. Egyszer csak úgy rémlett föl a vezető-tisztnek, hogy az ádáz kiscserkész-jelölt, akinek erősen fogja a kezét, magában beszélget valamit. Észrevétlenül lehajolt hozzá s tisztán kivette, hogy Jánoska szünetlenül ezt motyogja maga elé:

— Ne féjjél, anyukám... mert én se nem félek...

A parancsnok meghatódott s akaratlanul is Csongor fia jutott az eszébe.

Meddig tartott az istenitélet, magok sem tudták. Egyszer úgy tetszett föl nekik, hogy sikerült kivergődniök a gyöngyös-parádi szerpentin-országutra. Nehány perccel rá világosodni kezdett s amire észrevették volna magukat, a salgótarjáni hegycsoport irányából fölkéklett az ég, a fergeteg pedig elcsattogott. Valamerre az Alföldnek.

Ugyanakkor kivillant a nap s esőgyöngyökben csillant föl a Mátra.

Ott álltak a szerpentin-országuton s egy-víz voltak, kivéven Jánoskát, akinek mindössze a nadrágját és láb-szárait csapkodta végig az eső, no meg a bakancsokskái szortyogtak. Vig nótaszóval mentek tovább s háromnegyed óra múlva kibukkant előttük az erdő fái közé megbujt Parád.

A vihar után üde lett a levegő s a fürdő sétányain vendégek sétálgattak. Ahogy meglátták az ázott csapatot s köztük a mackó-emberkét, összecsapták a kezüket:

— Hát ez a legényke hogy bírta ki a vihart?

... megfogta a kezét, s attólfogva úgy vezette ...

Egy idősebb néni annyira meghatódott, hogy szemé-
hez szoritotta a zsebkendőjét.

A vezető-tiszt s Bozzay Pali meg Tóth Gyurka mo-
solyogva köszöntettek jobbra-balra, csak Jánoska nem
nézett semerre. Fölszegett fejjel haladt előttük, sok önérzet
közt, szinte gögösen.

Mint aki ad magára.

HATODIK FEJEZET.

Egésznapos pihenő a parádi fürdővendégek között, akik csodálattal adóznak a leendő farkaskölyök hősi vállalkozásának; levélírás az otthon-maradtaknak; a Mátra-Egylet főtitkára üzenetet küld utánuk Gyöngyösről; a vezető-tiszt megállapítja a további utiprogramot s elhatározza, hogy Eger városából a Hortobágy felé fordul.

Reggel későn ébredtek kissé, mert az előző napi vihar igen összecsapkodta mind a négyüket.

Természetesen a szálló egyik szobájában aludtak — a vezető-tiszt érthető bosszankodására. Az erdőben azonban, sajnos, nem üthettek sátrat, mivel mélyen felázott a talaj. Ők hárman ezt föl sem vették volna, legrosszabb esetben némi szalmát hintet-

tek volna el a földön, János azonban — mint nem eléggé edzett ifjuember még — könnyen meghülhetett volna. Már pedig ezt minden körülmények között ki akarta kerülni a vezető-tiszt.

A négytagu csapat megérkezéséről már a vacsora

alatt sokat beszélgettek a vendégek s különösen azon mulattak nagyokat, minő peckesen vonult be a fürdőtelepre az a babszemjankó, akinek sipkája hegyéről ha nem szur föl a levegőbe a nagy toll, talán ki sem látszott volna a földből. Általában elismeréssel szóltak az elemiiskolai másodosztályu nebuló elszántságáról, amellyel fitymálva állta ki a délutáni istenitéletet. Ők legalább is így hitték. A kis csapat tagjai különben nem mutatkoztak ezen az estén, mert először rendbeszedték magukat és összeázott holmijukat a szobában s akkor, elfogyasztván egyszerű vacsorájukat, hamarosan pihenőre tértek.

A fák fölött reggel jómagasan állott már a nap, amikor előjöttek s végighaladtak a sétányon, hogy képeslapokat vásároljanak a kioszkban. Mert erre a napra pihenőt engedélyezett a parancsnok ur.

Akkorára a vendéglő terraszát, a sétányokat és pihenőpadokat teljesen ellepték a vendégek, akik között tulnyomóan sok volt az asszony és leány. Mindenki frissnek és jókedvűnek látszott a harsanó reggelben, mialatt a fák és bokrok között madarak csicseregtek. A fürdővendégek persze hamarosan fölfedezték Jánoskát, aki hegyesen lépett ki a kioszk irányába. Valamivel hátrább a vezető-tiszt haladt mögötte mosolyogva, az oldalán Bozzay Pali és Tóth Gyurka kimért tartásban.

Egyre-másra lehetett hallani az elcsodálkozást:

— Nézzétek már, milyen büszkén lépked ez a tökmag-alak!

A megjegyzés Jánoskára vonatkozott, aki úgy haladt végig az egyik sétautacsán, olyan testtartásban, hogy egész mivolta önérzetet sugárzott.

Dehát ez az önérzet érthető volt!

Mert külsőre úgy festett, mintha akkor húzták volna ki a skatulyából. Cipője csaknem vakított a napban, amelyet persze nem saját maga hozott rendbe, hanem Tóth

Gyurka tisztított ki ilyen tetszetősre, mialatt Bozzay Pali a cserkészegyenruháját keféltette ki. Akkor közös erővel felöltöztették. Képzeld hozzá kiki a hegyesen biggyedező cserkész-sapkát, melyből félméteres fácántoll ágaskodott ki. Az ifjuember tultengő önérzetét magyarázni lehetett volna azzal is, hogy tegnap délután egyetlen mukkanás nélkül állta ki az ítéletidőt, miközben villámok csapkodtak körülötte s ijesztő dörgésekben rengett a Mátra. Az országos vezető-tiszt megérezte az első pillanatban, miért ez a nagy rátartiság s ezért ment mosolyogva néhány lépéssel Jánoska mögött.

A fiatalember ekkor már csaknem elérte a kioszkot, de ugyanabban a pillanatban egy nyájasarcu idősebb ur állta el az utját, aki nagyobb társaság élén jöddögélt szemközt:

— Te vagy az a híres fickó, aki bőrigáztál tegnap és mégsem féltél? Mi?

Jánoska tisztelegve állt meg, mint ahogy el is lehet várni azt egy medvebocs-jelölttől s annyit mondott:

— Én sohase nem félek, mert egy esztendő múlva farkaskölyök leszek!

— Hej, a teremburáját! — kacagott szivéből az öregur. — Hát most hány éves vagy?

Jánoska még mindig úgy felelt, tisztelgő-állásból:

— Julius 10-ikén leszek hét. Meg aztán van egy néném is, Ágneskének hívják, de ő már tizenegyéves lesz augusztus 19-ikén...

— Nagyszerű! — s kezet rázott vele a bácsi. — Hogy milyen pompásan tudsz te megfelelni mindenre, hallod-e, barátom!

Jánoska kurtán, ám annál dagadóbb önérzettel jegyezte meg ekkor:

— Mindenből egyesem volt, még tornából is, pedig kövér vagyok! Hát én vagyok a legjobb tanuló!

A társaság valamennyi tagja mosolyogni volt kénytelen ekkora öntudat előtt. Mert akkorára egész tömeg fogta közre Jánoskát, a nénik meghatottan nézték a bátor kölyköt, aki miatt bizonyára sokat búsul odahaza a mama. Egy gyászruhás néni meg is simogatta szeretettel s azt kérdezte tőle:

— Hát az édesanyád hol van?

— Anyukám Pesten van, — válaszolt készséggel Jánoska. — Mikor indultam, igen sirt utánam.

A jóságos-szemü néni tovább érdeklődött:

— Aztán irtál-e neki?

— Már kétszer, — mondta Jánoska, — és most is akarok éppen. Mindig aztat irom neki, hogy ne féljen, mert én mindig nagyon vigyázok magamra.

Csönd lett, mindenki hallgatott. Akkor annyit mondott az idősebb néni, de most már igen komolyan:

— Ilyen legénykékből lesznek majd az igazi katonák!

— Először huszárönkéntes leszek, — szolt közbe Jánoska, — s legutoljára fővezér a csatába...

Ezen a kijelentésen megint mosolyogniok kellett. Az idősebb bácsi így szolt fejcsóválva:

— Mondd meg majd az édesapádnak, hogy derék fia van!

Akkor ért oda lassu lépésben a vezető-tiszt s Bozzay Pali meg Tóth Gyurka.

Sorra bemutatkoztak a társaság tagjainak s akkor Jánoskára mutatott a vezető-tiszt:

— Eddig minden várakozáson felül viselte magát a legényke.

A fürdő közönsége azonban többet is tudni szeretett volna, amire elmesélte az országos vezető-tiszt, hogy nagy utra indultak az ország két legjobb cserkészével, ernyedetlen szorgalmuk, mintaszerű előmenetelük s példás ma-

gaviseletük jutalma gyanánt. Jánoskát viszont hozniok kellett, mert ha otthonhagyták volna, kétségbeesett volna. A nagy cserkészut célja az, hogy fölkeressék csonkahazánk legszebb helyeit, csupán azért, hogy annál fájdalmasabban érezzék majd, mennyivel szebb helyek azok, amelyeket leszakítottak a testünkről. Mert addig élünk csak, míg az ellopott hazánkra való szünetlen emlékezés elveszi az álmainkat. Ha egyszer elfelednénk Ó-Lublóra, Fogarasra vagy Fehértemplomra gondolni, meghaltunk... És e halálból nem lenne feltámadás többé!

Ahogy befejezte volna szavait a rokonszenves vezető-tiszt, nagy taps csattant föl.

Mihelyt sikerült szabadulniok a tömeg tüntetésétől, a kioszkhoz mentek s ott levelezőlapokat vásároltak. Mert sokakat kellett tudósítaniok. Ahogy pedig visszatértek a szobájukba, irni kezdtek. Bozzay Pali és Tóth Gyurka a szüleit értesítette, hogy utjuk eddigi része szerencsésen mult el, hála Istennek s küldtek azonfelül néhány lapot egyik-másik osztálytársuknak is. Az országos vezető-tiszt feleségéről s Csongor fiáról emlékezett meg, akiről bizonyos volt már ekkor, hogy éppen olyan ádáz kiscserkész-jelölt lesz, mint amilyen volt Jánoska, azonfelül kimerítő beszámolót akart küldeni a Cserkész-Szövetségnek is. Jánoska vállalkozása volt a legkilátástalanabb, miután nála az irás valóságos hadbaszállás volt még az ellene föl-vonuló betük ellen, amelyek feléjedőfködtek hegyes kop-jáikkal, hogy leterítsék őt. Először édesanyját értesítette addigi kalandjairól. Levélben pedig s hangzott ez a levél, amint következik:

»Kedvess jó anyukám már it vagygyunk parádonn ez fürdő És sokk báci meg Néni meg lány van bene tegnap nagy eső vót Igen meg Áztunk de ez nem számmit kügyél pakkot Eggerbe keszedet csókolja jánoska.«

Minden egyetlen mondatban: vessző, pont nélkül.

A vezető-tiszt, amint végigfutott a kimerítő tartalmu levélen, a fejét csóváltatta sokáig, de aztán gondolt egyet s szó nélkül kijavította a helyesírási hibákat. Talán, mert észébejutott, hogy ő is volt valamikor az elemi-iskola elsőosztályát végzett tanuló, amikor maga is hadilábon állt a helyesírás szabályaival.

Még több levelezőlapot is irt a leendő cserkész-apród. A többi közt értesítést küldött sorsa és állapota felől az édesapjának, azután Zsiga bácsinak meg Mariska néni-nek Gyöngyösre s megemlékezett természetesen kislányjáról, Ágnesről is. E levelezőlap szövegét ideiktatjuk szó szerint:

»Kedves ági tegnap Vihar vót sok Vilámok vágta le s Asztat hitem hoggy a fülembbe Csapnak de Én még se nem Féltem mert csak mert csak a jányok félnek csókoll öcséd.«

A parancsnok, mikor átfutott ezen a levelezőlapon is, meg nem állhatta, hogy ne figyelmeztesse legfiatalabb utitársát:

— Ugy látom, szívesen ütsz egyet a leányokon.

— Muszáj, Ede bácsi, — sietett a felvilágosítással Jánoska, — mert ha Ágihoz jönnek az osztálytársai ozsonnázni és én is odamegyek hozzájuk, hát mindig kilöknek maguk közül...

A vezető-tiszt megint kénytelen volt fejet csóválni:

— Bizonyára nem hagysz nekik békét...

— Igenis, Ede bácsi, — hangzott a férfias vallomás. — Mindig megboxolom őket.

Ede bácsi úgy tett, mint akinek nem tetszik a dolog:

— Egy cserkész sohasem bántja a leányokat! Ellenkezően: segítségükre van mindenben, mert ők gyöngébbek nálunk, férfiaknál. Lovagiasnak kell lenni velük szemben és ezt sose felejtse el, testvér!

— Igenis, Ede bácsi, — ígérte komolyan Jánoska.
— Most már én is mindig csak lovagias leszek.

Hogy mult el az az egy napjuk Parádfürdön!

Az országos vezető-tiszt először hiányzó naplóföljegyzéseivel készült el s akkor sétára indultak el a fürdőtelepen. Amerre csak megfordultak, mindenfelé tüntető figyelemmel fogadták őket. Egyre-másra hallani lehetett a megjegyzést:

— Hogy bir el akkora utat egy ilyen tökmag!

Jánoska — ilyen esetben — neheztelő hangon fordult oda a vezető-tiszthez:

— Ede bácsi, aztat mondták rám, hogy: tökmag... Pedig én ember vagyok!

— Csak ezért mondják ezt, — nyugtatta meg a parancsnok, — mert szeretnek. Nem szabad zokovenni az ilyet!

Ebédre legalább tiz társaság hívta meg őket az asztalukhoz, ámde a vezető-tiszt udvariasan elhárított minden szivességet. Szobájukba vonulva vissza, költötték el szerény ebédjüket. Tette ezt a parancsnok egyfelől azért, mert ennivalójuk volt még, másfelől pedig nem akarta mégjobban elkapatni Bozzay Palit, Tóth Gyurkát, de különösen Jánoskát.

Ebéd után pihentek keveset s akkor azt mondta a parancsnok:

— No, testvérek, kinek lenne kedve velem tartani csak úgy könnyüszerrel? Kis fordulót tennénk a fürdő körül.

Egyszerre kiáltották mind a hárman:

— Én!

Elindultak a körsétának, lépést. Egy keskenyebb utra tértek le, mely ritkás fenyvesen vitt keresztül s ahol égnekszökő szálfá volt valamennyi fenyő. Valahol a

mennybolt magasságában ölelkeztek a csúcsaik... Áhitat fogta közre mind a négyüket.

A vezető-tiszt egyideig lassan, lehajtott fejjel haladt legelől, majd megpillantva Jánoskát, jókedvűen szólt hozzá:

— No, testvér, ha igaz, jövőre te is táborba szállsz!

Jánoska, aki kis csikó módjára ugrándozott a vezető-tiszt oldalán, kíváncsian kérdezte:

— Ede bácsi, mi az, hogy: tábor? Ahol sátorokba laknak a cserkészek?

— Ugy van, testvér, — bólintott a parancsnok, — a táborozás maga a cserkész-esztendő legkimagaslóbb és legnagyobb ujjongással fogadott eseménye...

— Tessék már nekem mondani róla valamit, — könyörgött a reménybeli cserkészapród s szorosabban csatlakozott a vezető-tiszthez. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szintén a parancsnok sarkába szegődött. Mert tudták, hogy az országos vezető-tiszt minden szavából csak tanulni lehet.

Az pedig így kezdte:

— A táborban valósággal külön államot alkotnak a cserkészek s ennek az államnak, mint talán említettem is már egyszer, az a világraszóló jelentősége, hogy itt nincsenek társadalmi választófalak: a cserkészvilágban mindenki egyenlően testvér, akár főuri-családból való, akár szegény munkásember fia legyen. És ha mégis van elsőség itten, ezt csak szívós kitartással, jócselekedetekkel, példás magatartással és könyörülettel lehet elérni. Érted-e, testvér? — nézett le a leendő farkaskölyökre.

Jánoska annyit mondott:

— Eztet még értem mind, Ede bácsi...

— Akkor gyerünk tovább! — fogott magyarázatba

ujból az országos vezető-tiszt. — A táborozás és maga a tábor a cserkészfiúk igazi világa s ezt magad is tapasztalni fogod rövidesen, mert — remélem — utunk folyamán csak beleütközünk valahol egy ilyen táborba. Vig élet, szép élet ez, testvér, csak persze katonás a fegyelem is, mivel enélkül el sem képzelhető a rend. A táborban minden szép, mert a természet ölen lehetünk olyankor, a természet mélységes csöndjében pedig Isten hallgatódik. Patak siet tova a tábor közelében, néha gyűrűzik egyet a víz s locsog és fecseg tovább... Hallom, amint a legcsekélyebb szellőmozdulásra felzúg az erdő... Nézem a felhők menetelését, amelyek jönnek napkeletről, elballagnak napnyugat felé s fájdalmas vágyakozás kél bennem, hogy bár szállhatnék velük magam is... Avagy élesen tűz a nap, a villogó fények közt minden ujjong s ezért van, hogy a cserkész mindig jókedvű... Máskor meg orkán tör ki, dörög és cikázik minden, recsegnek a koronás tölgyek... Nincs ennél szebb mennyei-orgona!

— Mink is megáztunk tegnap és én mégse nem féltem, Ede bácsi, — avatatlankodott bele János.

A vezető-tiszt átszellemülten beszélt tovább:

— Ezért utólag meg is dicsérlek, pajtás, mert valóban derekasan viselkedtél a mennykövek csapkodása közben... De térjünk vissza a táborozásra! A táborban minden csupa élet annak, aki nyitott szemmel néz el maga körül. Cserje, virág, fü nő a tábor tájékán, gyikocska surran el a lábad alatt, avagy apró kigyó menekül a sűrű alá... Ha patak csobog a tábor mentén, láthatod benne a halacskákat, amint cik-cakban ficáncolnak a víz felszínén. Mert ők is örülnek az életnek. Mókus ugrándozik egyik faágról a másikra és mialatt átível a levegőn, bolyhos farka uszik utána és tartja a magasban. Látod, amint a virág reggel kinyitja a kelyhét s estére kelve álomba csukódik... S ebben az élet-

ben minden csupa szépség körülötted. Este tábortűz lobog a tábor közepén és míg a tűz parázsába bámulsz, őseid emléke leng körül, akik valamikor ugyanilyen különös gondolatok közt merengtek bele a parázsba... És ha leszáll a sűrű éjszaka s tábori-örsön kell állnod: mennyi titokzat száll feléd a rengetegből! Árnyak lebbenek el a vadon mélyében, amelyek életrekeltik a mesék csodavilágát; valahol a kuvik kiáltoz; ha egy lehullt ág zörren, messziről meghallod s minden nesz megerősödik. Mert éjszaka kezdődik csak az erdő igazi élete... Másnapra kelve észreveszed, hogy a fü között hangyák építenek vagy éppen öldöklő csatákat vivnak egymás ellen... Örök harc és örök kiegyezés a természet világa s ezt a világot csak a táborban ismerhetjük meg igazán. Ezért van, hogy a cserkész, mint a természet fia, jobb ember, mint a régiek voltak. Hisz a természet szörnyű csöndjében közel van hozzánk az Isten, a cserkész tehát Istennel társalog szünetlenül...

S Jánoskára pillantott:

— Érted-e, testvér?

— Mindent megértettem, Ede bácsi, — mondta elcsodálkozó szemmel a reménybeli medvebocs, — csak aztat szeretném tudni még, hogy csatáznak egymással a hangyák?

A vezető-tiszt így felelt ekkor:

— Alkalomadtán ezt is elmondom neked... Most talán gyujtsunk rá egy lelkes dalra!

Messzebb jártak már a fürdőteleptől: körülöttük mély neszben figyelt az erdő. S ekkor a parancsnok csengő hangján belevágott Sik Sándornak, a nagy cserkészköltőnek egyik szép dalába. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka követte:

*Leng a zászló, szól a sip,
Fel, fiúk!
Int az orma vén hegyeknek
És a messzi rengetegnek
Mélye zúg.
Bércoromra tűz a napfény,
Bérc fölött a fejedelmi sas kereng
És a szellők ajka zeng...*

Szállt harsányan a dal s a hegyek visszhangot vertek. Csupán Jánoska morgott bele hol itt, hol ott, mint valami neheztelő mackó, mivel ő ekkor hallotta először ugy a szöveget, mint a dallamot.

Ahogy visszafelé indultak volna a fürdőnek, már utközben értesültek róla, hogy valami ur keresi őket, aki gépkocsin érkezett Gyöngyösről vagy egy órával előbb. A hír igaznak bizonyult. Az illető ur egy Szolnokra való földbirtokos volt, akit régi barátság szálai fűztek a Mátra-Egylet főtitkárához. Nos, ez a földbirtokos — Szolnokról Parád felé menet — a gyöngyösi Hungária-szálló és étterem előtt állapodott meg rövid pihenőre s így botlott össze a lelkes turista-főtitkárral. A tömzsi főtitkár azt az üzenetet küldte a kis csapat után, hogy telefonon érintkezésbe lépett már az egri turistákkal, akik közül másnap hajnalban hárman kelnek utra s gyalogolnak eléjük, hogy az egervidéki hegyek között ők vegyék át a kalauzolást. A három egri turista kérése az volt mindössze, hogy a négytagu csapat egyelőre a parád—egri utvonalat kövesse, mert ez a távolság kétnapos tura körülbelül s az első napon minden föltevés szerint találkozni fognak Sirok községen túl valahol.

A vezető-tiszt magyarul kezdett a két nagy cserkésznek:

— Röviden összegezve, arról van szó, fiúk, hogy mi holnap reggel utnak kerekedünk innét Eger irányába. Egerből ugyanakkor három turista indul elibénk s való-

szinü, hogy a féluton jóval innét fogunk találkozni... Azért jóval a féluton innét, mert a három egri vállalkozó minden föltevés szerint jobban ki tud lépni majd, mint mi Jánoskával... Mindenesetre holnap éjjel szabadban táborozunk majd... Jó lesz?

— Nagyon jó lesz, Ede bácsi, — sietett a megnyugtató kijelentéssel Jánoska. — Csak aztat tessék mondani, vannak-e még ágyuk az egri várban?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kénytelen volt föl-kacagni erre a gyerekes kérdésre, ámde a parancsnok egy szemintésére elkomolyodtak. Akkor így szólt a vezető-tiszt:

— Sajnos, Magyarország váraiban rég elhallgattak az ágyuk, miután csaknem minden várunk törmelékben hever... Holnap délelőtt talán erre is kitérek...

Aközben megérkeztek szállóbeli szobájukba s a vezető-tiszt nyomban a térkép fölé hajolt. Sokáig tanulmányozta a mappát s amikor végül fölhajolt, így szólt:

— Fiuk! Eger városából nem haladunk tovább a hegyek között, hanem jobbra térünk le, a Hortobágy-nak. No, János testvér — fordult a székbetelepedett pőtöm emberhez —, tudod-e, mi az a Hortobágy?

Jánoska felpattant a székből s úgy felelt, haptákban:

— A Hortobágy, az sikság... Tudom, mert Ági né-ném tanulta egyszer, hát akkor hallottam.

— Helyes, helyes, — bókkolt rá a vezető-tiszt. — Hát azt tudod-e, miről nevezetes Eger városa?

Jánoska úgy válaszolt, olyan gépiesen, mintha leckét mondott volna föl:

— Arról, hogy sok egerek vannak benne!

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kuncogva kapta be a száját, egyuttal azonban még a vezető-tiszt sem tudott elnyomni egy mosolyt. De azért komolykodva mondta:

— Tévedsz, testvér. Eger városát az egri nők után ismeri a világ, akik véres fejjel verték vissza valamikor városuk falai alól a törököt. Másodszer: Egerben születnek ma a legjobb magyar uszók, akiknek hire rég el-töltötte Európa és a világ legtávolabbi zugait is és harmadszor: itt van eltemetve Gárdonyi Géza, a Bebek-bás-tyán... No, testvér — nézett rá a leendő cserkészapródra —, hát azt meg tudod-e mondani, ki volt Gárdonyi Géza?

Az ifjuember újból haptákba pattant:

— Tudom, Ede bácsi, mert apuka mondta. Író volt és sok könyvet írt.

— Derék fiu vagy, — simogatta meg az országos vezető-tiszt. — Majd beszélünk még erről is!

Mínthogy pedig odakint alkonyati árnyak kezdtek elő-sompolyogni minden irányból, először összecsomagoltak s nyomban utána vacsorához ültek le a szobában, mert másnap az első madárszónál indulni szerettek volna. En-nek a tervüknek azonban — hogy, hogy nem — hire talált futni a fürdővendégek között is, mire öt-hat asztaltársaság hívta meg őket vendégül vacsorára. A vezető-tiszt udva-riasan bár, de ismételten kénytelen volt visszautasítani a meghívást s azzal tért ki a figyelmesség elől, hogy reggelre fáradtak lennének, ha sokáig maradnának fönn. Annyit azonban kénytelen volt megígérni, hogy vacsora után, kurta egy órára, tiszteletét fogja tenni a hölgyek és urak asztalainál.

Ahogy elfogyasztották volna magukkal hozott vacso-rájukat, először Jánoskát fektették ágyba, ami persze nem ment simán. Jánoska ugyanis mindenekelőtt a Miatyán-kot imádkozta el, utána következett a Nemzeti Híszek-egy, akkor egy rövid német imába fogott, amelyet per-sze nem értett, azután valami versesimát mondott el s végül jóéjszakát kívánt szüleinek, valamennyi nagybáty-

jának és nagynénjének, az összes oldalági rokonoknak a szakácsnéjuknak, a házmesternek és a vicének is...

S a következő toldalékot füzte hozzá:

— S jóéjszakát kívánok Ede bácsinak, Bozzay Palinak meg Tóth Gyurkának, hogy mindig vigyáznak reám!

Akkor végül magárahuzta a takarót. Bozzay Pali pedig székeket rakott az ágy széléhez, hogy éjszaka, ha Jánoska a csehek ellen talál csatázni majd, le ne guruljon az ágy alá. Mert ez gyakori szokása volt a leendő kemény katonának.

Kevéssel rá a két nagyobb cserkész is pihenőre heveredett, a vezető-tiszt pedig a vendégeket kereste föl a terrazon.

Hogy ujjongva fogadták, mondanunk sem kell talán... Persze nem maradhatott sokáig, mivel a cserkésznek frissen kell talpraszöknie minden reggel, de így is módját ejtette azért, hogy kitérvén mostani vállalkozásuk tulajdonképpeni céljára, szót ejtsen a cserkészet nagy feladatainak jelentőségéről. A végén már öt-hat asztal közönsége hallgatta csoportba verődve s amikor végül felállt és mindnyájuktól elköszönt a rokonszenves parancsnok, általános volt a nézet, hogy a cserkészek a jövő katonái, akik egy szebb emberi és nemzeti élet utjait készítik elő.

Reggel az első madárszónál talpon voltak már.

Mielőtt utnak kerekedtek volna, a szobatartozást kellett volna kiegyenliteniök, ámde a fizetőpincér kijelentette, hogy felsőbb utasításra semmiféle pénzt sem fogadhat el tőlük. Nem tehettek okosabbat, minthogy köszönetet mondtak a figyelmességért, s akkor, utolsó pillantást vetve a fák sűrűjében megbujt fürdőre, nekivágtak négyen.

Mindenki aludt még a fürdőhelyen, csak a madarak csivogtak köröskörül.

Igy értek ki a Sirok felé kinyuló fehér országutra. Jókedvüen haladtak előre, persze ügyelve azért, hogy Jánoska ki ne fáradjon időelőtt. A medvebocs-jelölt különben reményen felül bírta idáig az utat s biztak benne, hogy nem fog kidőlni Sirokig sem, melynek várromjai tövében akarták megenni a tizórajukat. Jánoska kissé szótlanzkodva baktatott nehéz bakancsocskáiban a vezető-tiszt oldalán, ami fel is tűnt a parancsnoknak s tréfásan simogatta meg a haját:

— Mit búsulsz, kenyeres?...

— Azért búsulok egy kicsit, Ede bácsi — adta meg szolgálatkészen a választ —, mert aztat álmodtam, hogy az éccaka begyött hozzám a szobába anyuka és betakart a pokróccal... Hát azt hiszem, hogy sokat szomorkodik.

A vezető-tiszt vigasztalni igyekezett a nekikeseredett nebulót:

— Annál jobban örültök majd a viszontlátásnak: anyukád is, te is. Ez az álom egyébként annyit jelent, hogy Egerben biztosan várni fog reád a csomag, amelyet édesanyád küldött.

— Én is úgy gondolom, Ede bácsi, — vidult fel a legényke. — Biztosan küld süteményt is, mert aztat sokat kértem.

Elragadó tájakon nyomultak előre. A porlisztes országut hol az összeszükült erdőkben kanyargott, hol téres tisztások, majd szabad mezők váltakoztak, amelyek tulsó feléről mintha félénk őzecske bámészkodott volna reájok. Olyan hangulatban voltak, hogy legszivesebben egy hazafias dalra zenditettek volna reá, de akkor megszólalt Bozzay Pali:

— Ede bácsi, lakható állapotban van-e még a siroki vár?

A vezető-tiszt egyet sóhajtott, úgy felelt:

— Istenem, hát lehetnek minekünk lakható váraink

még? Hiszen itt minden elpusztult s a földdel lett egyenlővé iszonyu önvédelmi harcaink közben...

— És hova lettek az ágyuk? — érdeklődött Jánoska.

A parancsnok keserűen mondta, ami pedig szokatlanul ritka eset volt nála:

— Az ágyuk is odavesztek... Semmi-semmi emlék nem maradt meg nálunk, olyan öldöklés folyt itten, mi alatt a keresztény hit védelmére egyesegyedül állt ki a sikra az elhagyott magyar... De idehallgattok-é aztán?

— Odahallgatunk, Ede bácsi, — mondták egyszerre mindhárman.

Csöndesebbre fogták a lépést. Az országos vezető-tiszt eltűnődött néhány szünetre, majd így kezdett beszélni:

— Soha komisszabb igazságtalanság nem volt még e földön, meddig csak visszanyulik az emberiség történelme, mint aminőt a magyar nemzet ellen követek el azok az országok, amelyek felülkerekedtek a szerencsétlen nagyháboru végén. S minekünk nincs ma szentebb kötelességünk, mint véglehellenetünkig hirdetni a világban, hogyha nem sietnek visszaállítani szegény hazánk határait, összeomlik egész Európa. Hiszen erős Magyarország nélkül nem állhatnak fenn a leghatalmasabb európai államok sem, aminthogy a lezúgott századok alatt is mi voltunk az őrállók Európa keleti határán... Gondoljunk csak a törökvilágra! Másfélszázadig ültek nyakunkon a basák és bégek s e százötven esztendő folyamán egy pillanatra nem dugtuk hüvelyébe kardunkat, hanem verekedtünk életre-halálra. Pusztítottuk a törököt s mindig több vérünk folyt el magunknak is. Pedig a török nép testvérünk minekünk s mit gondoltok, mi lett volna Európa sorsa, ha mi akkor összefogunk ezzel a testvérnéppel? Megmondom! Török és magyar lenne ma az ur a román tengerparttól a francia tengerpartig.

Tóth Gyurka, Bozzay Pali meg Jánoska hallgatagon, csaknem elszontyolodva ballagdált a vezető-tiszt oldalán, aki néhány pillanatig nem találta szavát. Mintha keserűség égette volna. Később beszélni kezdett tovább:

— Mi azonban ahelyett, hogy nyugat ellen fordítottuk volna lovaink fejét, csupasz mellünkkel, egyszál kardunkkal kiálltunk a sik mezőre s Európa keresztény hitének védelmében vigan mentünk a halálba. Ha azt akarjátok, hogy ökölbe-roppanjon a markotok, olvassátok tudós Takáts Sándornak, a török-magyar világ nagy történetírójának könyveit: a magyar nemzet leghéroszibb napjai tárulnak elébetek. Megtudjátok e könyvekből, hogy végbeli vitézek másfélszázadon át Buda nevével ereszkedtek csatába, melyet fölszabadítani könnyes álma volt minden katonánknak... Megtudjátok, hogy Thury György, a nagy mezei-kapitány, mikor törbecsálták a törökök s minden huszárját és gyalogkatonáját lekaszabták már, egymaga állt ki egész ozmán haderő ellen s úgy forgatta csattogó kardját, hogy körülötte halmok tornyosodtak az ellenség holttesteiből. Azalatt Jézust kiabálta egyre s végül is Jézus nevével esett össze saját vérében. Ugy halt meg, mint keresztény vitézhez illett... Mindig a hitért, mindig Európáért! No és ugyan mit művelt ezalatt a hátunk megett ez a keresztény Európa?

Szelid ember volt a parancsnok, de itt mégis indulatba fulladt a hangja:

— Mi a csorba kardunkkal haltunk rakásra a sikon, mert belénkrágták, hogy kutya-kötelességünk megdőgleni a keresztény Európáért, az a keresztény Európa pedig ugyanakkor továbbbüzte kisdéd játékait, később meg, Buda felszabadulása után, melynek fokára Petneházy és kurucjai tüzték ki az első magyar zászlókat, ellenünk fordult. S kétszázharmincnégy esztendővel rá ugyanez a keresztény Európa — minden föltevés szerint hálából! — szét-

szabdalt bennünket s népünket a kétségbeesésnek vetette oda... Nem baj, testvérek: máskor is előfordult már ez! Felvirrad még egyszer minékünk is! De addig se felejtsetek és hirdessétek mindenfelé: csak a magunk ereje szabadithat meg magunkat!!

Elhallgatott a vezető-tiszt, mintha nem akarta volna folytatni egyelőre. Ugyanakkor felbukkantak előttük a siroki vár rombástyái. Mint az odvas fogak.

A parancsnok Jánoskára nézett:

— Birod-e, testvér?

— Még egy cseppet se nem fáradtam ki, Ede bácsi,
— válaszolt a lelkes fiatalember.

Erre megállás nélkül hagyták el Sirokot, mely után a szerpentin-országút részben erdők között kanyargott tovább, Eger felé. Jókedvűen verték az ut porát, amikor — ugy két óra múlva — egy forduló után hirtelen három turistát láttak szembejönni. Messzebből még. A három turista azonban a távolság ellenére is kalapját lengette feléjük s azt kiáltotta mind a három:

— Jó munkát!

— Légy résen! — kiáltotta vissza az eltikkadt csapat.

Kölcsönösen örültek, ahogy elérték volna egymást és bemutatkoztak egymásnak.

Jánoska aggodalmaskodva nézett föl arra az egri turistára, aki a legidősebbnek látszott:

— Bácsi, nem kaptam csomagot az anyukámtól Egerbe? Egy portás bácsihoz...

A bácsi barackot nyomott a tökmag-ember fejére:

— De kaptál, öcsém! Tegnap este jött meg a liceumi kapushoz, mert ezt is jelezte nekünk a Mátra-Egylet főtitkára Gyöngyösről. Vastag levél is jött a csomagon kívül.

. . . Bácsi, nem kaptam csomagot az anyukámtól? . . .

Jánoska abban a pillanatban ugrádozni kezdett:

— Akkor süteményt fogok enni!... Mindenkinek adok belőle!

A többiek kacagtak az apró legényen. Majd lehevertek a bokrok alá, a fübe, hogy ittmaradtak ebédig. Rászolgáltak valamennyien.

HETEDIK FEJEZET.

Levelek hazuról s táborütés Eger előtt; másnap bevonulás Egerbe s a város nevezetességeinek megtekintése; délután vonatra ülnek azzal a szándékkal, hogy — Füzesabonyban átszállván — meg se álljanak a Tiszáig.

Mielőtt haraptak volna valamit, a három egri turista azzal lepte meg őket, hogy egész sereg levelet és levelezőlapot szedett elő a hátizsákjából: az országos vezető-tiszt, Bozzay Pali, Tóth Gyurka meg a Jánoska nevére voltak címezve egytől-egyig.

Hej, az az ujjongás!

A parancsnok azt a levelet bontotta fel először, melyet a felesége irt neki.

Ez a levél azért volt nevezetes, mert az ötéves Csongorgyerek is aláírta benne az édesapjának küldött teméntenlen üdvözetet, egymás hátába kapaszkodó kriksz-kraksz betűkkel s olyanformán persze, hogy édesanyja fogta a kezét. A Csongor-fiu ugyanis kicsiny emberke lévén még, nem lehetett alkalma rá, hogy közelebbi ismeretségbe kerüljön az ABC-s könyv alapelemeivel.

De nagy postát kapott a vezető-tiszt a Cserkész-Szövetség vezetőségétől is. E levelekben tudósították a Szövetség kebelében időközben végbement kiemelkedőbb eseményekről, tüzetes beszámolót küldtek a nyári táborozások megindulásáról s végül jómunkát kívántak valamennyiöknek.

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kissé oldalthuzódva olvasgatta ezalatt a hazai értesítéseket, Jánoska viszont az árnyékosban hasalva silabizálgatta a szüleitől kapott teméntelen jókívánságot.

Mert hárman is irtak neki: édesapja, Ági nénye meg az anyukája.

Édesapja biztatta, hogy csak tartson ki az egész uton, mert ebben az esetben holtbizonyos, hogy a katonaoorvosok egyhangu akarattal veszik be majd huszárönkéntesnek. Hozzáfüzte mindazonáltal, hogyha nem birná tovább a gyaloglást, Ede bácsi adasson föl táviratot valamelyik állomásról s akkor érteutazik és hazahozza. Nyugodt lehet, mert abban az esetben is beveszik huszárönkéntesnek. Elvégre egy leendő cserkészapródtól, aki csak a napokban fogja betölteni hetedik esztendejét, nem lehet követelni, hogy a két apró lábával járja be a csonkaország egész területét. Amit eddig tett, az is csodálatra ragad minden rokont és ismerőst.

Ágnes nényjétől képeslevelezőlap érkezett. Ezt irta a többi között:

»...mindig csak téged emlegetünk, kedves öcsém, mert tudjuk, hogy igen fáradt lehetsz már. Mikor az a nagy vihar látszott a Mátra felől, még sirtam is. És igen félek, nincs-e valami bajod? Ha hazajössz, egy nagy tortát fogok sütni neked, mert tudom, hogy azt igen szereted...«

Jánoska elolvasta a képeslapot, annyit dörmögött magában, mint egy kis mackó:

— A jányok mindig csak sirnak, mert ők nem lesznek se katonák, se bakancsosok...

Akkor az édesanyja levelére került a sor. Hangzott pedig ez a levél a következőképpen:

»Kedves kis Fiam!

Kivánom neked, hogy ez a pár sorom jóegészségben és jókedvben találjon. Mert ha valami bajod esnék, sohasem bocsátanám meg magamnak, amiért elengedtelek erre a nagy utra.

A bakancsocska nem dörzsölte-é ki a lábadat? Megmosod-e reggel a nyakadat meg a füledet? Éjszakánként betakargat-é Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, ha lerugod magadról a pokrócot? Vettél-e már tiszta inget? Légy jó gyerek, kedves kis fiam s hallgass mindenben a parancsnok bácsira meg a két nagyobb cserkészpajtásodra! Mert csak a javadat akarják mind a hárman.

Veled álmodom minden éjszaka s minap este sirtam is, mikor feküdni készültünk s megvetett ágyacskád hiába várta az ő kis gazdáját...

Hozzon haza csak egyszer az Isten, dehogyan foglak elengedni többet! Jól tudom ugyan, hogy vigyáznak minden lépésedre s mégis nyughatatlan vagyok éjjel-nappal. Ha nem bírnád tovább az utat vagy ha feltörne a talpacskád, mondd meg a parancsnok bácsinak, adasson föl táviratot apuka címére. Édesapád akkor értedutazik és hazahoz.

Vigyázz magadra, édes kis fiam s gondoldj sokszor a te érted aggódó

szerető kedves Anyádra.«

Jánoska, ahogy elolvasta ezt a levelet, alig tudta megállni, hogy a könny ki ne essen a szeméből. És amint ott hasalt az árnyékosban, igen-igen el talált facsarodni

a szive, ezért tenyerébe temette az arcát s maga elé nézett szótlankodva.

Ezt a kis nekikeseredést észrevette az országos vezető-tiszt is. Féltréfásan szólt oda az apró embernek:

— Mit búsulsz, kenyeres?

A leendő farkaskölyök felhős szemmel válaszolt:

— Igen sajnálom az anyukámat, mert mindig szomorú, hogy nem vagyok otthon.

— Nem baj, testvér, — vigasztalta a parancsnok, — annál nagyobb lesz majd édesanyád öröme, ha fülöpörösen hazatoppansz egyszer. Holnap megírjuk neki Eger városából, hogy jókedvűek vagyunk mind a négyen, hála Istennek!... Igaz-e?

— Igaz, Ede bácsi, — mondta a babszemjankó, még mindig elszontyolodva. Mert nagyon szívére találta venni az édesanyja gyakori sóhajtozását.

Csak akkor tudta meg, hogy édesapja a parancsnok bácsinak is irt. S nem minden szorongás nélkül nézett föl az országos vezető-tisztre:

— Tessék majd visszairni apukámnak, hogy mindig csak jó fiu vagyok!

— Hát persze, hogy megdicsérlek, — bólintott a parancsnok és mosolyogtak rá a többiek mind. — Eddig igazán semmi néven nevezendő kifogásom nem volt a magaviseleted ellen. S derekasan talpaltál az egész uton.

Továbbra is ottmaradtak a bokros tisztáson. Ahogy megjött volna az ideje, ebédet készítettek. Pihentek utána. Beszélgettek azalatt s kölcsönösen kicserélték élményeiket. Közel voltak az uthoz s tapasztalhatták, mennyi autó zúgott el rajta minden negyedórában, amelyek Parád felé berregtek, avagy onnét igyekeztek Eger város irányába.

A nap behágott már a délutánba, amikor fölszedelőzködtek újból s a szerpentin-országuton, mely lépten-

nyomon új szépségeit tárta eléjük a tájnak, vigán nyomultak előre. A nap rég elhanyaglott a hegyek csúcsai megé, amikor letáboroztak végül. Akkor már elég közel jártak Dobó István törökverő városához, mert idelátszottak az uccák és terek esti fényei.

Sátrakat feszítettek föl s kevéssel rá magasra lobbant a tábortűz. Jánoska hamarosan ágyba bujt, miután Tóth Gyurka levetkeztette, amin nem lehet csodálkozni. Legjobban a kurta lábai huzzák lefelé, amelyekkel tetemes utat tett meg a mai napon. Szokása szerint imádkozott s végül nyugalmas álmat kívánt mindenkinek, legislegutoljára a társaság tagjainak:

— Jóéjszakát kívánok Ede bácsinak, Bozzay Palinak, Tóth Gyurkának meg annak a három bácsinak is, aki velünk van, de a nevüket nem tudom...!

— Jóéjszakát neked is, testvér, — válaszoltak azok, mégpedig egyszerre valamennyien.

Halkan beszélgettek a tábortüznél, amikor kevéssel rá még egyszer kiszólt a sátorból az elszánt reménybeli farkaskölyök:

— Tessék megmondani nekem, valamelyik egri bácsinak, hogy milyen volt az a pakk, amelyet anyukám küldött? Könnyű vagy nehéz?

A három egri bácsi fölvilágosította erre, hogy a hazai csomagnak tetemes súlya van bizony. Jánoska kikiáltott a sátorból:

— Akkor talán kolbász is lesz bennel! Nagyon szeretem, de azért én mindenből adok Ede bácsinak, Bozzay Palinak, Tóth Gyurkának meg a három bácsinak, akinek nem tudom a nevét! Mindent együtt fogunk megenni!

Azok hatan összenéztek a tábortüznél s mosolyogtak a javithatatlan fiatalemberen.

Odabent, a sátorban, rövid fészkelődés következett, mint amikor kényelmesen próbált elhelyezkedni valaki a

takaró alatt. Elbeszélésünk apró hőse elaludt végül, mert nagy csönd támadt.

S csönd támadt a tábortüznél is. Egyideig merengve tűnődöztek a tűzön s mi-minden jutott az eszükbe, Istenem! Azalatt csillagok bujtak ki a fekete ég keleti széle alól, mentek tovább ismeretlen utjaikon s tűntek el ismét a nyugati horizont alatt. Itt-ott hullócsillag hasított át a magasságon.

Nagy éjszaka volt.

Másnap kora délelőtt Eger város uccáin csetlettek már. Vitézek nevelő-iskolája volt ez a hely valamikor s ma sem kopott hirnevében. Már negyedfélszáz esztendővel ezelőtt így énekelt róla Balassa Bálint, a végbeli lantos:

*Egriek, vitézek,
Végeknek tüköri!*

A három egri turistatárs lelkesen magyarázott mindent, miközben befelé haladtak észrevétlenül. Áhitattól eltelve álltak meg a székesegyház monumentális tömbje előtt, amely Pyrker László pátriárka-érsek királyi áldozatkészségéből s a papság támogatásával épült, közel egy évszázaddal ezelőtt. S ahogy megálltak volna odabent, a kupola magassága alatt, érezték annak szörnyü arányait, melynél nagyobb szentépület csak egyetlen található csonkaországunkban: az esztergomi dóm. A székesegyház előterében, az alsólépcsőzet két oldalán, megbámulták Szent István és Szent László királyaink szobrait s elfogódva indultak meg az érseki-liceum felé, hogy megtekintsék annak nevezetességeit is.

Erről a liceumról tudni kell, hogy mint közoktatási-intézet az egész országban páratlan művészi alkotás. Itt van elhelyezve az érseki jogakadémia, az érseki tanító-képző, az érseki felsőkereskedelmi fiuiskola, itt találjuk a papi tanárok lakásait, az érseki nyomdát, a muzeumot és a könyvtárt.

A liceumban szobát jelöltek ki részükre a főtiszte-lendő urak, akik minden időkben nagy harcosai voltak a nemzeti gondolatnak. És mialatt fölfelé haladtak a széles lépcsőkön, az országos vezető-tiszt odaszólt Bozzay Pali-nak meg Tóth Gyurkának:

— Hát azt meg tudnátok-e mondani, fiuk, mi a leg-nagyobb nevezetessége az egri liceumi-könyvtárnak?

— Mikes Kelemen Törökországi Leveli, — mondták ugyanegy pillanatban.

A parancsnok komolyan folytatta:

— Helyes, helyes. Erre különben részletesebben is ki fogok majd térni. Ő volt utolsó tagja a Rodostóba ki-bujdosott rákócianusoknak.

Itt egyszerre Jánoska is belekotyogott a beszédbe:

— Ki volt az, Ede bácsi? Fővezér talán?

— Nem, testvér, — s megsimogatta a kíváncsi fiatal-ember fejét. — Szegény iródeák volt csak, főkamara-s a számüzött fejedelemnek, de hirneve vetekszik császároké-val és királyokéval. Majd sor kerül rá rövidesen.

Aközben fölérték a részükre kijelölt szobába s ott lerakodtak. Kezet mostak, megtörülköztek s már indulni akartak a könyvtártermek felé, amikor csodálkozó szem-mel kiáltott fel az ország legapróbb leendő farkaskölyke:

— Hát a pakk hol van, amit az anyukámtól kaptam?

Persze, persze: a pakkról csaknem megfeledkeztek, mely a liceumi portásnál várakozott Jánoskára. A három egri ur egyike nyomban lesietett a földszintre s néhány perccel rá már lihegve cipelte befelé a hazai küldeményt.

Érdemes volt várni reá! Mert ahogy felbontotta volna Bozzay Pali, kiderült, hogy mindent rakott belé a mama, amit csak szerethet egy olyan ifjuember, amilyen Jánoska volt. Anyai kezek csomagoltak abba a pakkba tortát, csőrögefánkot, pogácsát, rántottcsirkét, szárazkolbászt s tudná a Mindenható, mi-mindent még! Végül pedig előkerült az a levél is, melyet a mama külön irt az ő egyetlen fiának azon az első levélen kívül, amelyet már tegnap délután kapott kézhez az egyik egri turista-bácsitól. Jánoska felült az ágyon s nyomban olvasni kezdte ezt a második levelet, nem törődve semmi egyébbel a világon. Így hangzott szószerint:

»Kedves kis Fiam!

Hogy vagy abban a nagy messzeségben — s Isten ne adja! — nincs-e valami bajod? Csak értesíts minél sürübben sorsod és állapotod felől, mert gyakran emészt a miattad való bú. S olyan örömöm van, mihelyt valami hirt kapok felőled!

Itt küldök neked egyet-mást. Először a tortát fogyaszd el, utána a csőrögefánkot s végül a pogácsát. A husból azonnal láss neki a rántottcsirkének, a kolbász maradhat későbbre is. A szárazkolbász különben abból való még, amit te annyira szerettél s amit nagymama küldött a télen Legenyéről. Több nincs már belőle: ezt neked tartogattam. Kináld meg a csomagból Ede bácsit, Bozzay Palit még Tóth Gyurkát. Ragaszkodj hozzájuk s maradj irántuk hálás, mert éjjel-nappal vigyáznak reád.

Ha ráérsz olykor, írjál naplót is, hogy maradjon valami emléked erről az utról. Mi idehaza százszor jellegetünk mindennap, kedves egy fiam... Hát te vajjon gondolsz-e reánk olykor? Talán el is felejtetted már anyukádat...

Arra kérek még, kisfiam, hogy a szennyes fehérneműt rakd bele a hátizsák oldalzsebeibe s ha magad

... úgy a torta, mint a kolbász nagy gyengéje ...

nem tudnád megcsinálni, kérd meg rá szépen Bozzay Palit vagy Tóth Gyurkát: ők bizonyára szívesen el fogják rendezgetni a holmidat. Ede bácsit azonban ne zaklasd semmiségekkel: elég gondja van neki veled anélkül is...

Mikor indultok már hazafelé, kedves egy fiam? Irj minél többször, mert szakadatlanul emészt az érted való aggodalom. Gondolj reánk mindig s üzeneteiddel vigasztald meg sokszor

érted aggódó Édesanyádat.«

Jánoska végigsilabizálgatta a levelet, amelyet nagy kerek betűkkel irt meg az anyukája, aztán fölneézett a vezető-tisztre:

— Tessék elolvasni, Ede bácsi!

Ómaga — az ágyon ültében — apró tenyerébe bocsátotta pufók arcát s szomorkodni kezdett. Mert nagyon sajnálta az édesanyját, hogy ekkora bánatot okozott neki. De mégsem engedett! Érezte ugyanis, hogy egy olyan fiatalember, aki előbb kiscserkész, később huszárönkéntes, legvégül pedig fővezér akar lenni, nem ülhet odahaza, a kuckóban tétlenkedve. Akkorára különben az országos vezető-tiszt is átfutott a levélen s jókedvűen csapott a Jánoska vállára:

— Föl a fejjel, testvér! Édesanyádnak pedig meg fogod irni még ma, hogy nincs szebb élet, mint a szabad-élet! Vigasztald meg, hogy úgy élünk, akár a hal a vízben...

— Igenis, Ede bácsi, — motyogott kissé nekiszontyolodva a leendő medvebocs. — De most tessenek enni a pakkból, mert minden közös. Anyukám is megírta.

Megköszönték a baráti invitálást s ettek valamit. Vigyázva mindazáltal, hogy a hazai küldeményből minél több maradjon az ifjuember számára. A tortához meg a kolbászkához nem is nyultak, mivel tudták, hogy úgy a torta, mint a szárazkolbász nagy gyengéje Jánoskának.

Akkorára a liceum több tanára is benyitott hozzájuk s örömmel üdvözölték maguknál a vendégeket. Jánoskát külön is megfaggatták komolykodva, aki illedelmesen válaszolgatott mindenre. Az egyik pap-bácsi meg is barackolta:

— Megmondhatod majd édesapádnak, hogy derék fia van!

— Igenis, kérem szépen, meg fogom mondani apukámnak, — mondta tisztelegő állásban a tökmag-utazó.

Miután bekattantották cserkészskéseiket, elrakosgattak mindent s akkor — a professzor urak társaságában — kifelé indultak, hogy mindenekelőtt a könyvtárt tekintsék meg. Először a nagyterembe nyitottak be, melynek szédítően megépült polcain csaknem hetvenezer kötetnyi könyv sorakozik s megcsodálták a mennyei-szépségű falfestményeket. A hűvös nagyteremből kevéssel utóbb a kisebbik terembe mentek át. Nagy meghatottsággal álltak meg az egyik vitrin előtt.

A vitrinben ugyanis, gondosan letakarva, üveg alatt és bekötve nyitott könyv volt látható, lapjain régi kézírással.

Az a liceumi professzor, aki a könyvtár igazgatója is volt egyben, így szólt most fenhangon:

— Uraim, ez itt Mikes Kelemen fejedelmi főkamárás rodostói leveleinek eredeti kézírata. Az első levél 1717 október 10-én kelt Gallipoliban, az utolsót 1758 december 20-án írta Rodostóban, amikor már egészen egyedül maradt a Rákóczival kiment bujdosók közül. Ez után az utolsó költött levele után történt, hogy a valóságban is irt néhány levelet Erdélybe, ezekre majd a végén fogok kitérni...

Kis szünetre megállt az igazgató ur s akkor folytatta:

— Mindenekelőtt azt szeretném megismertetni az urak-

kal, minő kalandos előzmények után kerültek ezek a levelek az egri érseki-liceum könyvtárába...

Igazán csodákba-illő volt, amit az igazgató urtól kellett hallaniok akkor.

Eszerint amikor Mikes 1761 október 2-án, hetvenegyesztendős korában elhunyt, senki sem maradt utána azok közül a bujdosók közül, akik még Rákóczival mentek ki a száműzetésbe. De azért több magyar élt még Rodostóban, akik — mivel nem voltak megelégedve a magyarországi állapotokkal — később szállingóztak ki a fejedelem után. Ezek közé tartozott az a Horváth István nevű magyar is, aki nyolcvanharmadik esztendejét is betöltötte már Mikes Kelemen halálakor. Ámbár lehetséges, hogy ő is Rákóczival együtt ment ki, mivel a fejedelem vén szolgájának állította magát. Valószínű ennél fogva, hogy Mikeset is szolgálta később. Bizonyos csak egy: hogy a hetvenegyesztendős Mikes, közeledni érezvén halálának napját, »Rodostói Levelei«-t erre az ősz Horváthra bizta rá, hogy valami módon juttassa el őket az erdélyi rokon-maradékokhoz...

Itt — mindenki meglepetésére — Jánoska kottyantott bele az előadásba:

— Bácsi, kérem, még egyszer megkérdem: nem fővezér volt az a Mikes bácsi?

— Nem, fiam, — mosolygott a könyvtár nagytudomány igazgatója. — Főkamarása volt Rákóczi ő szent felségének.

Elhallgatott kissé, mintha kizökkentett gondolatait rendezgette volna s akkor így magyarázott tovább:

— Ilyen előzmények után történt, hogy 1786-ban, tehát Mikes halála után tizenöt esztendővel, egy Mészáros nevű szolnoki magyar fordult meg Rodostóban, ahol kegyeletből fölkereste Rákóczi meg a rég-elhalt bujdosók házeit is. Eközben összebotlott véletlenül a Magyarok

Uccájában ténfergő Horváth Istvánnal, aki száznyolc éves volt ekkor. Horváth István elmondta a Szolnokra való Mészárosnak, hogy ő egykori szolgája a fejedelemnek s lakására vezetvén a ritka vendéget, átadta neki Mikes leveleit azzal a kéréssel, vigye őket magával Magyarországra. (Közbevetve annyit csupán, hogy ez az ősz Horváth István jóidőt élt még ezután, mert a század legutolsó évében hunyt el, amikor is százhuszonegyedik esztendejében járt.)

Kiváncsian lesték most már valamennyien, mi lesz a folytatása? A könyvtárigazgató ur nem váratta sokáig a társaságot, ahelyett továbbmagyarázott:

— Ez a Mészáros nevű derék hazánkfia Bécsbe utazott aztán, nem azonnal persze, hanem valami három esztendővel reá. Bécsben élt akkoriban Görög Demeter, aki a »Hadi és más nevezetes Történetek« című ujságot szerkesztette ottan s Mészáros neki adta át Rákóczi néhai főkamrásának bujdosó-leveleit. E levelek fölkellették a magyar szerkesztő figyelmét, mert lapjában is megemlékezik róluk 1879 november 27-ikén. A megbecsülhetetlen értékű leveleket Görög Demeter később Kulcsár Istvánhoz juttatta el, aki könyvben adta ki őket 1794-ben. Ez volt a Törökországi Levelek első kiadása. Az eredeti kézirat idők folyamán Toldy Ferencnek, a magyar irodalomtörténet atyjának birtokába került s tőle vásárolta meg Bartakovics Albert érsekünk a kiegyezés esztendejében. Azóta itt őrizzük kegyelettel.

Mindnyájan elhallgattak. Akkor a társaság egyik tagja törte meg a csendet:

— No és küldött haza Mikes valóságos leveleket is?

— Ugy van, — válaszolt készségesen a könyvtárigazgató ur — s ezekről a levelekről magyarázat-közben csaknem megfeledkeztem. Pedig erről a levélváltásról ma

már alig tudnak a hazában, kivéven az irodalomtörténet-írókat... Az többé nem ujság senki számára, hogy a Törökországi Leveleket, amelyeket Mikes ama bizonyos Groff P... E... nevü »édes nénjé«-nek irogatott, a valóságban sohasem küldte el senkinek, mivel ilyen nénje egyáltalán nem élt Konstantinápolyban, ahová — a cimben — adresszálta őket. Irta ezeket a leveleket csak azért, mert abban az időben ez volt a divatos irodalmi forma és mert unalmát üzte el velük a nagy egyedülvalóságban. Hanem küldött azért Erdélybe valóságos leveleket is.

Maga elé nézett, mintha emlékezetében az évszámokat keresgélte volna s folytatta:

— Mikes köztudomás szerint az 1758-ik esztendő december havának 20-ik napjáról keltezte utolsó költöttlevelét, melyben már a halálra gondol... Tizenhat nappal reá, 1759 január 5-ikén írja meg első levelét féltestvérehez, Huszár József báróhoz Konstantinápolyból, akit ötvenegy éve nem látott... Ugyanakkor tudósítja sorsa és állapota felől Mikes István gróf atyafiát is... Az elvénült rodostói bujdosó ugyanis, aki ekkor egyedül élt már a Rákóczi nagy társai közül — a konstantinápolyi bécsi ügyvivő közbelépésére — engedélyt kapott Mária Terézia királynőtől, hogy levelet küldhessen Erdélybe. Ezeket a leveleket aztán a trinitárius-rend közvetítette a rokonoknak. Sok-sok idővel a levélre megjött az atyafiak válasza is, akik csak annyira tudtak már visszaemlékezni, hogy negyvennyolc esztendőnek előtte Kelemen bátyjok a fejedelemmel együtt kiment a hazából s akiről nem is sejtették, hogy életben van-e még?... Mikes két esztendővel reá, 1761 március 19-ik napján levelet irt félöccsének, Huszár József bárónak s ebből a leveléből kicsendül a rajongó vágy, hogy szeretne hazajönni. Az erre írott válasz elveszett, valószínű azonban, hogy megbiztatták:

legyen kis türelemmel még, közbe fognak járni a király-asszonynál, hogy engedje haza az utolsó számüzöttet. Mire azonban Rodostóba érkezett volna ez a vigasztaló levél, Mikes nem élt többet... Rodostóban nagy lett utána a hallgatás, csak a tenger csapkodta haragosan a partot...

S egy mélyet sóhajtott a könyvtár igazgatója:

— Nincs tovább...

Egy utolsó pillantást vetettek még a rodostói kéziratra s lábujjhegyen mentek ki a könyvtárteremből. Mert sok mindent kellett még megtekinteniök.

A főszékesegyház mellett megálltak néhány pillanatra az érseki palotánál s Dobó Istvánnak, Egervár nagy védőjének szobra előtt levették a kalapjukat. Látták a minaretet, melynek csúcsáról — érthetetlen módon — leszedték a félholdat. Kecsesen furódik föl a mennyboltnak a minaret, mintha nagy egyedül-valóságában az égre sikoltana föl. Mert a török épületek közül ugyszólván ez az egy maradt meg csak a városban. Később fölkapaszkodtak a várba, melynek szédítő romfalai domboldalba vannak beépítve az Egerpatak mellett... A főkapun föllihegtek a vár udvarába, ahol nagy ásatásokat visz végbe mostanában egy lelkes helybeli professzor. Itt nyomban magyarázni kezdtek a turistatársak meg a derék főtisztelendő-kisérők:

— E helyt vívták ki Dobó meg vitézei s magyar asszonyok és leányok az »egri« nevet!...

Beleborzongtak, mikor a várvédelem hősi részleteit hallották, Jánoska viszont a félkaréj közepére állt ki s szájtátva lesett... Az ozmán hadak ágyui harmincnyolcnapig törték a falakat, lajtorjáikon tombolva igyekeztek a bástyákra, de haldokolva hulltak vissza ezrével. Ha rés támadt a falakon, még azon az éjjelen betömték... A vár minden vitézét átjárta Dobó hősi lelke s ott volt az oldalán Bornemissza Gergely, ki a bombákat és szur-

kos-koszorukat csinálta éjjel-nappal... Avagy mit szólnunk a vár alkapitányáról, Mekkseyről, aki ebédszünetben, amikor mindkét fél elpihent egy órára, a düledező bástyák között, holttestek rakásain levette fejéről kormos sisakját s tenyerébe nyugtatván a félarcát, dalolni kezdte a Thury György indulatos énekét:

*Zöldítsétek, egek, hamar a mezőket,
Hogy próbálhassuk már nyugodt fegyverünket!*

Pedig akkor is vértől voltak csuszamlósak az egriek fegyverei, dehát ilyen vérszomjuzó vitéz volt Mekksey... És mit szólnunk az alvezérekhez, akiknek neve azóta is egy-egy csillag a magyar égen... S hogy állithassunk méltó emléket Eger asszonyainak és leányainak, akik, midőn sűrű rések támadtak a férfiak soraiban, kiálltak a várfalakra s — legelől Dobó Katával — lobogó szurok-koszorukat dobálták az alulról hemzsegetve és fogcsikorgatva kapaszkodó törökökre, köveket hengergettek rájuk vagy forróvizet zúditottak a nyakukba... Harmincnyolc napon át talán senki sem hunyta be a szemét s akkor — a csorbafalu vár alól — megcsufítva sompolyogtak el azok a törökök, akiknek sikerült megmenteni addig az életüket... Örökre hire marad az egrieknek!

Néhány lépéssel odébb, a Bebek-bástyán meghatva álltak körül a Gárdonyi Géza sirját, melyre koszorut tett le az országos vezető-tiszt. Ez a nemzeti irónk volt az, aki — sok más nevezetes munkája mellett — megörökitette a várvédők dicsőségét az »Egri csillagok«-ban. Nagy fakereszt áll a sirja fölött, mely messzire ellátszik a város fölé... A vezető-tiszt azonban kinosan vette észre, hogy a sir fakerítése erősen korhadozik. Nyomban megkérte egyik turista-vezetőjüket: adja át üzenetét az egri cserkész-csapatoknak. Ez az üzenet úgy szólt, hogy mihelyt meg-

térnek nyári táborozásukból, azonnal hozzák rendbe a kerítést. Mert ha egy város megfeledkezik róla, mivel tartozik legnagyobb fia emlékének, a cserkészeknek kell mutatniok példát!

Itt végül szóhoz juthatott Jánoska is s fölpillantván a liceum egyik professzorára, azt kérdezte:

— Pap bácsi, kérem, miért énekelt a csatába is az a Mekksey bácsi, mikor a sisakot levette a fejről?

— Azért, fiam, — mondta készséggel a tanár ur, — mert igen dühös katona volt és még többet szeretett volna csatázni.

A leendő farkaskölyök komolyan bólogatott maga elé:

— Akkor én is ebbe a várba leszek katona és sisakot fogok kérni fejemre a miniszterelnöktől.

A társaság tagjai egymásra néztek s összemosolyogtak.

Ahogy kimentek volna a várkapun, először megkerülték a düledék-falakat s aztán egy fölkanargó keskeny uccácskának vágtak neki, melyben suta házacskák álltak tulnyomórészt. Ennek a keskeny uccácskának vége felé, fenyves szélén, benyitottak a Gárdonyi lakóháza kapuján. A ház mellett, a kert irányába, hosszukás és alacsonyabb épületet láttak.

Ez volt az író dolgozóházacskája.

Itt élt, elvonultan a világtól, remetemódra... Elfogódva léptek be valamennyien a híres író munkaszobájába, ahol köröskörül a falak mentén ezer és ezer könyv sorakozott a szekrényekben és a polcokon. Hátrább a kopottas asztal, mely a sok munkától lett ilyen ócska... Mert csaknem mindig dolgozott szegény Gárdonyi, csupán enyhültebb óráiban ült ki a fenyves elé s elpipázgatván békén, elméjében a világ hiúságain tünődözött.

Eppen odahaza tartózkodott a néhai író két fia is,

akik megkérték a társaság tagjait, írják be nevüket a vendégekönyvbe. Megtették valamennyien. Legvégül Jánoskára került a sor, aki a neve után még a következő megjegyzést írta oda egymásnak dülő vagy egymás nyakába kapaszkodó betűkkel:

»Az énn Apukám Is iró!!«

Az egyik professzor észrevette a megjegyzést s oda-sugott a vezető-tisztnek:

— Eredeti kis fickó!

— Az, — szólt vissza a parancsnok. — Jó fiucska pedig, csak nagyon gyerek még...

Elbúcsúztak aztán a Gárdonyi-háztól s délután elbúcsúztak a liceumi tanár uraktól, az egri turista-barátoktól s el Eger városától is. És a lassan zörgő vonattal neki-lódultak Füzesabonynak. Ott átszálltak s vicinálissal mentek tovább a Hortobágy felé. Ámde a Tisza innenső partján leszálltak.

Némi gyaloglással elérték a Tisza árterületét. A rengő nyárfás birodalma ez.

NYOLCADIK FEJEZET.

A Tisza nyárfái közt egész éjjel ungnak a békák; másnap estére a hortobágyi nagycsárdáig érnek el s éjjel megállnak a kilenc lyukra állított hortobágyi hidnál; harmadnap a pusztán kóborolnak, mialatt köröskörül délibáb futkos.

A Tisza két gátja nem fut közvetlenül a part mentében, hanem a víz szélétől messze-messze távolódik a gát s e néhány négyzetkilométeres területen minden áradásnál szabadon barangol a víz és ha elfolyt aztán, iszap, tocsogók, láposrészek maradnak vissza végig-végig az árterületen.

A tenyészet csodálatos világa ez. Vannak eldugott kaszálói, nedves részei szövevényes kuszónövényekkel, melyek alatt kánikulában is hűs csönd hallgat; a vizekben, pocsolyákban, erecskében halak, piócák, apró viziállatok tanyáznak s köröskörül végnélküli békaungás van s fának rengetege mindenfelé... Különösen fűzfák és teméntelen koronás-nyár, amelyek vad zúgása megrendítőbb

minden orgonánál. Elmondhatatlanul szép, mint süllyedez ez a világ észrevétlenül az alkonyatba, de ennél is igézetesebb, mint lép elő fokokint a virradatelőtti negyedóra, tündéri színei közben. Mintha elvarázsolt tájkon lépkednénk olyankor.

A legnemzetibb folyó árterületén letáborozott a kis csapat. Ugy szélről. Egy kaszáló közepén.

Akkor már szürkült. Hogy elhesegessék a szunyograjokat, amíg sátoron kívül vannak, úgy rakták meg a tüzet, hogy nagy füstje támadjon. Amint készen lettek volna vacsorájukkal, Jánoska nagyot ásított:

— Ede bácsi, mingyárt elalszok.

A parancsnok rábólintott:

— Te még apró legényke vagy, testvér, ezért helyes, ha idejében bujsz ágyba. Gyurka, fektesd csak le ifju barátunkat!

Mert a mai éjszakán ő volt soron, hogy Jánuskával egy sátor alatt töltse az éjszakát és hogyha fölébred, betakargassa a mindenre elszánt másodosztályu elemistát, akinek szokása volt, hogy minden órában legalább kétszer lerugta magáról a pokrócot.

Tóth Gyurka tehát levetkőztette csöndben fiatal barátját, lefektette s betakargatta. Aztán megsimogatta a fejét s kibujt a sátorból. Jánoska azonban nem aludt el mindjárt, hanem előbb összekulcsolt kézzel elmondta összes imáit s utoljára kikiáltott a sátorból:

— Jóéjszakát kívánok Ede bácsinak! Jóéjszakát kívánok Bozzay Palinak! Jóéjszakát kívánok Tóth Gyurkának! Jóéjszakát kívánok magamnak!

— Jóéjszakát Jánoska! — szóltak vissza mind a hárman. — Aludj jól!

Odabent előbb olyan mozgolódás volt hallható, mint amikor vackot kapar magának a kiskutya, később csönd állt be. Még később szabályos szuszogás vert át a sátor

falán. Jánoska álmában bizonyára odahaza járt s megnyugtatta az édesanyját, hogy nincs semmi baja s kurta két lába birja az utat, hála Isten!

Odakint mély csönd lett volna, ha életre nem kél a berek. Körülöttük azonban szunyogok muzsikáltak, harsanó karban ungtak a békák s fejük fölött lomha szárny-csapással huhogott el valami. Bagoly lehetett talán. Máskor vadmadár kiáltozása jött idáig messziről. Éjjeli tanyája felé igyekezhetett...

Ők hárman a tűz köré telepedtek le s darab-ideig a parázsba bámultak. Akkor megmozdult Bozzay Pali:

— Ede bácsi tartozik még nekünk valamivel...

— Ugyan mivel? — ocsudott föl tünődéséből a vezető-tiszt.

Bozzay Pali csaknem mentegetődzve válaszolt, amiért álmodozásából zökkentette ki a parancsnokát:

— Amikor elsőnap este tábortüznél ültünk a Kaparóház mellett, a Mátrában, Ede bátyánk Bottyán Jánosról akart szólni nekünk. De a kuruc hadjáratokról beszélve csak addig jutott el, amikor Rákóczi — valahol a Vereckei-szoros mellett — megállt a haza határán, hogy leereszkedjék a tiszai sikságra. Ede bátyánk akkor volt szives megigérni, hogy adandó alkalommal arra is ki fog térni még, ki volt Bottyán János?

Az országos vezető-tiszt bólintott, hogy úgy van:

— Jólesik, testvér, hogy érdeklődtök hazánk és nemzetünk történelme iránt, mert történelmünk ismerete nélkül sohasem lehetnénk jó magyarok. A magyar nép ezer esztendeje, bármelyik korszakához nyuljunk is, televan hősiséggel, tündöklő erényekkel, gyásszal és dicsőséggel... Dehát most Rákócziról és leghübb katonájáról, a könyörtelen Bottyán Jánosról lenne szó...

Arcát a féltényerébe fektette, úgy beszélt tovább:

— A magyar história legdaliásabb korszaka a má-

sodik kurucvilág volt, mert az első Thökölivel hanyatlott el... Rákóczi nyolcesztendő szabadságharca jelenti a legnagyobb nemzeti megmozdulást is. Az elnyomott szabadságért s a jobb megélhetésért indult meg ez a káprázatos hadjárat, tehát egyenlő elkeseredéssel vettek benne részt földönfutó urak és éhinségre ítélt pórok. Hiszen, hogy mást ne említsek, Esze Tamás maga is Rákóczi-jobbágy volt Tarpa nagyközségben s annyira megbecsülte a fejedelem, hogy dandárnoknak tette meg. Amikor pedig — különös szerencsétlenség folytán — ágyugolyó vágta mellbe öregkorában, Rákóczi — hűséges népvezérének érdemei fejében — az összes Esze-utódokat nemesi rangra emelte ki a jobbágyorsból.

Bozzay Pali s Tóth Gyurka kényelmesen helyezkedett neki a hallgatásnak. És mikor kis szünetre megállt az előadásban a vezető-tiszt, Tóth Gyurka közbeszólt:

— Az elején tessék kezdeni, Ede bátyám, amikor Rákóczi megjelenik a határon!

— Tudom, — bólintott helyeslően a parancsnok, — a kitérést szándékosan követtem el, aminthogy pár perccen belül ismételen meg fogom tenni... Tehát hogy a legelején kezdjem: mikor Rákóczi megállt a Beszkidek fölött, csak a veszetthirű Esze Tamás meg Kiss Balázs nevű fölkelőtársa várta valami háromezer gubás talpas élén, akiknek egyetlen fegyvere a furkósbot volt... De Rákóczi mégis megindult a tiszaháti sikság felé! Megindult s mialatt rézdobjaikat verték a dobosok, jajongtak a tárogatók s a libertás-zászlókat magosraemelték a beregszászi piactéren, a kétségbeesett magyarok úgy özönlöttek Rákóczi hadilobogói alá, mintha Jézus ereszkedett volna le közéjük a hegyekből. És nemcsak a Thököliháboru katonadalai harsantak meg újra, hanem sohá nem hallott lázító dalok keltek életre...

Itt Tóth Gyurkára pillantott a vezető-tiszt:

— Most pedig megint kitérőt kell tennem, testvér...

— Igenis, Ede bátyám, — nyelt egyet Tóth Gyurka.

Ebből a gyöngéd célzásból megértette a derék cserkészfiu, hogy az országos vezető-tisztet sohasem illik figyelmeztetni időelőtt. Majd sorát ejti az mindennek!

A parancsnok tovább beszélt:

— Ott hagytam el, hogy új nóták hangzottak szerte a mezőkön és az erdők alatt, tele keserőséggel és duduló szilajssággal. Nehány esztendő óta — egy szerencsétlen föltevésből indulva ki — az a nézet kezdett kialakulni irodalomtörténésirőink között, hogy ezeket a kurucverseket Thaly Kálmán, a kuruckor nagy kutatója írta volna két századdal később, ezzel is fokozni óhajtván a csodálatot a kurucok harcai iránt... Soha! Soha! Hisz csak arra gondoljunk szünetlenül, hogy az érdekes tudós csakugyan maga is írt kurucverseket, melyeket a saját neve alatt adott ki kötetben. Ime, egy szakasz ezekből a költeményekből:

*Felleg borult a beszékédi sziklára...
Hej, szomorú a magyarnak világa!
Szegény kuruc két orcáján könny pereg:
Ráborul a jó lovára, kesereg.*

Mennyi hervadt iz, mennyi hangulati keresettség van ebben a négy sorban! Ezzel szemben az igazi kurucénekekben van szilajtság, harsogó keserőség avagy kétségbeesett búslakodás. Vegyük elő például a »Kuruc tábori dal«-t, amelyről egyszer már tettem is említést nektek, ha jól emlékszem vissza. Elég lesz, ha egyetlen kikapott strófáját mondom el:

*Töltsd az kupákat, töltsd az pulhákat,
Készen tartsd jó éles szablyádott,
Ugy igyál bort, hogyha hallod az trombitákat,
Vért ihassál s német testből rakj garmadákat!*

Mennyi magyar düh van ebben a vad négy sorban!... Megengedhető, hogy Thaly faragcsált és csiszolgatott a régi verseken, mialatt több egykoru változatból is igyekezett összeillesztgetni egyet, arra azonban esküt mernék tenni (mert ráérzek a dolgokra!), hogy ezeket az ugynevezett kifogásolt költeményeket néhány akkori nagy-eszü diák írta, miközben a tábort járta, a táborban pedig töröksipok rikoltoztak, dobok peregtek, a vitézek meg feneketlen kupáikból előre ittak áldomást a német vesz-tére...

Itt kevés szünetre a hamvadó parázson merengett el. De magáhoztért aztán s ránézett két fiatalabb, hallgatag társára:

— Némi kitérőt tettem ismételten, de az az érzésem volt, hogy végül el kellett ezt mondanom nektek, mert nagyon a szívemen feküdt már. Legbiztosabb nyom, ha az ösztönei után indul az ember... Most pedig visszate-
rérek oda, ahonnét el találtam kanyarodni.

S beszélt-beszélt a halott estében:

— De nemcsak katonadalok keltek életre a semmiből, hanem katonák is özönlöttek mindenfelől a libertás-zászlók alá. Isten tudná csak, honnét kerültek elő: hiszen a teméntelen háborukban s a szörnyű üldözések miatt akkor már halálosan gyenge volt a nemzet, valóság azonban, hogy a bujdosó katonák lihegve siettek elő az erdőkből az újból felfénylett szabadság oltalmára. S egyszerre csak itt volt a második kurucvilág, soha nem látott hősi-séggel, halálnak induló daliákkal: olyan legényekkel, akikről eddig soha semmit nem hallott, de akiknek neve egy-egy csillag a magyar égen...

Fujt egyet, talán, hogy megindultságát takargassa:

— Ott volt mindenekelőtt a vénülő Esze Tamás, aki-nek német szablyák csapásaitól lett barázdás a háta. Avagy a tömzsi Bezerédy, aki a csaták forgatagaiban hetvenkét

német, dán és vallon tisztet vágott le egymaga. A nyalka Csinom Palkó és öccse, Jankó akiknél hányivetiben senki sem tudott táncolni a tábori zenészek muzsikájára. Említjük meg mindjárt a félfülü Ocskay Lászlót, a »Tüz Fejedelmé«-t, aki — mialatt köröskörül nagy tüzek rémitgettek az éghatáron — garázda lovasaival, messze az ellenség hátában, fölverte Csehföldet és Morvát s kétségbeejtett mindenkit. A hetyke Balogh Ádámról pedig tudjuk, hogy könnyü huszáraival magát a császárt is megkergette, aki eszeveszett lihegéssel menekült előle Bécsnek s a féligájult lakosok abban a pillanatban félrekongatták a császárváros összes harangjait. A mindig kőszivü s hamar fortyogó Bercsényi Miklós fővezérről viszont meg van írva, hogy bármennyire gögös nagy ur volt is, holtig-alázatos hűséggel viseltetett a fejedelem személye iránt, követte őt a száműzetésbe s ott is hajtotta le keserü fejét az örök álomra...

Itt sóhajtott a vezető-tiszt:

— De senki olyan embere nem volt Rákóczinak, mint az elvénült Bottyán János!

Aközben szakadatlan békaungás jött feléjük a mocsarak és tocsogók felől s az égen egy hullócsillag hasított le olykor. Hallgattak. Aztán tovább beszélt a parancsnok:

— Mondják, hogy jobbágy-sorból eredvén, a mélyből emelkedett föl a hadvezéri méltóságig. Egész életében háboruban forgott, örök vasing-zörgés és buzogányrengetés közben. Először császári részen volt generális s a török harcok alatt vesztette el a félszemét is, melynek helyét vastag kötés fogta le azontul. Azért is hívták Vak Bottyánnak. De a sokat szenvedett nép más néven becézgette, amikor »Jóltévő János« nevet adott neki, miután hosszú élete alatt mindig a szegénységnek fogta pártját. Mikor aztán fölcsattogtak a Rákóczi zászlai, ke-

véssel rá ő is a kurucok mellé állt s ő lett a dunántúli részek vezénylő-generálisa. Nálánál több csapást senki nem mért a gyülölt németre.

Elhallgatott keveset a vezető-tiszt, mintha régi keserűség ütötte volna szíven. De szórakapott megint:

— Hat esztendő változékony harcai után azonban halványulni kezdett a kurucok csillaga. Ez alatt a hat esztendő alatt sok külföldi uralkodó ámitgatta segítséggel a fejedelmet, ám amikor cselekedni kellett volna, egyikük sem tartotta meg a szavát. Bebizonyosodott újból, hogy soha csalogató ígéretekben hinnünk nem szabad s hogy csak saját kardunk menthet meg az enyészettől. Mindenki érezte, hogy haldoklik a kurucok ügye... Ocskay áruló lett, de Jávorka Ádámnak még nem sikerült elfognia ekkor és így nem is számolhatott le a félfülü kalandorral; Bezerédy feje pallos alatt gördült le a pataki piactéren; Rákóczi Munkácsra huzódott föl s kék szemeit búsan hordozta meg utoljára a tájon, mintha megsejtette volna, hogy soha-soha többé nem fogja visszontlátni hazáját. Bercsényi Kassa körül tartózkodott, de ő is csomagolt már, hogy meg se álljon, csak a lengyel végeken túl valahol... Bosszuálló dühvel törtek előre mindenfelől a császári tábornokok és senki nem volt többé, aki szembemerészkedett volna velük... Egyedül Bottyán János!

A tűz alig pislogott már, a vezető-tiszt halk hangon beszélt:

— Azon az őszön olyan öreg volt már Bottyán János, hogy elszállván minden ereje, a Hatvan körüli mezőkön, ahol ütközetbe indult mégegyszer, haldokolni kezdett tábori ágyában s úgy haldokolva szállt szembe Heiszter generális ellen, akit annyira utált, hogy valahányszor hallotta a nevét, mindig köpött egyet... Nagy lelke elszállni készült már Bottyán Jánosnak, arca mindinkább

hamuszínü lett, de amikor megtudta, hogy ép a gyülölt Heiszter támadt reá, mégegyszer és utoljára félkönyökre támaszkodott tábori ágyában, a sátorajtón keresztül elpillantott a hatvani síkon meg a síkon túl rozsdálló hegyeken s olyan indulat kezdte rázni, hogy fulladozott a méregtől... S egymásután parancsolta előre Heiszter ellen Sándor Ferkó regementjét, a délceg béri Balogh Ádám lovasait, Czelder Orbán katonáit meg az Esze Tamás árva legényeit... Mert ezen az őszön a vén Esze is föld alatt feküdt már, valahol Nagyszombat táján... Zúgott a csata, teméntelen kuruc hajtotta le fejét utoljára a Hatvan és Aszód közti térségen, de a csata végét már nem tudta bevárni az ingerült öreg, mert elgyengült testéből elszállt hősi lelke... Ugy halt meg, ágyudörgéstől kísérve.

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka meghatottan függesztette szemét a vezető-tisztre, akinek egyszerre leesett a hangja:

— Mikor hire futott, hogy a kegyetlen öreg másvilági mezőkön csatázik immár a némettel, a még életbenmaradt kurucokon kétségbeesés vett erőt s mind-mind a Verhovina rengetegének kezdtek felszorulni. Irva van azonfelül, hogy a kőszivü Bercsényi, amikor hiréül esett, hogy a másik szemét is behunyta »János apánk«, zokogni kezdett hangosan... Érezte mindenki, hogy vele elveszett minden. Eddig van, fiuk!

Csönd lett rá a válasz, csak a békák ungtak a tocsgók felől. Sokára föleszmélt a két fiatal cserkész s akkor annyit kérdett Bozzay Pali:

— Mi lett aztán, Ede bácsi?

— Hiszen tanultátok a történelemből, — szólt vissza a parancsnok.

Itt már Tóth Gyurka felelt:

— Csakhogy egészen más az, ha Ede bátyánkat halljuk!

— Nem bánom — válaszolt szünetnyi gondolkozás után, — de talán a legközelebbi alkalommal. Most nagy idő van már: tanácsos lenne lenyugodni.

Valóban, késő volt nagyon. Elvétve mintha egy-egy sötét madár csapott volna el fölöttük s huhogott bele a derengő éjszakába. A békák ungtak. S mindig több hullócsillag sivitott le a fekete mennybolton.

Jóéjszakát kívántak hát egymásnak és sátraikba húzódtak vissza. De csak sokára tudtak elaludni... Tóth Gyurka Jánoska mellé feküdt le s először az ádáz fiatalembert kellett betakargatnia a sötétben, aki teljesen lerugta magáról a pokrócot s alig-észrevehetően szuszogott.

Tulságosan nyugodt azonban nem lehetett az álma, mert aludva is beszélgetett valakivel. Tóth Gyurka lélegzetét visszafogva hallgatódzott egy darabig s tisztán kivette, hogy Jánoska az utjokról számol be valakinek:

— Csak ne féjjél... mert én... birok menni... Ha hazajövök... mindig veled leszek...

S Tóth Gyurka elérékenyülve suttogott fel:

— Édesanyjával beszélget a kisöreg.

Megsimogatta az alvó legényke fejét. Aztán elaludt ő is.

...Reggel jókésőn ébredtek bizony s a nap rég felsütött, amikor előbujtak sátraikból.

Legutoljára persze Jánoska került elő ezuttal is. De még mielőtt imádkozott volna, egy nagyot sóhajtott:

— Ede bácsi, olyan éhes vagyok, hogy mindjárt meghalok!

A vezető-tiszt jókedvűen mondta:

— Előbb annak rendje szerint felöltözni, ruhát, cipőt megkefélni, megmosdani s utána imában mondani

hálát az Istennek, hogy egészségben érhattük meg ezt a napkeltét is! Enélkül én leendő cserkészt nem is tudok elképzelni... Megérttetted?

— Megérttettem, Ede bácsi, — s úgy tisztelgett, amint volt: ingben és mezitláb.

Negyedóra mulva ragyogó-tisztán, felöltözve és megfésülve állt meg a parancsnok előtt, ámbár igaz másfelől, hogy Tóth Gyurka hozta rendbe, tetőtől-talpig. Mert tartani lehetett tőle, hogyha Jánoskára magára bízták volna az öltözködést, még kifordítva találta volna felhuzni a nadrágját...

Akkorára a reggelivel is elkészült Bozzay Pali.

Reggelizés közben közölte velük a vezető-tiszt a mai programot: kényelmes menetben estére szeretné elérni a hortobágyi nagycsárdát. El lehetnek rá készülve azonban, hogy egész napon át egyetlen fa nem nyújt majd nekik árnyékot, pedig felhőtlenül kapaszkodott följobb-följobb a nap. Legyenek hát elkészülve a leggyilkosabb hőségre.

Körülöttük régesrég fölkelt már a Tisza-kiöntés vadonjának madárvilága s bogarak és legyecskék dönögtek szakadatlanul. Fölpakkoltak aztán s nekikerekedtek az utnak. Mert a hortobágyi nagycsárdáig állt előttük harminc kilométer. Ha nem több.

A vezető-tiszt aggodalmaskodva nézett a leendő farkaskölyökre:

— Attól tartok én, testvér, hogy aligha ki nem dülsz a mai napon!

— Ne tessék félni, Ede bácsi — biztatta Jánoska —, mert jó a bakancsom...

Elindultak hát.

Délelőtt kilenc óra lehetett ekkor. Jódarabig a vasuti töltés mentén baktattak, kétoldalt óriási fáktól kísérve. Egyszerre csak kibukkant előttük a hid s a hid szélénél megálltak keveset, hogy elandalogjanak a legmagyarabb

folyón, amely merengve mendegél a tájon. Kanyargó partjait füzesek és nyárfák szegik be vad sűrűségben s a kiáltás messzire száll fölfelé a vizen. Az északi kanyarodó mögül éppen akkor fordult be egy tutaj, de megszobb volt még, semhogy megvárhatták volna. Mert lassan ereszkedett alá, mint aki nagyon ráér.

Az országos vezető-tiszt a fiukhoz fordult:

— Lássátok, fiuk, hiába szabdalták fel hazánkat, ezek a tutajok örök tiltakozás maradnak. Magyarország mellett. Mert a Vágon tót atyánkfiai, a Tiszán rutén testvéreink csak mifelénk jöhetnek mindenkor, hisz az Isten erre irányította minden folyó utját... Hát ezt se felejtsetek el soha!

A tulsó parton rövid menetelés után kiértek az erdős részből s Tiszafüred nagyközség bukkant ki eléjük. De csak éppenhogy érintették. Estére ugyanis a hortobágyi nagycsárdánál kellett lenniök és ha félórát találnak késni, vagy a pusztaság közepén kell kihuzniök az éjszakát, vagy — ha mégis tovább találnának merészkedni — a csillagoktól remegő égbolt alatt akár virradatig csavaroghatnának a Hortobágyon, cél és irány nélkül. Tiszafüredről ezért mindössze annyit említett meg nekik a parancsnok, hogy az 1849-iki tavaszalón itt gyülekeztek Kossuth honvédjei Görgei kardja alatt, hogy rárontván innét a németre, világgraszoló győzelmek között kergessék maguk előtt az osztrák császár csapatait, egészen a nyugati határig.

Hátuk mögé került már Tiszafüred s egy darabig az országuton poroszkáltak előre. Az országuttól nem messze kerek halmokat vettek észre. A vezető-tiszt megjegyezte, hogy azok a halmok — a nép hite szerint — ugynevezett hun-halmok.

S odafordult két nagyobbik társához, meg Jánoskához, aki hősi lélekkel rugta a port:

— A hun-halmokról egy különös dolog jut eszembe...
Fiúk, hallottátok-é a híret Bolond Jancsinak?

— Nem hallottuk, — mondta Bozzay Pali, meg Tóth Gyurka.

Jánoska utólag felelt, mivel — ugylátszik — másutt jár: az esze:

— Én is semmit se nem hallottam, Ede bácsi.

— Akkor elmondom nektek...

S elbeszélte, hogy a Tiszafüredhez legközelebb eső hun-halomban több mint ötven esztendeje és már egy szegény ember, aki bele talált zavarodni egy régi-régi álmába s akit csak Bolond Jancsinak szólít a nép. Tizenöt esztendősen legényke sem volt még Bolond Jancsi, amikor köszönés nélkül elhagyta szülei házát Miskolc mellett valahol, talán Heőcsabán s nekiindult a világnak. Néhány nap mulva erre a vidékre vetődött el s a ráereszkedett éjszakában az első hun-halom bocsátotta álomra fáradt fejét. S hihetetlen álmot látott! Azt álmodta nevezetesen, hogy alatta megnyílt a halom s látta ekkor oda-lent Attila arany-ezüst-vas koporsóját, mellette Réka királyné feküdt egy másik koporsóban, körülöttük pedig tizenkét szörnyű nagy kádból nappali fényt árasztott a teméntelen arany és gyémánt... Ötven esztendőnél több ideje már ennek s Bolond Jancsi azóta egyre is csak és Attila hun király kincsei után... Azóta ősz emberré vált, de toronymélységben is csak és, csak és lankadatlanul. Ha olykor feljön a mélységből s megkérdezik tőle, mit fog csinálni a temérdek kincssel, kalaplevéve mondja el, hogy elsőharmadát magának tartja meg, mert megérdemli, második harmadát azok között a jó emberek között osztja széjjel, akik enni adnak neki könyörületből, harmadik harmadát pedig az ország megsegítésére ajánlja föl majd. Hallomásból tudja ugyanis, hogy nagy szerencsétlenségbe esett a hazája... Akkor maga elé motyogva,

ujból a szédült mélységbe ereszkedik alá és ásni kezd, ásni, megállás nélkül.

A vezető-tiszt, ahogy befejezte volna, sóhajtott:

— E szegény ember rögeszméje a magyar sorsot is jelképezi egyuttal. Mi magyarok ugyanis inkább szeretünk álmok és délibábok után futkosni, ahelyett, hogy inkább a kézzelfogható valósággal törődnénk többet. Szegény Bolond Jancsinak is az lesz a vége, hogy felülről rároskad egyszer a föld s ő ottmarad örökre a harmincméteres mélységben.

Akkor már rég letértek a gyepről s a pusztá leg-szélén meneteltek.

S elszorult a szivük az elibüktárult látványtól. Mert abban az irányban, amerre előnyomulni próbáltak, nem láttak egyebet egyetlen kerek földlapnál, melynek széle az ég legaljával ölekezett a talán soha el nem érhető messzeségben... Kissé balról egyetlen torony látszott: az volt ott Egyek község. Láttak aztán távolabbról kutágasokat, melyek pókháló-vékonyan ültek a mennybolt szélére rajzolódva... Itt-ott, de szörnyü messzeségben, mintha valami tanya villant volna elő, ám lehetséges lehetett, hogy képzelődtek csak... És amint egyre beljebb törtek volna bele a Hortobágyba, mind szélesebb lett körülöttük a kerekesség. Égen és földön.

A nap feltünő élesen vert már. A fü minden lépéssel szikadtabb lett s itt-ott porzott a lábuk alatt.

Az országos vezető-tiszt sűrű aggodalmak közt pillantgatott Jánoskára, akinek apró bakancsai mintha lisztesek lettek volna s pufók két arca pirosra gyulladt ki:

— Birod-e még, testvér.

Jánoska kimelegedve lihegte:

— Birom, Ede bácsi.

S baktattak tovább a káprázatos hőségben.

Ujabb egy óra mulva elvergődtek a kutágashoz.

Itt mindenekelőtt Jánoskának választottak helyet, a kutyáka kurta árnyékában. Elbeszélésünk hőse nyomban le is telepedett és kinyult az elterített pokrócon. Bozzay Pali melléje feküdt le, az országos vezető-tiszt és Tóth Gyurka pedig a kutyám mögött próbáltak elterülni, mely alig vetett árnyékot.

Félóráig maradtak így, hogy lehüljenek keveset. Volt pedig ekkor déli tizenkettő.

Akkor lehúzták bakancsaikat, hogy először megmosásuk és szellőztessék a lábukat. Vederrel huztak föl a kutya vizéből s jót ittak belőle. Megnedvesítették tiszta zsebkendőiket, a fejükre takarták s akkor rányomták széleskarimás cserkészkalapjaikat, illetve Jánoska a cserkész-apródi sapkát. Napszurás ellen próbáltak védekezni.

Jánoska felsóhajtott az árnyékosban:

— Egy kicsit elfáradtam, Ede bácsi, de nem nagyon.

— Eddig katonásan viselted magad, testvér, — dicsérte meg a parancsnok. — Meg vagyok veled elégedve és pedig a legnagyobb mértékben.

Enni kezdtek aztán. Az ebéd soha talán még nem esett nekik olyan jól, mint ezen a napon. Ittak utána a kutya vizéből s újból lepihentek. Hallgattak, hallgattak, mert nyomta kedélyüket a pusztaság egyedülvalósága, amelyben mégis sok fönség volt. Mindössze egyszer szólalt meg a vezető-tiszt:

— A nagy csárdáig jókora ut áll még előttünk, fiúk. De azért nyugodtan heverhetünk délután háromig.

Később föltápáskodott Jánoska, mert kis dolga akadt, ámde ahogy körülpillantott volna a hőségben izzó pusztán, megszeppenve kiáltott föl:

— Ede bácsi! Ede bácsi!... Tessék csak nézni: ott messze látni az Indiai-Óceánt és nagy lovak szaladgálnak benne!

Ők hárman talpraugrottak s déli irányban tekintet-

tek el. Megbűvölten álltak néhány pillanatig s akkor lelkesedve szólalt meg a vezető-tiszt:

— Nem óceán az, testvér, hanem a délibáb!

Mintha csak az ő kedvükért játszott volna, hogy elragadtatott csodálkozásra készítse őket. A pusztá déli végében tajtékzó tenger látszott, a szemhatár fölé tornyosodva s ebben a tengerben mesebeli nagyságu s ferdén eldült lovak lubickoltak vagy vágtattak fergetegben...

A vezető-tiszt azt a megjegyzést tette rá, elfogódott hangon:

— A ménes táboroz arrafelé.

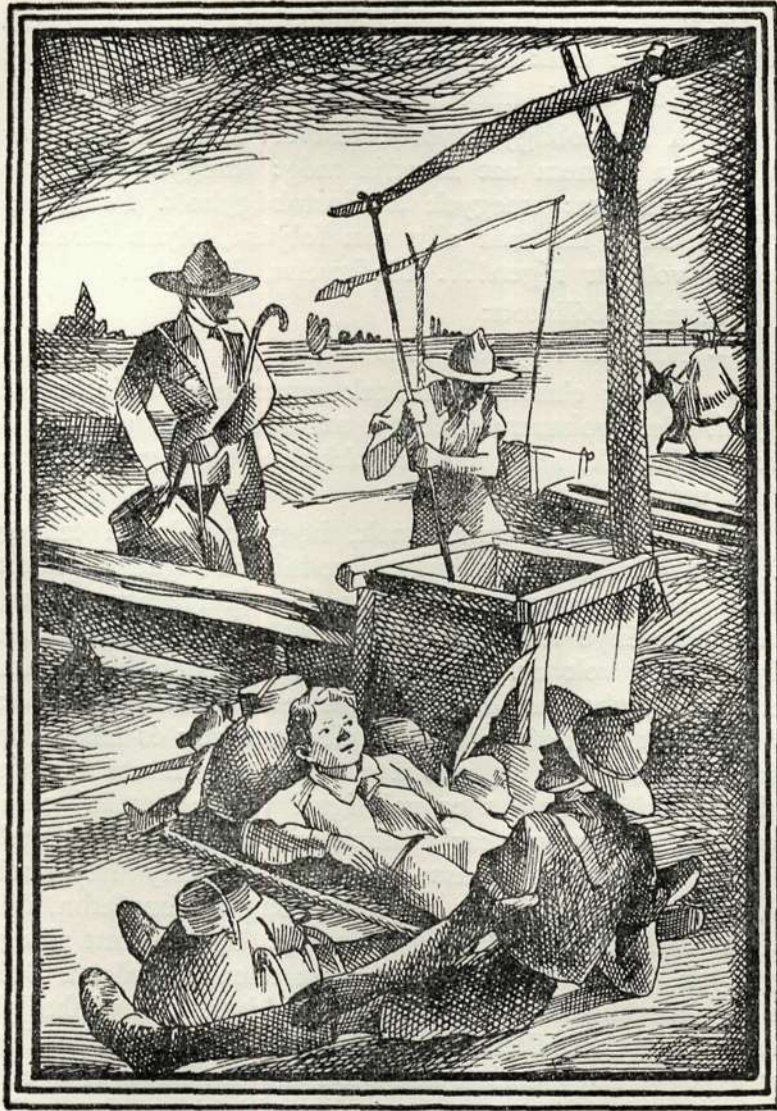
Néhány szempillantással később elmosódott a ménes, helyette egész falu emelkedett ki a vízből. Szabad szemmel is jól látták a falu uccáit, a házakat, a templomtornyot s az uccán végigballagó embereket. Csakhogy kísértetiesen megnagyított alakja volt mindennek, ijesztően suta tartásban.

A parancsnok előszedte térképét, kiterítette maga elé s néhány szünettel rá annyit mondott halkán:

— Az ott Nádudvar.

Lélegzetfojtva ámuldoztak a soha nem látott természeti tüneményen. Később Nádudvar képe is összeomlott, de akkor játszani kezdett megint a délibáb s ők négyen megszedültek ettől a titokzatos játéktól.

Jó későcskén keltek utra. Porosak voltak a bakan-csok, fáradtak a lábak, de menni kellett, mert a hortobágyi nagycsárda még mindig nem látszott semerre sem és mert a Hortobágyra hirtelen szokott leszakadni az éjszaka, akár a nagy tengerekre. Szinte átmenet nélkül. Igaz másfelől, hogy a nagy magyar pusztá is valóságos alvó óceánja a sikságnak.

. . . nyomban le is telepedett . . .

Poroszkáltak, valamivel lankadtabb ütemre, mint dél-
előtt. Egyszer csak azt kérdezte Jánoska:

— Ede bácsi, miért hijják eztet Hortobágnak?

— A Hortobágy-folyóról, testvér. Ezért a debreceni polgár ma is nem azt mondja még: »megyek a Hortobágyra«, hanem: »megyek a Hortobágyho'«. Pedig vize egyre apad s ma már alig van folyása, olyan fáradt... De mi volt itt régen!... Idefigyelsz, Jánoska?

Jánoska bólintott:

— Nagyon figyelek, Ede bácsi.

— Akkor elmondok nektek egyet-mást a letűnt világból. Mert sohasem tudhatja az ember, hol veszi hasznát mindannak, amit régi írásokból olvas vagy régi emlékek után hall...

S elbeszélte a parancsnok, hogy mindaz a tenger-sík, amely hallgatag unalmával csodálatra ragadja a nézőt, valóságos tenger volt valamikor. E néhai tengernek ma már csökevénye van meg csak az Alibunári-mocsarakban. Olyan világ volt az, ahol halászon, pákászon kívül minden más emberfia örökre odaveszett volna. Uszólápok, zöldszigetek, ingoványok, kopolyák, tocsogók és feneketlen nádasok élete volt ez, ahová a török sem merte követni a bemenekült népet s ez volt igazi világa a szilaj pásztoroknak. Aki meg akarja tudni, kik és mik voltak ezek a szilaj pásztorok, olvassa el tudós Györffy Istvánnak róluk írott kis munkáját s beleborzong az ámulatba, mi-csoda fene-fickók voltak egytől-egyig. Ugynevezett rideg-legények, kik a ridegmarhát őrizték télen és nyáron. Széles és felkunkorított karimájú kalapokban, csüngő hajjal, szinte elvadulva éltek s ingük csak a mellbimbójukig ért le, úgy, hogy emiatt szabadon maradt hasukat égette a nyári nap s égette a kegyetlen téli hideg. Így válik érthetővé aztán, ha a hasuk fölött valóságos bőrpáncél

keményedett ki a testükre. Állataik inas-husu, lomposzörű elvadult marhák voltak, amily féktelen szilajságuak maguk a pásztorok is. Ha leszakadt a téli időjárás, befagytak a lápok és tocsogók, s magasra emelkedett a hó, a nádasokban megsűrűsödtek a farkasok. A ménes, a gulya, a nyáj fejjel bujt össze olyankor, hogy hátsólábaival védekeztek a zöldnyálu toportyánok ellen. Az ilyenfajta védekezésre azonban nem igen volt szükség a legtöbbször. Kéznel voltak ugyanis a szilajlegények, akik súlyos bunkóikkal csattogó csatákat vívtak a csüngőnyelvű ordasok ellen s megforgatott furkósaikkal forgácsba verték szét e duvadak koponyáit... Nyaratszaka pedig a viziszárnyasok s egyéb vadmarak oly felhői csaptak föl a magosba, hogy órákra elfödtek a napnak arcát s alkonyati színek ereszkedtek a táj fölé...

Merengő búval fejezte be a parancsnok:

— Ennek az örökre elmerült világnak vékony emléke még a Hortobágy folyó. De olyan sekély már a vize, hogy alig mozdul... Kiszárad egyszer a Hortobágy és az emberek ócska könyvekből fogják tudni csak, mi volt itt kétszáz esztendővel előbb...

Lassan haladtak, mert igen-igen ellankasztotta őket a nap s lábikráikban is érezni kezdték már az ut fárasztó egyhanguságát. A vezető-tiszt egyszer-egyszer odafordult a leendő cserkészapródhoz:

— Birod-e még, testvér?

— Birom, Ede bácsi, — s összevágta kásafogait.

S csakugyan, elég frissen váltogatta még bakancsocskáit a babszemjankó-alak.

Aközben megfigyelték, hogy messzebb balkérről haragoszöld szín kezd föltolulni a szemhatár alól s ez a zöld szín mindszélesebbé terülve, közeledett feléjük. Bozay Pali meg Tóth Gyurka csaknem egyszerre mutatott arrafelé a karjával:

— Valami nagy nádas lesz az ott, Ede bácsi!

A vezető-tiszt megállt, térképet vett elő s pillanattal rá annyit mondott:

— A hortobágyi halastavak.

Megjegyezte, hogy észak felől nyilegyenes csatorna táplálja vízzel ezeket a tavakat. A csatorna a Tiszából indul ki... És miközben magyarázott, a nádas irányából, de kissé lentebb, mintha gulya bukkant volna elő. De messze volt még igen. Azalatt egyre sűrűsödtek a gémeskutak is, olykor három-négy kutágas is állt egy csoportban, szemközt egymással s gém-nyakukat egymásra hajtották. Egyszer csak fölkiáltott Jánoska, akinek igen jó szeme volt:

— Ott van egy ház!

Az éghatár alján csakugyan valami épület szendergett. Ahogy alaposabban szemügyre vették volna, úgy látták, hogy egész házcsoport az ottan. A házak közül pedig fák koronái setétedtek. S most már a vezető-tiszt kiáltott föl lelkendezve:

— A nagycsárda, testvérek!

De mennyit kellett még talpalniok odáig, Teremtőm-Uram! Mentek-mentek, ám az épületcsoport csak nem akart közeledni s ekkor jöttek rá, hogy a távolság megbecsülésénél mennyire csal a pusztaság... Akkorára alkonyati színek kezdtek előlopódnizni mindenünnen...

A vezető-tiszt aggodalommal figyelgette Jánoskát:

— Birod-e még, testvér?

— Birom még, Ede bácsi, — válaszolt az elszánt lurkó, ámbár látni lehetett, hogy alig-alig húzza már csak kurta lábait... Setétedni kezdett s ők lankadatlanul mentek afelé a világosság felé, mely a nagycsárda irányából hivogatta őket maga felé... Csillagok lobogtak már a

pusztai égen, amikor átvonszolták magukat a Hortobágy
kilenc lyukra állított hidján. S megálltak és nagyot fuj-
tak a csárda udvarán.

Az ivóból rekedt nóta vert ki. Cincogva játszott va-
laki egyszál hegedűhuron s valami nekibúsult juhász hoz-
zádalolgatott:

*Igyál betyár, mulik a nyár,
Megkérdik, hogy kit szógáltál...*

KILENCEDIK FEJEZET

Egy nap a Hortobágyon.

...Másnap, késő dél-
előtt már, alig lehetett föl-
verni Jánoskát az ágyból.

Az este, ahogy fárad-
tan bevánszorogtak volna
a nagycsárda udvarába, a
leendő cserkészapród alig
evett valamit, mert vacso-
raközben váratlanul csak
lebillent a feje. S ásitva
szólt oda pártfogó két ba-
rátja felé:

— Igen álmos va-
gyok...

Ugy vetköztette le aztán Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, hogy félig már aludt a merész fiatalember, aki-
nek aznapi hatalmas gyaloglásával különösen meg volt
elégedve a vezető-tiszt s halk hangon utasította a két
derék cserkészt, hogy föl ne ébressze Jánoskát:

— Takargassátok be gondosan s tegyetek székeket
az ágya mellé. Különben még le talál pottyanni a kis-
öreg...

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka pontosan eljártak a
parancs szerint, sőt még meg is simogatták apró barát-

jukat, akivel ekkor esett meg első alkalommal, hogy öthat esti imája közül nem mondott el egyet sem. Aludt mélyen, akár egy kis bunda.

Ők hárman fentmaradtak még keveset a csárda ivójában. A két cserkész szódavizet kért, a parancsnok — tisztesség kedvéért — két deci borocskát rendelt. A tulsó sarokban mezitláb, feltürt kalapkarimájú juhász búsult a félkönyökére dülve s aközben vagy ötvenedszer ismételte már rekedt hangján:

*Igyál betyár, mulik a nyár,
Mekérdik, hogy kit szógáltál...*

Mellette keszeg muzsikus cincogott az ócska hegedűjén, szegény és száradt ember, aki mintha abból a világból felejtődött volna ide, amikor a csárda tornácában Jókai hallgatta még a cigányok nótáit. S a vezető-tiszt odasugott két fiatalabb társának:

— A vén Rimóczi...

Mert az országos vezető-tiszt előbb is megfordult már a Hortobágyon s ezért sok mindent tudott a pusztá világból. Elmondta a többi közt, hogy Rimóczi minden hétfőn hajnalban gyalogszerrel vág neki a csárda irányának Nádudvarról, hol a családja éldegél (pedig a távolság megvan huszonnyolc kilométer is talán) s szombat este ugyanazt az utat teszi meg visszafele ösztövérlábaival, hogy otthon átadja heti keresetét. Mert keres azért a kopott muzsikus. Magyar urak, más országbeli cifra vendégek járnak ki gyakran pusztát nézni, Rimóczi nyomban ráránt egy nyekergő hallgatódalra s innét is cseppen, onnét is csurran valami. A kiaszott muzsikus valóban úgy hat a csárda ivójában, mintha a multak visszajáró lelke volna...

Kevés ideig maradtak fenn csak ezen az estén, mert

holtfáradtak voltak valamennyien. Hamarosan a szobáikba vonultak hát vissza. Tóth Gyurka Jánoskával feküdt közös fedél alá, aki mélyen és szabályosan lélegzett már.

Pompásan aludtak valamennyien, mert a Bükk és a Mátra felől áramló pusztai levegő valósággal leterítette őket a lábukról. Valamivel hét óra után az országos vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka a csárda tornácában ültek reggelinél s arról folyt a szó, hogy így egyszer sem aludtak még, amióta elhagyták Pestet. Jánoska még mindig a csendest huzta az ágyban.

Váratlanul csak elmosolygott a parancsnok:

— Fiuk, egy vallomással tartozom nektek s őszintén szólva, bánt a lelkiismeret, hogy kettőtöket is nem vittelek magammal...

— Ede bácsi virradat előtt a pusztán járt! — kiáltott fel Tóth Gyurka.

Bozzay Pali neheztelve szólt ugyanakkor:

— S mirőlunk persze megfeledezett...

A vezető-tiszt egyre mosolygott még, egyúttal azonban megnyugtatón igyekezett két kitartó utitársát, akik tűzbe-vizbe mentek volna a parancsnokukért:

— Eltaláltatok, gyerekek: a pusztán tettem némi kerülőt, mielőtt virradni próbált volna még. Ti ketten azonban oly jóízűen aludtatok, hogy nem volt lelkem fölverni egyikőtöket sem. Különben mindent pótolhattok holnap éjjél után, amikor pihentebbek lesztek. Mert éjjel egy órakor talpon kell lenni legkésőbb. Csak aztám pöttömbarátunk előtt el ne kottyantsátok magatokat, mert ahogy őt ismerem, bizonyára kétségbeesne, ha nem vinnők magunkkal. Már pedig neki éjjel ágyban a helye!

Maga elé beszélt, feltámasztott fejjel:

— Fiuk, látni kell a hajnalt a Hortobágyon. Mert elmondani ugysem lehet azt...

De azért megpróbálta, hogy két társa előtt lefesse

ezt a színeiben utólérhetetlen virradatot... Éjjeli egy óra-
kor élet alig mozdul még a tengersíkon, csak a csillagok
égnek s idelent sűrű feketeség hallgat... De e fekete-
ségből egyszer kiválik egy sötét pont: talán valamelyik
számadó mozdult meg a nagy mozdulatlanságban... Utána
csönd áll be ismét... Később egy magános kolomp ráz-
kódik meg a messzeségben s utána még ijesztőbb hall-
gatásba süllyed minden... Sokára úgy rémlik föl, mintha
pala-szín szeretne földeregeni az ég legalján s ugyan-
akkor öreg juhász húz át egymagában a szendergő pusztaságon... Nem sejteni, honnét jön és hová húz nesztelenül a halott némaságban, csak rémlik mindössze, hogy kampósbotját maga után vonszolja a harmattól-nedves füben... Később — Debrecen felől — megpirul keveset a szemhatár s ha valaki nesztelenül igyekszik át ilyenkor a Hortobágy sima óceánján, olyan szurokárnyékot húz el maga után, hogy maga is megretten tőle. Mert nem tud szabadulni a gondolattól, hogy a másvilágon jár... Akkor opálszín borul a sikság fölé, aztán más-más színben remeg minden a szürkületi szürkeség fölött... Akkor — döbbenetes hirtelenséggel — szörnyű és véres napkorong pattan ki az égperem alól s forog-forog rozsdaszínben, a Hortobágy fölött pedig a színek oly tomboló orgiája indul meg, hogy belerázkódik a lélek... Akkor — villámszerűen — földöntuli küllőket terít szét a nap föl-föl, a firmamentum legtetejéig. Egyszerre világos lesz, ugyanabban a pillanatban tízezer marha bögg fel a síkon s felzúgnak a kolompok.

A vezető-tiszt elgondolkozva folytatta:

— Nem lehet azt elmondani, fiuk! Látni kell s öszszekulcsolt kézzel, megrendülten imát suttozni magunk elé...

És míg a csárda tornácában eszmét cseréltek volna kölcsönösen, reggeli kilenc óra is elmúlt már. A csárda

udvarán két szamár búsult kivárhatatlanul, mialatt gazdáik iszogattak. Később fölálltak, hogy körülnézzenek a csárda tájékán. Az udvarfelőli falban hamarosan fölfedezték az egyszerű emléktáblát, amely régi idő óta hirdeti a puszta népeinek, hogy Petőfi is járt errefelé valamikor, valamelyik kóborutjában s bizonyára sápadt és sovány volt akkor is, mivel koplalnia kellett... Nehány lépéssel tovább megálltak a Hortobágy kilenc lyukra állított hidjánál, mely alatt palaszinben csillog a víz, az egykori nádasvilág elsatnyult emléke gyanánt... S bent, a puszta mélyén, nem látszott még mindig semmi sem, csak a fény zuhogott köröskörül s villogott-vakitott minden. Csak a kerek ég s a kerek föld mindenfelé...

Ott álltak a Hortobágy kőhidjánál, mikor a csárda egyik szobája felől gyerekhang verte fel őket:

— Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, hol vagytok? Most nem tudom jól befűzni a bakancsomat!

Persze Jánoska kiabált.

Azonnal a csárda udvarára siettek vissza, melynek tornácában ott álldogált a leendő farkaskölyök, félig hiányos öltözékben. Még neki állt feljebb, miközben alig tudott nézni a bántó fényözönben:

— Hol jártok mindig és én meg magam vagyok itten?

— Mindjárt rendben leszel, Jánoska, — biztatták azok ketten.

És mialatt méltatlankodni próbált a mindenre elszánt s még nem egészen hétesztendős ifjuember, a vezető-tiszt jókedvűen nyujtott neki kezét:

— No, hogy aludtunk, testvér?

— Jól aludtam, Ede bácsi és aztat álmodtam, hogy otthon játszottam Ágival, a nénémmel, — szólt készséggel Jánoska. — Meg anyukámmal is beszéltem és ki-kérdezett mindenről. De most igen ehethék.

Mivel ők utána-voltak már a reggelinek, az elszánt ifju egyedül ült asztalhoz a tornácon. Kávét hozatott neki a vezető-tiszt, hisz száraz reggelit ép eleget evett már s különben is nagy bolondja volt a kávénak. Végzett is vele egykettőre s akkor — keze visszájával törölvén meg kétfelől a száját — tanácstalanul nézett a parancsnokra:

— Ede bácsi, még kérnék egy kávét, ha lehet. Tessék megfizetni abból a pénzből, amit apukám adott Ede bácsinak.

— Rendben van! — kiáltott föl a vezető-tiszt, aki kedvét lelte ebben a soha nem látott kávépusztításban. S a pincér hozta is már a második számú csészét.

Miközben pedig az udvaron ácsorogtak volna s Jánoskára vártak, a hortobágyi kisvasut közeli megállója felől egy tagbaszakadt uriember közeledett a csárdának s már messziről szemügyre vette a társaság tagjait. Turistának volt öltözve, bronzes cipőkben... Jött nyílt arcával, széles homlokával, kemény tekintetével. Ahogy az udvarra ért volna, az országos vezető-tiszt elé lépett, odanyújtotta neki csontos markát s bemutatkozott:

— Megbocsáss, kérlek, deha nem tévedek, ti vagytok azok, akiket keresek. Ecsedi István dr., a Déri-Muzeum igazgatója vagyok Debrecenből.

— Isten hozott, testvér, — szoritott vele kezét a parancsnok. — Hirből rég ismertelek már és voltam tisztelőd mindenkor...

A még fiatal tudós igazgató most végignézte Jánoskát, tetőtől-talpig:

— Ez az a híres fiatalember?

— Én vagyok, — ugrott fel a második findzsakávé mellől Jánoska s tisztelgő-állásba pattant. — Hát a bácsit hogy hívják?

A tudós igazgató szája körül mosoly villant el:

— No, hogy aludtunk, testvér? . . .

— Én Ecsedi Pista bácsi vagyok és édesapád jó barátom. Irt nekem Pestről, hogy néztelek meg, mint vagy s majd értesitem őt...

Érdekes dolgok derültek ki rövidesen.

Jánoska tudvalevően megírta haza még Parádfürdőről, hogy Eger városa után a Hortobágy irányának kanyarodnak le. Édesapja erre — még azon a napon — ajánlott-expressz levélben kérte meg Debrecenben élő tudós barátját, hogyha ráérne, egy-két napon belül nézzen ki a Hortobágyra s ott, a nagycsárda tájékán valahol, nézze meg az ő országjáró fiát s tudósítsa majd a pöttöm-fickó sorsáról. Ugyanakkor egy másik levelet is tett a boritékba, mely Jánoskának szólt. A levél tegnap érkezett meg Debrecen városába, az igazgató ur késő este nyomban telefonon érdeklődött a nagycsárdában, ahonnan azt az értesítést kapta, hogy a kis csapat bevándorolt immár, éhesen és porosan. Ecsedi Pista bácsi külön meghagyta még a csárdabelieknek, hogy jöveteléről semmit el ne áruljanak előre s így meglepetésszerű volt nemvárt felbukkanása...

Ahogy mindezt előadta volna, benyult a belsőszobába s levelet kotort elő onnét:

— Ezt meg az édesapád küldi!

Jánoska felcsillanó szemmel kapott utána:

— Hogy írta apukám? Írógéppel vagy pennával?

— Írógéppel, — nyugtatta meg a tudós bácsi.

A leendő medvebocs egyet szippantott az orrán:

— Csak azért kérdeztem, mert az én apukám, ha pennával ír, akkor olyan kisbetűket ír le, hogy még a király se tudná elolvasni!

S azzal nekilátott a levél kibetűzésének, mialatt azok négyen egymásra néztek s összemosolyogtak.

Hangzott pedig ez a levél a következőképpen:

»Kedves János Fiam!

Egy hete ma már, hogy eltávoztál közülünk s bizony igen-igen nehéz szívvel váltunk meg tőled. Mert nem lehet tudni előre, mi történhetik veled az idegen világban. Ámbár megnyugtató másfelől, hogy Ede bácsi, Bozay Pali meg Tóth Gyurka vannak körülötted, akik vigyáznak minden lépésedre. Meg aztán mi lenne belőlünk, ha örökre odahaza ülnénk, a kuckóban? Utazni kell a világban, látni és tapasztalni s megszerezni más népek megbecsülését, mert ezek az idegen népek is csak így tudják megismerni és megbecsülni elhagyott nemzetünket. Ezért örülök, hogy volt benned elszántság neki-vágni ennek az utnak. A népek és nemzetek mai túlekedésében csupán úgy állhatjuk meg helyünket, ha tette-kész, bátor férfiakat nevelünk, akiknek emellett arra is jut gondjuk, hogy minél többet tanuljanak.

Anyád gyakran bánkódik miattad, hogy nincs-e valami bajod? Dehiszen mindig úgy volt az, hogy a mamák bánkódtak és epeztették magukat egyetlen fiok után. Ezért a gyerekek sohasem lehetnek elég hálásak a szüleiknek s magam is örök kegyelettel őrzöm meghalt édesanyám, a nagyanymád emlékét, akit ti soha nem láttatok, mert magam is tizenhároméves legényke voltam mindössze, amikor árvául hagyott itt négy apró testvérkémmel. Hát ezt ne felejtse el, János fiam!

Ágneske nagyon vár haza s amióta elmentél, rég elfelejtette neked, hogy mennyi bosszúságot okoztál neki azelőtt. Megbocsátotta neked azt is, hogy meggondolatlan indulataidban annyiszor megboxoltad s ezáltal megkeserítetted napjait. Multkoriban, mikor az orkánt láttuk a Mátra fölött, nagyon megsiratott. Lapodból értesültem egyébként, mily friss lélekkel álltad ki a fergeteget s pillanatig sem tántorodtál meg. Ez tetszett nekem! El-

végre aki katonának készül — márpedig előbb-utóbb katonára lesz minden magyar fiuból, — nem pityereghet az anyja szoknyája után, hanem bátran szembenéz a veszedelmekkel s fittyet hány nekik.

Ezt a leveletem Ecsedi Pista bácsi címére küldöm, mivel úgy veszem észre, hogy egy-két napon belül a Hortobágyon lesztek. Megkértem őt levelemben, hogyha csak teheti, menjen ki elébetek a nagy pusztára. Figyelj majd oda minden szavára, mert Ecsedi bácsi igen-igen okos ember: ösmeri a Hortobágy minden zugát, az állatokat, embereket, viseletüket, ösmeri a szelek futását, a füvek növését, csillagok járását, idők fordulását... Ha odafigyelsz mindenre, amiket mondani fog nektek, sokat tanulhatsz tőle. Ezt igen a lelkedre kötöm, fiam!

Alkalomadtán értesíts, hogy nem Miskolc felé mentek-e tovább? Mert abban az esetben írnék miskolci jóbarátainknak, hogy keressenek föl ott, ahol...

Abban a szilárd hitben, hogy az Isten továbbra is gondot visel rád a messzeségben s megtart testi és szellemi erőid birtokában, sokszor köszöntjük Ede bácsit, Bozzay Palit, meg Tóth Gyurkát, téged pedig ölelünk-csókolunk. A jó magaviseletre és a további kitartásra szeretettel kér

Édesapád.«

Jánoska átolvasta a levelet s lehajtotta a fejét. A vezető-tiszt észrevette, hogy az elszánt legénykének elborult a homloka s részvétellel fordult hozzá:

— Csak nincs valami baj, testvér?

— Baj nincs, Ede bácsi, — nézett rá nagy barna szemével Jánoska, — csak anyukám szomorú miattam, hát én is szomorkodok. Tessék elolvasni!

S átnyujtotta a levelet.

Az országos vezető-tiszt átfutott az apai intelmeken s e szóval adta vissza a levelet:

— Édesapádnak igaza van mindenben, amit ir. Édesanyád pedig azért búsul, mert szeret s ez okból aggódik érted. Neked ezt azzal kell meghálálnod, hogy jól viseled magad ezentul is, jól fogsz tanulni állandóan s mindenekfölött engedelmes leszel a szüleiddel szemben. Megértetted?

— Igenis, Ede bácsi!

Most aztán előlépett Ecsedi bácsi is és így szólt a parancsnokhoz:

— Én pedig ezennel bejelentem, testvér, hogy rendelkezésedre állok.

A vezető-tiszt kezét fogott a fiatal tudóssal:

— Nagyon köszönjük, testvér.

Előbb persze a leendő cserkészapródot kellett rendelkezésedre állítani. Hátizsákjaikat a nagycsárdában hagyták vissza azzal, hogy ebédre visszajönnék. Negyedóra múlva készenállt a csapat s Jánoska tisztelegve jelentkezett a parancsnok előtt:

— Mehetünk, Ede bácsi, csak vizet is akarok vinni a kulacsba, hogy legyen miből inni.

A vezető-tiszt rábólintott, Bozzay Pali pedig színtől megtöltötte meg a Jánoska kulacsát. Ede bácsi megnyugtatta különben, hogy nincs ok tartani semmitől sem, mert gémeskutakkal van tele a Hortobágy.

Vakító napfényben vágtak neki.

És hogy merre jártak és mit láttak attólfogva? Szinte nem is lehet azt elmondani.

Jártak és lihegtak a karimátlan pusztán, melyen fehér és piros virágok nyiladoztak. Megfordultak a különböző gulyáknál, méneseknél, nyájaknál és kondáknál. Elvetődnek olyan helyre, ahol lovak vágtattak el robogó patákkal s míg a pusztai paripák horkanva és csattogó

sörénnyel dobogtak, a csikósok oly mereven ültek szőrén, hogy a kis csapat nem győzött álmélni. Akkor a karikás egyetlen kondítására földbecövekelt lábbal állt meg valamennyi ló. Majd pányvát dobott a számadó-csikós oly ügyesen, hogy nem tudtak eleget gyönyörködni benne s Jánoska ki is jelentette tüstént:

— Ha leteszem az érettségit, én is csikós leszek!

Ecsedi Pista bácsi a fejét csóváltatta mosolyogva erre a kijelentésre. Pedig az igazán komoly ember volt.

Később megfordultak a halastavaknál, ahol Jánoska azzal lepte meg az országos vezető-tisztet, hogy érettségi után talán mégis a halászmesteri pályára fog lépni inkább... Ugyanakkor a halastavak gátjáról szét talált tekinteni a pusztán s ijedten kiáltott fel:

— Ede bácsi! Ede bácsi! Milyen nagy óceáni tengerek vannak ott messze!

Csakugyan, a szemhatáron köröskörül valóságos óceán hömpölygött... És szédülni kezdtek attól, amit láttak.

Nádudvar irányában ismét földöntuli nagy lovak látszottak csobogni a tengeren, eldült testtartásban... Egyek irányába tanyák süllyedeztek a vízben, keletnek meg Balmazújváros tornya emelkedett föl az égperem alól s odaragasztva látszott a mennybolt legszéle fölé. Jánoska pillantotta meg elsőnek s elragadtatva ujjongott föl:

— Ede bácsi, nézze csak: az a templom el akar menni a földről!

Ugy volt, ugy volt... Virradatnál még csak a torony csücske bökött ki a szemhatár fölött s most a torony templomostul lebegett fönt-fönt és alatta áradás hullámzott...

Álltak a puszta közepén s az áhitattól nem tudtak szóhoz jutni.

Nyugat felé, a csalogató vizeken is túl, a Mátra és a Bükk gyenge sávja futott el az ég alján, észak felől a

tokaji hegy kupjának legcsúcsa bujt ki a szemhatár alól, de csak alig... Köröskörül a Hortobágy kerek korongja, afölött pedig a teméntelen kék ég, melynek iszonyu burája mintha minden pillanatban le akart volna roskadni reájuk...

Jánoska suttogott föl először, miközben szemeit tudós Ecsedi Pista bácsira emelte:

— Ecsedi bácsi, kérem szépen... mik azok a... vizetek, amelyek... mindig csak szaladnak?... Délibábok?

— Ugy van, öcsém: a délibáb, — mondta a feneketlen tudomány ember.

A reménybeli cserkészapród tovább-faggatódzott:

— Ecsedi bácsi, kérem szépen... mi az, hogy: délibáb?

Tudós Ecsedi István muzeumi igazgató ur magyarázni próbált erre, ám az apró ember vékony értelmével csak nem tudta felfogni a dolgok lényegét.

— — — — —
Rég ebédnél ültek már s Rimóczi mester cincogott hozzá ócska hegedűjével. Cincogott-cincogott s dudolgatott is reszkető hangján:

*Hortobágyi pusztán fuj a szél,
Szegény juhászlegény utrakél...*

Aztán egyéb pusztai nóták következtek.

TIZEDIK FEJEZET.

Jánoska hosszú távolléte miatt otthon keserűre válik a hangulat; a kis csapat tagjai negyednap estére a Jávorkut felé nyomulnak előre elszántan; a cserkészlet első hősei; a Jávorkut s egy hegyifalu leírása; a szentléleki romoknál cserkész táborba ütköznek s még aznap megmászják az Örvénykőt, ahonnét meglátják a Tátrát s felujjonganak, de ugyanakkor nagy bú veri le őket a lábukról; a Garadna mentén Lillafüredig menetelnek, melynek megtekintése után eléri Miskolcot; ismerősök között.

Odahaza, Pesten, nyomott lett eközben a hangulat.

Akkor már rég megérkezett Jánoska értesítése Egerből, hogy megkapta a csomagot s csókol érte mindenkit. De ugyanakkor azt is megírta a képeslapon, hogy legközelebb a Hortobágy felé tesznek némi kitérőt.

S ez volt az ok, mely keserűségre fakasztotta Jánoska édesanyját. Szemrehányón nézett a férjére:

— Minek is engedte el a nagyvilágba? Valami megvadult bika halálra-ökleli még szegény, egyetlen fiamat!

— Ugyan már! — szólt mentegetődzve Jánoska édesapja. — Hiszen most is azt írja, hogy a legjobb egészségben van, hála Istennek!... Aztán a mai legények nem arra születtek, hogy anyámasszony-katonákat neveljenek belőlük. Csak hadd edződjön az életre!

De a szegény mama tovább sóhajtozott:

— Kedves kisfiam... Édes kisfiam...

Itt már közbeszólt az Ágnes kisasszony is, aki — mióta távoli utakon poroszkált Jánoska — életre-halálra az öccse pártján volt mindenben:

— Bizony, apukám, utánamehetnél már és hazahozhatnád! Még valami baja lehet: kigyó csipheti meg valahol, vagy a bakancs feldörzsöli a lábát s amire be meri vallani a cserkészparancsnok-bácsinak, vérmérgezést kap s Istenem...!

Apjuk mindazonáltal kérlelhetetlen maradt:

— Egy vezető-tiszt keze alatt soha semmiféle baj nem fordulhat elő, tanuljátok meg végül!

Szerencsére a legkellőbb pillanatban érkezett meg Jánoska képeslapja a hortobágyi nagycsárdából. Lelkesedve irt a magyar pusztáról s odabiggyesztette még, hogy egészséges, mint a makk és hogy látott három olyan bikát, amelyeknek be volt kormozva a nyaka. Utóirat is volt a lapon s hangzott így:

»...mozst a бүkbe Megyünk ahol Apuka meg Anyuka is vót már...«

A helyesírási hibák ellen ezegyszer egyetlen szónyi ellenvetése nem volt az apának, ahelyett ujjongva fakadt ki:

— Ez aztán a legény! Ti persze pityeregni tudtok csak! Nézzétek, mit ír róla a parancsnok meg az én tudós Pista barátom!

Mert két másik lap is jött ugyanakkor a postán. Az egyiket az országos vezető-tiszt, a másikat Ecsedi István

dr. ur, Debrecen szabad királyi városának muzeumi igazgatója küldte.

Hangzott pedig az első képeslap tartalma, amint következik:

»Kedves Barátom! János fiadról csak a legjobbat irhatom neked: engedelmes, tanulékony gyerek s úgy birja az utat, hogy minden aggodalmamat egyszerüen elseperte a két kurta lábával. Forgatom is a fejemben, hogyha hazáig segít bennünket az Isten, kivételesen már szeptemberben fölvétem a cserkészapródok rendjébe.«

Jánoska apja büszkén szólt oda a feleségének:

— Ebből lesz csak az igazi katona!

A mama hallgatott, mert titokban neki is jólesett az az elismerés, melyet a kisfiáról küldtek haza. Ágneske persze most sem hagyta a magáét:

— Igen, apukám... De biztosan úgy lefogyott szegény, hogy csontváz lehet már!

Édesapjuk oda se hederített többé az ilyen nevetséges ellenvetésekre, ahelyett fenhangon kezdte olvasni azt a másik levelet, amelyben tudós Ecsedi István igazgató ur számolt be Jánoska magatartásáról:

»Nagyrabecsült Barátom! Szives fölszólításodra kijöttem a Hortobágyra, ahová ép előző estén rukkolt be a négy főből álló nagyszerű csapat. Egész röviden csak annyit most, hogy gratulálok a fiadhoz! Pompás vasgyuró s kérdéseivel annyira össze-vissza zaklatott, hogy sokszor azt sem tudtam, hányadán vagyok. Ugy gyalogol, mint egy magyar királyi bakancsos s legképtelenebb kérdései után jósolni merem, hogy híres utazó válik belőle valamikor. Többet fog ez tudni, mint mi valamennyien, egyenkint és együttvéve...«

Jánoska apja, ahogy felolvasta volna tudós barátja levelét, kárörvendve kiáltott fel:

— Hát ehhez mit szólnak, tisztelt hölgyeim?

Anya és leánya hallgatott azontul. Kimentek a szobából, miközben egy nagyot sóhajtottak. Az apjuk viszont nyomban leült s levelet intézett két miskolci barátjához, akikhez testvéri barátság füzte és akik sógorok voltak egyébként: hogy két-három napon belül, mint turisták, gyalogoljanak el Lillafüredig, esetleg Ómassáig, mert azon a ponton kell majd kibukkania a hegyekből János fiának. Irják meg róla őszintén, milyen állapotban fogják találni.

Aztán föl és alá kezdett járkálni a szobájában, hátul összefogott kézzel. És bármekkora büszkeség feszítette is a mellét fiának nagyszerű magatartása okából, amikor senki sem látta, ő is sóhajtott egyet.

— — — — —
A kis csapat rég a Bükkben bolyongott akkorára.

Harmadnapja mult már, hogy elhagyták a Hortobágy világát s vonatra ülve, csak a Miskolc előtti állomáson szálltak le s nyomban nekivágtak a Bükknek, keleti oldaláról. Érintették Tapolca gyógyfürdőt, ahol érdeklődve fogadta őket a fürdőcske közönsége. Itt, Tapolcán, melegforrások törnek föl s van egy meleg tava, melynek szigetecskéin égerfa-óriások nyulnak el minden más fa fölé. A tó déli szélén östölgyes hallgat a csöndben.

A tölgyesben megállt egy pillanatra az országos vezető-tiszt s fölsóhajtott:

— Gyerekek, a közelben pihen valahol Bors vezér. Ezer esztendeje fekszik és csak olyankor neszel föl, ha az Észak felől érkező szélben zúgni kezd a Bükk.

Negyedóra mulva fölfelé kapaszkodtak már a harsanó erdők között, a keskenyke ösvényen és noha messze volt még a cél, amelyet el akartak érni ezen a napon, egyremásra meg-megálltak, hogy kigyönyörködjék magukat csonka hazánk legcsalogatóbb hegycsoportjában.

Mert a Bükk a legszebb mégis!

Ugy tervezték, hogy későn délre elérik Ujhutát s alkonyattájt a Hollósforrásnál vernek majd tábort.

És mialatt a táj szépségei lépten-nyomon örömkialtásra ragadtatták őket, Jánoska, aki legelől fickándozott, azt kérdezte egyszer a parancsnoktól:

— Tessék már megmondani, Ede bácsi, mióta vannak a mi országunkban cserkészek?

— Nagyon szívesen, testvér, — válaszolt a vezető-tiszt, — mert örülök, hogy érdeklődöl minden iránt. Ez annak jele, hogy szeretnél tudni minél többet.

Félszünetre maga elé nézett, mintha maga is megilletődött volna, mikor a cserkészlet hőskorát szerette volna életre támasztani egy félórára. Majd így kezdte:

— Huszesztendő a magyar cserkészlet... E huszesztendő elején néhány férfiú lép föl, akik vállalkoztak a heroikus feladatra, hogy szembeszállnak legszörnyűbb betegségünkkel: a magyar közönnyel. Az első cserkészcsapatot Szilassy Aladár hajóorvos szervezte meg a Budapesti Keresztyén Ifjúsági-Egyesületben. Ma már az emlékéit áldhatjuk csak, mert nem él többet. Szerencséjére olyan segítőtársat kapott, amilyen Megyericsy Béla református lelkész volt, aki írásban is ébresztgette a cserkészlet iránt való mozgalmat. Ma már az ő fürge és örökké nyugtalan alakját sem láthatjuk többet, mert elfáradt szemeit Svájc havasai között zárta le egy napon és nem is nyitotta föl azután, szegény... Emlékük itt fog járni közöttünk, amíg egyetlen magyar cserkész él e földön!

Itt elakadt kissé a vezető-tiszt, mintha az emlékek oly tömegei rohanták volna meg, hogy pillanatokra elvették a szavát. Bozzay Pali, Tóth Gyurka meg Jánoska visszafojtott lélegzettel haladt a sorban. Aztán folytatta a vezető-tiszt:

— A cserkészmozgalomnak az 1913-as esztendő adott nagyobb jelentőséget, amikor néhány vakmerő cserkész-

vezér kis csapatával — akárcsak a vikingek valamikor — megkezdte híres tutajutját a Vágon. Olyan merész vállalkozás volt ez, hogy fölfigyelt reá az egész ország s attól kezdve nem volt megállás többé a cserkészzet példa nélkül való terjedésében. Igaz is, hogy olyan vezérek támadtak egymásután s állnak az élen ma is, akik csak megbecsülést szereztek a magyar cserkészzet számára az egész világon... Itt van Sik Sándor, a Kisfaludy-Társaság tagja, a legnagyobb cserkészköltő s a cserkészpedagógia kialakítója, egyben a Vezetők Könyvének írója, amely nélkül a cserkészparancsnokok mozdulni sem tudnának. Ma már egyetemi tanár Szegeden... Valamennyi cserkész aggódó édesapja főtisztelendő Witz Béla ur, az országos elnök, akiről minden cserkész tudja, hogy amennyire szereti a maga széleskarimás-kalapu gyerekeit, époly imponáló képességű diplomata is. Elsősorban neki kell köszönnünk azt az előkelő helyet, melyet a cserkészmozgalom mai társadalmunkban foglal el... A legrégebb vezetőik közül való Shvoy Lajos, aki ott volt a vági tutajozáson s akit tündöklő emberi és szellemi tulajdonságai a nagy Prohászka Ottokár örökébe emeltek. Ő az első cserkészpüspök, aki magas méltóságában is szerető pártfogója minden cserkésznek...

Bozzay Pali, Tóth Gyurka meg Jánoska hangtalanul haladtak a sorban. A vezető-tiszt tovább beszélt, átugorván a sajátmaga személye fölött:

— A cserkészmozgalom egyik legnagyobb oszlopa Temesi Győző dr., aki a Magyar Cserkészt és a Vezetők Lapját alapította meg s szerkesztette tetemes időn át. Keményakaratu cserkészvezető, magyar részről ő szervezte meg az 1924-es nagy nemzetközi cserkészversenyt Kopenhágában, amelyben világeredményt értek el derék fiaink s ő vezette ki a nagy angliai mérkőzésre nyolcszázötven cserkészünket az 1929-ik esztendőben... S ne fe-

ledkezzünk meg Molnár Frici bácsiról sem, a Cserkész-Szövetség külügyi főtitkáráról, aki e minőségben nagyon sok jóbarátot szerzett már nemzetünknek. Ő az egyetlen cserkésztiszt, aki monoklit visel s ez a monokli fenyegetően szokott villanni fejének egy-egy mozdulatánál. Pedig Frici pajtásunk egyike a földkerekség legszelidebb embereinek... És semmi körülmények közt sem szabad kifelejtenuk a sorból Major Dezsőt, a Cserkész-Szövetség mai gazdasági helyzetének megalapozóját s egyuttal a legrettegettebb cserkész-szaktekintélyt. Tulzás nélkül állithatjuk, hogy ez a tekintély szinte vetekszik egy miniszter dignitásával. És ha a cserkésztisztek mindent jól tudnak általában: Major Dezső mégis mindent a legjobban tud!

Itt közbeavatkozott Jánoska:

— És Polcsi bácsiról nem tetszik mondani semmit, Ede bácsi?

Az országos vezető-tiszt ránézett a kíváncsi kiscserkész-jelöltre s attól fogva egyideig hozzábeshélt:

— Hogy Polcsi bácsiról mondok-e valamit? Hát már hogyan mondanék? Polcsi bácsi mindenekelőtt az én helyettesem, tehát én ismerem őt leginkább s csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatok róla. Ő a nagymestere a táborozással járó összes tudományágaknak, ő a Cserkészpark teljhatalmu parancsnoka s ahol ő megjelenik egyszer, szivbőlfakadó kacagás fogadja. Indiániskoláját mindenféle ismerik és rajonganak érte... Avagy itt van Éri Emil bácsi, a komoly tanár ur, aki azonban a legvigabb pajtássá válik, mihelyt cserkészei közé lépett. Kisujjában vannak az összes cserkész-szabályok... A legelső közt kellett volna emlitenünk Zsembery Gyula bácsit, akiről ha először találkozol vele, azt hiszed, hogy haragszik, de már a rákövetkező pillanatban megnyitja előtéd a szívet s szikrázik a szellemességtől. Gyula bácsi

a legfáradhatatlanabb ember Csonka-Magyarországon: télben a hegyek közt siel, nyáron vaticserkésznek csap föl, tavasszal és ősszel motorbiciklin jár s turistáskodik, igazgatója a Cserkészvizelepleknek, akinek nem csupán a haja fehér, hanem a lelke is az... Kosztersitz atya a Vezetők Lapját s Vidovszky Kálmán bácsi a Magyar Cserkészt szerkeszti szeretettel és féltő aggodalommal. Borsitzky Sándor bácsi rendőrkapitány a polgári életben, ezért ő a cserkészszabályok legfőbb ismerője és ellenőre, Achtzehner Józsi bácsi pedig hazánk legöregebb cserkészei közé tartozik...

Itt felsóhajtott Jánoska:

— Mennyi sokan vannak!

— Tévedsz, testvér, — jegyezte meg az országos vezető-tiszt, — a harmadrészüket felét sem említettem meg eddig. Sokan, igen sokan vannak szerte az országban cserkészvezetők, mind-mind a legjobb és leglelkesebb magyarok, akik, noha ép eleget tépik őket a napiélet gondjai, egytől-egyig azon törik magukat éjjel és nappal, mint vihetnék előbbre nemzetünk ifjúságát...

— Én is nemzetünk ifjúsága vagyok, Ede bácsi? — vetette közbe Jánoska.

A parancsnok fejet csóvált, de mosolygott is:

— Hát persze... Csakhogy te még a legkisebb ifjúsághoz tartozol.

...Jódélután volt, amikor megpihentek az Ujhutánál. De alighogy ettek volna valamit, újból fölkerelkedtek. A Hollósforrásig tudniillik ugyancsak ki kellett lépni még, márpedig alkonyat előtt szerettek volna ott lenni. Mert ha utközben talál rájukszakadni a setéség, könnyen eltévedhettek volna a sűrű vadonban.

Kiléptek hát. Voltak persze azért utrészek, ahol nem kellett fölfelé fujtatniok s olyankor lassubbra fogták a lépést. S olyankor a vezető-tiszt odaszólt a kis csapatnak:

— Testvérek, fujjunk el egy hazafias dalt:
S már kezdte is:

*Kitárom reszkető karom,
Ölelni földedet
S reá záporként hullatom
Fiui könnyemet...
Szülöttidben csalatkozám,
Te hü s igaz valál, hazám...*

A vezető-tiszt vitte csengő hangján, Bozzay Pali segített neki, Tóth Gyurka nyomban tercelni kezdett, Jánoska pedig morgott, mint egy kis mackó. S szállt-szállt a régi bujdosók bucsuéneke:

*Hazám, hazám, hazám,
Szegény magyar hazám!*

Ahogy elhalt volna a dal, a parancsnok beszélni kezdett:

— Nehéz, igen nehéz időkben született meg ez a hazafias ének, az 1849-iki szabadságharc leveretésére következő őszön. Ezer esztendő óta nem volt még egy másik oly szomorú őszünk, mint az 1849-iki. Kossuth Lajos külföldi bujdosásra adta elárvelt fejét, Görgei fővezért fogságba hurcolták az osztrákok. Aradon tizenhárom tábornokunkat végeztette ki Haynau... S az akkori magyar írók és költők, Istenem! Arany János a szalontai határban rejtezett valahol, Vörösmarty és Bajza a szatmári kukoricásokban bujkált, Jókainak nyomaveszett a Bükkben, Vachot Sándor az őrület felé haladt, Tompa Mihály buba-roskadva hallgatott, Sárossy Gyula álruhában próbálta életét mentetetni a gyöngyösi pincék táján, Czuczor Gergelyt kezein-lábain láncokkal vitték a Nájge-

bájde nevü börtön felé, amiért »Riadó!« címü költeményét írta. Ki ne emlékeznék első soraira:

*Sikolt a harci sip, riadj magyar, riadj,
Csatára hi hazád, kifent acélt ragadj!*

Egy mélyet sóhajtott a parancsnok:

— És Petőfi... Ó, szegény, elveszett s olyan csönd állt be eltűnt alakja után, hogy ma is halljuk még ezt a csöndet... S van benne valami megrendítő, hogy a költőt, aki huszonhat és fél esztendő kurta élete alatt is csaknem mindig koplalt, ezen a szörnyű őszön minden kasznár és egyéb hazafi várva-várta magához vacsorára. De Petőfit senki nem látta azontul...

Jánoska, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka hallgatott, a vezető-tisztnek pedig keserüre vált a hangja:

— Hol vannak mai írónk és költőink a régiektől, akiknek élete egy volt a haza és a nemzet sorsával... Ma?

Nem folytatta.

Az alatt észrevétlenül mintha ritkulni kezdtek volna a fák s amire körülnéztek volna, már a Hollósforrásnál voltak. Am amire idáigvonszolták volna magukat, Jánoska csak alig-alig vonszolta már törpe bakancsait.

A vezető-tiszt megveregette az elszánt lurkó állát:

— Fárad vagy, kisöreg?

— Igenis, Ede bácsi, fáradt vagyok, — mondta szolgálatkészen, — s igen nehéz nekem a bakancs.

Láthatta mindenki, hogy ezuttal csakugyan kimerült az apró ember. Az uton nem panaszkodott egyetlen szóval sem, csak összeharapta a fogát. Amint azonban célhoz értek volna, beismerte férfiasan, hogy tovább aligha bírta volna.

A Hollósforrás egyik vadregényes része a Bükk világának!

Maga a forrás, ha délnek haladunk, balraesik a miskolc—egri országuttól, mély völgyecske fenekén. Az országut mentén két ház is áll, ugynevezett erdővédlak, mi azonban nevezzük csak kerülői háznak. A felsőházat nagyobb gyümölcsös öleli körül, különben fenyves hallgat mindenfelé. Nagy errefelé a csönd, igen nagy.

Alkonyatra állt az idő, amikor letáboroztak a forrásnál. Mindenekelőtt sátrat vertek, majd a felső kerülői házba nézett át Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, ahonnét egyikük tejet vásárolt, másikuk viszont zsupszalmát vett, amelyet aztán maguk alá hintettek a sátraikban. Jánoska akkor már lábát áztatta a forrás csurgójánál, ám amint megtudta, hogy friss tej került a táborba, élénken rikantott egy nagyot:

— Ede bácsi, én is kapok belőle?

— Mindenkinek kijut a része, — nyugtatta meg a parancsnok.

Fáradtak voltak mindnyájan. Jánoska nem is késlekedett sokáig, hanem egy-kettőre végezvén a vacsorával, levetkezett. Ahogy ruháit is rendberakosgatta volna Tóth Gyurka, elmondta összes imáit a szabadban s be akart bujni a Tóth Gyurka sátrába. De a vezető-tiszt annyit mondott halkán:

— Ma velem alszol, testvér.

— Miért, Ede bácsi?

A parancsnok fölpillantott az égnek arra a keskeny sávjára, melyet az országut csapása hagyott szabadon s annyit szólt azután:

— Azért, mert éjszakai vihar igérkezik.

S csakugyan, a fenyők csúcsain tul mintha felhők élei kezdtek volna megmutatkozni.

Nyomott csöndben mult el ez az este. Gyujtottak ugyan tábortüzet, de csak éppen-hogy s nagyokat hallgattak a tűz mellett. Ki voltak merülve s érezték azon-

felül, hogy igen magukra vannak hagyatva a vadon mélyében. A két kerülő ház néhány magányos lakóját leszámítva, félnapig járőföldre nem akadt emberi lélek a rengetegben. Közbe-közbe pedig távoli és tompa dörgés remegtette meg az égbolt északnyugati negyedét. Fölöt-tük ugyanakkor bánatos sóhajba fogott a fenyves, oly tulvilági fájdalommal, hogy lecsuklott a feje mind a hármuknak. Jánoska akkor már mélyen lélegzett a parancsnoki sátorban.

A tüzet nézték hárman, amikor — sokára — a vezető-tiszt törte meg a csöndet:

— Valamit elfelejtettem ma délután, mikor a cserkészlet hőskoráról beszélgettünk. Alig husz esztendő választ csak el cserkészletünk bölcsőjétől s ma már nyaranta harmincezer cserkész táborozik megcsonkitott hazánkban. S ezek a fiuk, mint jól tudjátok, ma már a világ legelső cserkészei között állnak...

Elmondta azután, hogy a kopenhágai cserkészvilágversenyen harminchárom nemzet csapatai közül Amerika és Anglia után következtek, Európa földjén tehát nem akadt versenytársunk. Három évvel reá a dániai Helsin-görben rendezett nemzetközi víziversenyben elsők lettünk a tengeren végbevitt merész mutatványokban, magunk alá gyürve valamennyi vízi-országot. Cserkész-sijáróink egymásután három éven keresztül viszik el más nemzetek cserkészei elől a vándordíjat Kanderstégben s ezzel meg is tartják a díjat végleg.

S itt igen komolyan nézett két fiatalabb társára a parancsnok.

— Nem győzöm ismételni eleget, fiuk, hogy miénk különbeknek kell lennünk más népek fiainál, mert kicsinyek vagyunk. S erőfeszítésünk, tudásunk, tisztességünk mind-mind azért van, hogy fölhívjuk a figyelmet

boldogtalan hazánkra. Mert ez a föld fogja betakarni valamikor csontjainkat.

Igy beszélt ezen az estén a vezető-tiszt, nagy magabizálással. Aztán nem szólt többet s attólfogva csak a fenyves sóhajtozott és nyögött. Nyugat felől mintha fémszinten próbált volna derengeni valami s gondolták nyomban, hogy az első negyedben álló hold himbálódzhatik ottan. De később elhalt ez a fény is, mert elnyelték a föltolult felhők. S azalatt egyre közeledett a dörgés.

— Égiháboru lesz, testvérek, — szólt a parancsnok s felállt a fatönkről, amelyen addig üldögélt. — Talán aludni mennénk... Előbb azonban oltsátok el a tüzet!

Tíz perc múlva jóéjszakát kívántak egymásnak s nyugvóra tértek. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka közös sátorban huzódott meg ezen az éjszakán, a vezető-tiszt pedig Jánoskához csuszott be. Az elcsigázott lurkó szabályosan szuszogott odabent.

Az országos vezető-tiszt betakargatta s akkor maga a hátizsákra engedte le a fejét, mely vánkoslul szolgált. Egyszer ugyan fölébredt még, mert nagy csattogások lobogtak a rengetegben s döngették végig a Bükköt, ugyanakkor pedig sulyos esőcseppek kezdtek potyogni kívülről a sátor falára. De aztán visszahajtotta fejét a parancsnok s csak késő-reggel nézett ki a sátor ajtó-résén.

Akkorára zuhogó napfényben uszott a fenyves.

Körülöttük élet és öröm harsant mindenfelé... Jókedvüen ugrottak talpra s derékig mosdottak a vihar után megtisztult levegőn. Azahogy Jánoskát Bozzay Pali mosta le, ami ellen eléggé tiltakozott az ifjuember, amellet kardoskodván, hogy elég lesz a fejét is, de a nyakát már nem muszáj. Persze, mit sem használt a kétségbeesett érvelgetés.

Vidám hangulatban költötték el a reggelijüket is,

miközben madarak énekétől csattogott a Bükk. Fölkerekedtek aztán, de kalapjaikkal sokáig integettek még a két kerülői ház lakói felé, akik visszaintegettek nekik.

S akkor nekivágtak a vadonat olyan részeinek, amelyekben csak ritkán szokott megfordulni az ember. Aznap a Jávorkutat, a Bükk egyik legköltőibb nagy tisztását akarták elérni a vadászházzal. Nem a távolság, hanem az irány miatt dobbant meg hevesebben a vezető-tiszt szive. Mert itt nem csatlakozott hozzájuk kalauz, mint a Mátrában s ráadásul olyan utvonalat kellett választaniok, amelynek mentében forrásvizre bukkanhattak majd. Említettük valahol, hogy a Bükk vadonja szűkösödik vízben és ha valaki elvétné egyszer a szigoruan megszabott irányt, napokig bolyonghatna lakatlan helyeken, mignem végül éhen-szomjan esne össze...

A kis csapat bátran tört ezalatt előre!

Eleinte lassu lihegéssel kapaszkodtak fölfelé, mialatt többször is megállt a parancsnok s a Borsodi Bükk-Egylet tervezésében készült térképet nézegette nagy elmerüléssel. Később hegygerincen meneteltek, a hegygerinc hosszában s mivel lépten-nyomon sziklák csikorogtak bakancsaik vasfogai alatt, a vezető-tiszt odaszólt Tóth Gyurkának:

— Jó lenne talán, ha kézenfognád Jánoskát!

Tóth Gyurka kézenfogta hát a vállalkozó természetű cserkészapród-jelöltet, akin ugyancsak meglátszottak az előzőnap ut fáradtságának nyomai. Meg is kérdezte egyszer:

— Ede bácsi, kérem szépen, ma is olyan sokat fogunk menni, mint tegnap?

— Nem, testvér, — biztatgatta a vezető-tiszt. — Délre legkésőbb a Jávorkutnál leszünk, lassu menettel pedig s egész délután pihenünk majd a csodaszép tisztáson...

Jánoskának felcsillant a szeme:

— Akkor én játszani fogok a mackómmal... S meg is mosom, mert igen poros már... Jó?

— Rendben van, testvér!

Mert a mackó hihetetlen lelkierővel tartott ki Jánoska hátizsákjához odakötözve és soha egyetlen zokszava nem volt az időjárás viszontagságai ellen. Valóban: a rárakodott portól szürke lett a pofácskája. Itt volt a tizenkettedik óra, hogy alapos fürdésben részesüljön végül...

Később leereszkedtek a hegygerincről s hangulatos völgyben haladtak jódarabig. A térképről megtudták, hogy a Bükk eme részét Lustavölgynek hívják... Ugy félóra mulva azonban meredekebb következett ismét s mélyen kimosott hegyiuton lihegtek fölfelé. Egyszer csak hegyifuvarosokkal találkoztak, kik a meredek ereszkedőn fát szállítottak lefelé, messze jobbkézről pedig tompa csapásokat hallottak időközönként. A rengeteg méhéből jöttek feléjük ezek a tompa ütések s tudták nyomban, hogy kemény-inu favágók irtják ottan serény baltáikkal az erdőt... Köszöntek a fuvarosoknak s a szegény emberek barátsággal üdvözölték valamennyiöket.

— Milyen messze még a Jávorkut, jóemberek? — érdeklődött a vezető-tiszt.

Az egyik sovány és feketére sült fuvaros készséggel mondta rá:

— Van harmadfélóra, tekintetes ur.

Továbbnyomult a kis csapat. Egyórai szuszogás után széles és igen hosszú hegyirétre értek ki, mely már magaslati helynek számított. Mert ahogy kiléptek volna a szélső fák közül, hűvös levegő csapta meg mindnyájukat. Pedig élesen tüzött a nap. Itt-ott elpusztult szénégetőtelepeket hagytak el. Madár nem szólt semerre, ahelyett soha nem látott virágok feslettek száz és száz színben. Szótalanul mendégéltek libasorban, mert a szent magány

érzése hatalmába kerítette mind a négyüket... Mentekmentek a kurta fűvön, melynek májusvégi színe volt még ezen a tájon... A siri csöndet Jánoska törte meg elsőnek:

— Ede bácsi, kérem szépen, muszáj megállni...

— Miért, testvér? — fordult hátra meglepetve a parancsnok.

Jánoska tisztelgő-állásban jelentette:

— Azért, Ede bácsi, kérem szépen, mert olyan éhes vagyok, hogy mindjárt meghalok!

— Persze, persze, — mosolygott a vezető-tiszt, — a magaslati levegő teszi. Jól van: félórai pihenőt rendelék el!

Letelepédtek hát s egész utjuk alatt talán soha olyan jóízűen nem falatoztak, mint ezuttal. Friss vizet ittak rá, kulacsból, mert a kulacsokat jól megmerítették. Köröskörül csend volt. Nyugalom csöndje. Még csak egy kakuk sem számolgatta a parasztok éveit a távoli fák mögött...

Már bekattantották a bicskáikat, amikor Jánoska a vezető-tisztre pillantott föl. Szerényen, csaknem szomoruan:

— Ede bácsi, kérem szépen, mikor megyünk haza?

— Mért kérdezed, testvér?

— Azért, mert igen régen nem láttam már anyukámat.

A vezető-tiszt megpaskolta a lurkó gömbölyü állát s vigasztalni próbálta:

— Negyednapra, ha Isten éltet addig, talán elindulunk Miskolcra... Erre különben úgy is ki fogok térni legközelebbi alkalommal...

— Igenis kérem szépen, Ede bácsi, köszönöm, — szippantott egyet az orrán a reménybeli medvebocs.

Hogy im a medvebocs kifejezés került szóba ismét, Jánoska ezuttal is kérdéssel zaklatta a parancsnokot:

— Ede bácsi, már akartam kérdezni sokszor, mi le-

szek én egy év múlva: cserkészapród, farkaskölyök, kiscserkész vagy medvebocs? És miért van négyféle is egy helyett?

— Majd elmagyarázom, testvér, — mondta a parancsnok.

S a magyarázatból kiderült, hogy a cserkészszüvölvényekkel: e nyolc és tizenkét esztendő közötti nebulókkal négyféle próbamozgalom is van, e mozgalmak közt azonban inkább csak árnyalati különbségek vehetők észre. Az aprócserkészek egyik válfaja a medvebocsok rendje, e válfaj azonban kihalóban van Csonka-Magyarország területén... Egy másik kaszt lenne a kiscserkészeké, akiket már ilyen babszemjankó-korukban is rendes cserkészek gyanánt kezelnek, aminek külső jeleként cserkészkalapot viselnek. Ezek a kiscserkészek azok, akik úgy festenek táborozások alkalmával, mint a két lábon járó gomba. Tudniillik egészen elborítja őket a cserkészkalap... Következnének ezután a farkaskölykök, akiknek fején zsokészerű sapkát lehet észlelni s a dzsungel mesevilágán nevelik őket... Vannak végül cserkészapródok. Ez a mozgalom a legmagyarabb és legnemesebb elgondolása. Ezek fantáziáját ugyanis a hun-magyar monda-világból vett mesékkel szokás hizlalni...

— Az az érzésem, hogy előbb-utóbb a cserkész-apródmozgalom marad győztesen... Különbén ez a négyes árnyalati tagozódás sem baj, mert ezáltal még több szint és elevenséget kap az apró cserkészek világa.

S Jánoskára nézett:

— Aztán megértetted-e, amit most mondtam, testvér?

— Igenis, Ede bácsi, — válaszolt az ifjuember. — Megértettem, csak nem egészen.

— Hát akkor mondd meg, mi leszel jövőre?

Jánoska készséggel mondta rá:

— Cserkészapród leszek, Ede bácsi.

— S miért éppen cserkészapród?

— Mert ott Botondról beszélnek, meg Toldi Miklós-ról, meg Kinizsi Pálról. Én pedig éppen olyan erős vagyok, mint Botond, meg Toldi Miklós, meg Kinizsi Pál.

A vezető-tiszt nem szólt semmit, mindössze a fejét csóváltatta jókedvűen. Akkorára azonban csak alig vonszolta már apró lábait a leendő cserkészapród, de öszszevágta a fogát s nem panaszkodott. Az előzőnap nagy ut mégis megviselte. Ebben az időben egyébként olyan volt már a naptól meg a levegőtől, mint egy tökmagszerecsen.

Szerencsére a Jávorkut előtt voltak már.

Először növendék-fenyők közé hajlott az ut, majd sűrű fenyves következett. E fenyves tulsó szegélyéről elibüktárta magát a Jávorkut téres tisztása... S a meglepetéstől alig tudtak magukhoz térni néhány pillanatig.

Ilyen igéző tisztást sehol nem láttak eddigi utjukban.

Területe több hold s levegője még kánikulai hőségben is hűvöskés, mert fölötte alig ötven-hatvan méterre vannak a Bükk ormai. Erdők fogják közre minden oldalról s nagy némaság hallgat ezekben az erdőkben. Egyik részén fenyves merevedik a magasba, szép vadászlak meg vadászkastély huzódik meg a fenyves sűrűjében, oldalt két kerülői ház. Az egyik ház előtt a Jávorkut elnevezésű forrás, rendben és tisztaságban tartva, mert nagy kincs a víz ezen a tájon. A kutacskából erecske csoronkál tovább, átszeli a széles pázsitot s tulfelől mély gödörben tűnik el a fák között, hogy valahol a hegy tulfelöli lábánál bukkanjon ismét napvilágra. S a Jávorkut nagy tisztásán csoronkáló erecske két partján tompaszinü hegyi virágok viritanak.

A tisztás szélén, fáknak árnyékában, egykettőre sátrat vertek s mindenekelőtt övig mosdottak az erecske vizében. Délfelé járhatott az idő s a pázsitnak ebben a szegletében is, abban a zugolyában is turisták heverész-

tek és falatoztak a hüvösben... Ők négyen is ebédhez akartak látni éppen, amikor Jánoska csak fejebujára taszította cserkészapródi sapkáját a nagy tollal s szétvetett lábbal kérdezte:

— Ede bácsi, kérem szépen, hány nappal ezelőtt mentünk el Pestről?

— Annak bizony éppen tizennégy napja, testvér, — mondta a vezető-tiszt.

— És ma hanyadika van, Ede bácsi?

— Julius tizedike, testvér.

Itt egyszerre nagyot kiáltott az elszánt utazó:

— Akkor ma vagyok hétesztendős!

Abban a pillanatban felugráltak hárman, hozzáléptek, megölelték s miután gratuláltak eddigi kitartásához, minden jót kívántak neki. S ugyanakkor — az ünnepelt kifejezett kívánságára — azt a két nagy konzervet nyitották föl és melegítették meg, amelyet édesanyja külön erre a napra csomagolt be neki. Jánoska megmagyarázta azalatt, hogy úgy az ő születésnapján, valamint az édesapjéén nekik kettejüknek gyalogsági konzerv az ebédjük. Mert kemény katona volt valamikor az édesapja, ő azonban még keményebb huszárönkéntesnek készül. Ha aztán leszolgálta önkéntesi esztendejét, nyomban fővezér lesz.

— — — — —

Másnap, jókor délelőtt még, óvatosan ereszkedtek le a Jávorkuttól kanyarodó meredeken. Lépést kellett ereszkedniök, mert elegendő egy elbotlás, hogy a vigyázatlan hegyivándor a szörnyű mélységbe szédüljön az utról. Közel egy órája ereszkedtek már le így, megfeszített láb-inakkal, amikor végül zúgás ütötte meg a fülüket s erre a zúgásra visszhangot vertek a hegyek. Tudták, hogy a

Garadna-patak lesz az ottan, mely sietve törekszik a Hámori-tó felé s amelynek partján, közvetlenül a lábuk alatt, de lent-lent, kell szorongania valahol Ómassa hegyfalucskának.

Ujabb negyedóra erőlködés után kibontakozott előttük Ómassa.

Érdemes elidőzni ebben a falucskában, mert az övéhez hasonló elhelyezkedést aligha gondolt ki még a Nagy Természet egy másikat. Harminckét skatulyaházacska az egész helység s több aligha lesz valaha is, mert nincs merre terjeszkednie. Körül-körül ugyanis vakmerően szöknek föl a hegyek s az első pillanatban az a flátszat, mintha kijárata sem lenne semerre az apró falunak. De a Garadna-zúgó vágatása irányt jelez, hogy merre lehet menekülni a körülzárt liliputi-falucskából. Mert itt tör ki a Garadna egy hegy láb alól, teljes szélességben, kavarogva rohan el a házacska mellett, hogy csak Lillafürednél csillapodjon le... Talán azért is annyi a szépség és báj Ómassa világtól elrejtett fekvésében, hogy a Természet nagy-nagy szegénységükért kárpótolja a lakosokat... Mert szegény emberekből tevődik ki a falu népe, amely kifulladásig huzza az igát születésétől összeesése percéig s mégsem panaszkodik, hanem zokszó nélkül vonja-vonja a jármot... Minden kicsi ebben a falucskában, melyet szelid zsongásba altatnak el a körülözlő hegyek és erdők fái. Schmitt uram kocsmácskája is alig talpalatnyi benne.

Ómassán csak éphogy körülnéztek, mivel estétájt ugyanis ide kellett visszatérniök. Friss kedvben haladtak tovább, a szentléleki romoknak.

Az ut most már emelkedni próbált, elég keskeny hegyszorulatban. Nem messze Ómassától madárdaltól hangos völgy ágazott el balra, amelyből csevegő patak futott ki s ölelkezett össze valamivel arrébb a Garadnával. Az országos vezető-tiszt megjegyezte itten, hogy ez a völgy

balkéznek a Szárazvölgy s egyike a Bükk legkiesebb részeinek, mely a Bánkuthoz visz föl s onnan tovább a Bálványhoz. Ez az orom a Bükk legmagasabb pontja.

Majd így beszélt tovább:

— A szentléleki romokhoz kapaszkodunk föl ezuttal s onnét az Örvénykőt másszuk meg, mely alatt szörnyű szakadék zuhan alá s amelyről úgy látjuk az elrabolt Észak-Magyarországot, mintha a tenyerünket néznők. Ha kis szerencsénk akad, talán megmutatkozik nekünk a Tátra is.

Azontul hallgatagon mentek tovább az ujjongó dél-előttben. Elöl igyekezett a parancsnok, utána Tóth Gyurka, utána Bozzay Pali s legvégül — és kissé elmaradva — Jánoska szuszogott, mintha az előző napok fárasztó gyaloglásai után kezdett volna végleg lemaradni. Talán azért is voltak annyira szótalanok, mert megérezték körülbelül, hogy vége felé járnak immár a nagy vállalkozásnak. Hiszen elindulásuk óta beléptek a harmadik hétbe s olyanok voltak négyen, akár a szerecsenek.

Jó egy óra mulva fent voltak a szentléleki romoknál, melyeket csaknem betakarnak a fák és bokrok s amelyek alatt, a szemközi hegyoldalról lenyuló pázsit lábánál forrás buzog föl s mint vékony erecske siet le aztán Ómassa felé, hogy elhaljon a Garadnában... A romok közül csak egy-két falrészlet, néhány csúcsives ablak s boltíveket tartó gyámkő mereng még a multon. A romok maradványaiból ma már mindössze egy kisebb-szerű templom, a szentély és a sekrestye nyomai fedezhetők föl.

Ahogy megálltak volna, a parancsnok magyarázatba fogott:

— Egy 1240-ben, tehát közvetlenül a tatárjárás előtt kelt tardonai határjáró oklevél említi, hogy már abban az időben is remeték éltek ezen a tájon...

Elmondta aztán, hogy a kolostort 1312 körül építtette István nádor, az Ákos-nemzetségbeli Ernye bán fia, a Szent-Lélek tiszteletére s pálosatyákat telepített a kolostorba, akiknek nagy szerepük volt a környező falvak népe vallásos hitének elmélyítésében. A mohácsi vész előtt egy följegyzés említi meg Tamás dédesi perjelt, attólfogva azonban semmit sem tudunk Szentlélekről egészen 1755-ig, amikor »a rég elpusztult kolostorok jegyzéké«-ben szerepel. Valószínű, hogy a törökvilágban pörkölték föl s állítólag Balassa Zsigmond, a diósgyőri vár ura romboltatta volna le 1540 körül. Vannak adatok azonban, amelyek azt igyekeznek bizonyítani, hogy a klostrom csak a tizennyolcadik század első felében lett lakatlan s került az enyészet karjai közé...

S mélyen sóhajtott a vezető-tiszt:

— Ennyi az, amit mondhatok nektek, fiuk...

S kiléptek a fák és bokrok közül. De ugyanabban a szempillantásban nagyot kiáltott Jánoska:

— Ede bácsi, tessék nézni, cserkészek vannak ott!

Ekkor jöttek csak rá, hogy táborozó cserkészek közelébe értek. Szemközt, a forrástól hegyoldalnak nyuló pázsit félmagasságában, a szélső fák közül zászlócska kandikált ki s egy sátor oldala látszott. Itt-ott élénk nótaszó avagy egy-egy kiáltás vert át a csöndön...

Mert ezekben a napokban a csonkaország minden tájain megindult a tábori élet: a Duna és az Ipoly partján, a messzire kéklő Dunántul erdeiben, a Balaton szélén, a Tisza maradék-nádasainak mentében, a zempléni sátorhegyek zezugosai mögé megbujva a világ elől... Harsány kedvben szálltak vakmerő dalaik s napok óta nyüzsgtek, a tábori munkától elfoglalva... Az Uj-Magyarország kint élte napjait Istennek nyílt ege alatt!

Öt perc múlva a tábor felé kapaszkodtak már öten. A táborparancsnok ugyanis messziről ráismert az országos

... cserkészek vannak ott! ...

vezető-tisztre s eléjesietvén, tisztelegve adta le jelentését. Érkezésük hírére mindenki köréjük sereglett s elsősorban Jánoskát ujjongták körül, aki tisztelettel bár, de kijelentette a vezető-tisztnak, hogy ő egyelőre nem megyen tovább, hanem itt marad, miután táborban soha nem volt s ettől eltekintve is alig bírja már a lábát... Volt ott ismerkedés aztán!

De a nagy barátkozásnak hamarosan végét szegte a vezető-tiszt, aki először a tábort tekintette meg s tett néhány találó észrevételt emberekre és dolgokra s akkor kiadta a parancsot:

— Fel, az Örvénykőre!

Többen ajánlkoztak a tábor cserkészei közül is, hogy csatlakoznak a vezető-tiszthez, Bozzay Palihoz meg Tóth Gyurkához az alig háromnegyedórai utra, Jánoska viszont önként visszamaradt a táborban. A reménybéli cserkészapródot a vezető-tiszt a táborparancsnokra bizta, miközben mosolygott. Tisztában volt vele tudniillik, hogy Jánoska azért tette le hátizsákját olyan szívesen, mivel játszani szeretne... Istenem, több, mint két hét óta nem akadt már játszópajtása!

Ők nekivágtak aztán vagy tizenketten s háromnegyed óra múlva ott álltak az Örvénykő csúcsán, egy bizonyu szakadék szélén... A kilátás olyan volt innét, mint még a Kékesről sem. Közvetlenül a lábaik alatt terült szét a leláncolt Észak-Magyarország s valamennyien meredt szívvel álltak meg ez előtt a kilátás előtt... Akkor egyszerre északnyugati irányba mutatott karjával a vezető-tiszt s felkiáltott:

— Fiuk, a Tátra!

Csakugyan, a Magas-Tátrát látták szívfájdító fenségében... A délelőtti nap fényében élesen rajzolódott ki az égre minden körvonala, mialatt havas vállai fel-felvillogtak. Olyan volt az, mintha villámokat szórt volna

haragjában... Nézték-nézték Nagy-Magyarország határhavasait... Addig nézték, míg könnytől nem lett nehéz a szemök...

Akkor beszélni kezdett a vezető-tiszt, a meghatottságtól fojtott hangon:

— Fiuk, mi most két hét óta Maradék-Magyarország legszebb helyeit járjuk. Vannak persze más szépségei is. Kőszeg mellett, az Irottkőről beláthatni az elszakított nyugati végeket... Battonya mellől szivszakadtan lehet elmerengeni a világosi hegyeken, amelyek Erdély elővédjei... Börzsönyig odakéklük a zólyomi hegyvonulat s még azok határa megöl is a megölt tótság hegyláncai... A Magas-Tátra pedig fölvilámlik, ha a Mátra vagy a Bükk ormairól nézünk vissza feléje...

Megállt keveset, mintha a megindultságával viaskodott volna, majd ezt mondta a halálos csöndben:

— Fiuk! Szép ez a Töredék-Magyarország is, de százszor szebb minden, ami elveszett... Egyszer megindulunk még valamennyien: nagyapák, fiak és unokák, hogy visszavegyük, ami a miénk... Hát soha ezt ne feledjétek! Mert ha elfelejtenők egyszer, hogy visszavár bennünket a Gerlachfalvi- és Lomnici-csúcs, a Verhovina, a Negoj és a Bucsecs, akkor végünk lenne... Soha többé nem engedne föltámadnunk az Isten!

Ott álltak tizenketten előreszegett arccal, levett kappal s megbüvölten meredtek a Tátrára. A Tátra pedig szakadatlanul villámlott aközben.

Lefelé bandukoltak újból négyen: a vezető-tiszt, Jánoska, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka. Ómassa felé ereszkedtek vissza. De most már azzal a tudattal, hogy egy-két napon belül hazafelé zúg el velük a vonat.

A tábor cserkészei közül többen elkisérték őket jódarabig. Aztán elváltak egymástól. A visszamaradók három-

szoros huj-huj-hajrá!-t kiáltottak rájuk, amire cserkész-üdvözléssel feleltek. Ők négyen azután is visszatekintettek még s olyankor a kalapjaikkal lengettek búcsut egymás felé.

Jókor délután Ómassán voltak újból.

Itt lerakodtak a Schmitt bácsi liliputi-kocsmájának pirinyó udvarán, hogy megpihennek keveset. A vezető-tiszt azon tünődözött éppen, hogy ittmaradjanak-e éjszákára, avagy továbbmenjenek Lillafürednek, amikor nagyot kurjantott Jánoska:

— Jön Bandi bácsi, meg Pista bácsi!

S azzal, mint a puszkagolyó, már vágatott is két közeledő turista felé. Sulyos hátizsák alatt közeledett a két ismeretlen ember. Az országos vezető-tiszt annyit látott csak, hogy a két turista lehajlik Jánoskához s mialatt egyikük a lefogyott kiscserkészjelölt arcát simogatta, a másik megölelte szeretettel.

Kiderült a bemutatkozásnál, hogy Bandi bácsi az egyik miskolci gimnázium tanára, Pista bácsi meg országoshirü csellóművész, különben sógorok egymásközt. Jánoska apja régi barátja volt a két sógor-turistának s megkérte őket levélben, nézzenek utána keveset a Bükkben, nem kergette-é meg a fiát valami medve, esetleg mókus? Nekivágott erre a két sógor, természetesen sok-sok süteménnyel a hátizsákban, melyet a feleségeik készítettek sebtiben Jánoska számára. Mert tudták jól, hogy gyöngé oldala a sütemény.

— Nem fáradtál el a hosszú uton, öcsém? — kérdezte Pista bácsi.

— Egy kicsikét, de nem nagyon, — felelte illetudóan Jánoska.

Erre aztán Bandi bácsi ütött a vállára:

— Mondhatom, hogy még egy másik ilyen hétesztendő leendő fővezér nincs több Magyarországon!

— Igenis, Bandi bácsi, kérem szépen... De nem tetszik tudni, hogy van az édesapám, édesanyám, meg Ági?

Egyszerre mondták mind a ketten:

— Nincs semmi bajuk, hála Istennek! Csak igen várnak haza, mert nagyon-nagyon szeretnének már látni...

— Holnapután estére otthon leszünk, — szólt közbe a vezető-tiszt, aki abban a pillanatban ért oda s adott kezet az utánuk nyomozott két sógornak.

Egy-két percen belül összebarátkoztak valamennyien. S akkor a Schmitt bácsi kocsmája udvarán, a kecskelábu asztal mellett, kitergették a sok süteményt meg szárazkolbászt, amit Miskolcra hoztak magukkal. A találkozás öröme némi borocskát is rendeltek a csaplárosnál. Jánoska persze szódavizet kapott mindössze.

Nagyszerű hangulatban telt el a délután egy része s erre a másfél órára sokáig visszaemlékeztek azontul is.

Beszéd közben Jánoskára nézett Bandi bácsi:

— Az én Andris fiam, akit Fityerának hívunk odahaza, szintén velünk akart tartani, hogy minél előbb kezet szoríthasson veled, barátságának és elismerésének jelegyanánt...

— Hát mért nem tetszett elhozni, Bandi bácsi?

Bandi bácsi jókedvűen mondta:

— Mert ő annyira apró legényke még, hogy ki sem látszik a földből. De majd megismerkedtek nálunk. Mert remélem, jóbarátok lesztek.

— Igenis, Bandi bácsi, — s szippantott egyet az orrán.

Azon kapták magukat, hogy a vezető-tiszt nesztelenül eltűnt a soraikból s amire körülnéztek volna, látták, hogy valamivel odébb, a Garadna-patak füves szélén falusi nebulóknak mesélget odaadón, megfeledkezve magáról és a világról. Itt-ott édes kacagás vert föl az apró-

ságok karéjában, néhány összeverődött öreg viszont jókedvűen csóváltgatta a fejét, annyira tetszett nekik, amit most hallottak.

A két sógor, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka meghatottan figyelt arrafelé, miközben Jánoska a sütemények között vitt végbe szertelen pusztitást.

Abban a pillanatban megértettek mindent.

Mert ki nem téphető álma volt az országos vezetőtisztnek, hogy csak akkor lesz nyert ügye a cserkészeknek, ha a falut is maga mellett fogja látni. Ahol csak szerét ejthette, ott termett a falusi legénykéék és apró kisaszszonyok között, mesét mondott nekik a cserkészet bűbájos világáról, amit szájtátva figyeltek e babszemjankók, velük dalolgatott, soha nem hallott nótákra tanitgatván őket, velük bukfencezett s az ártatlanságok társaságában gyerekké vált maga is. Égő képzeletében pedig látta, egyre látta a közeli jövőt, amikor egyetlen nagy cserkész táborban lesz Magyarország minden ifjusága.

Bandi bácsi félhangon szólt maga elé:

— Csodálatos lélek ez az ember...

— Az, — mondta rá Pista bácsi, a sógor.

...Félóra mulva vigan meneteltek már az országuton, a zúgó Garadna mentén.

És itt kevés elmondani valónk van már mindössze.

Ujabb félóra mulva igézettől eltöltve álltak meg a Hámori-tó szélén, látták azt a tündérpalotát Lillafüreden, mely az ország pénzén épült; megbámulták a Szinva vizesését, a keskeny és hűvös lillafüredi völgyben néhai tudós Herman Ottó villáját s jóidőt töltöttek el a Szeleta-barlangban, az ősember egykori tanyáján.

Aztán Miskolc felé indultak meg a hegyi vasuton. S este kilenckor Bükkország fővárosába értek. Itt a vezetőt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka a turisták szállójába

tért meg, Jánoskát ellenben magukhoz kérte ki Bandi bácsi. Már csak azért is, hogy személyesen is megösmerekdhessék Andriskafiával, mármint a kis Fityerával.

A vezető-tiszt még akkor este táviratot küldött a feleségének, Jánoska édesapjának, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szüleinek, értesítvén őket, hogy ekkor és ekkor fognak elérni Budapestre, gyalogosan. Gödöllő felől pedig.

UTOLSÓ FEJEZET.

Hazafelé... Hazafelé...

A miskolci vendéglátó egy nap után Budapest felé vágatott velük a gyorsvonat. Elhagyták már Hatvant s Aszód felé közeledtek. Tíz óra lehetett ekkor délelőtt.

A vezető-tiszt kinézett az ablakon s így szólt:

— Gödöllőn kiszállunk, az állomásnál nyomban átülünk a cinkotai vilamosra s valószínűen csak Kerepesen szállunk ki me-

gint. Ugy illik, hogy onnét gyalogszerrel tegyük meg a végső utszakaszt hazánk fő- és székvárosáig.

Jánoska fölfigyelt:

— S fognak-é várni bennünket valahol?

— Azt hiszem, testvér, — bólintott a parancsnok. — A táviratban pontosan jeleztem, hány óratájt és merről fogunk közeledni a pesti vámhoz.

Az az egy napjuk nagyszerűen telt el Miskolcon. Megtekintették a többi között a hatszázestendős avasi református templomot, kint voltak az avasi temetőben, hol

Dérynének, az uttörő magyar színésznőnek csontjai pihennek s levett kalappal álltak meg Kossuth Lajos szobra előtt. Itt megjegyezte a vezető-tiszt:

— Ez az ország legelsőnek felállított Kossuth-szobra s egyuttal az egyik legszebb Kossuth-szobor is.

Azt azonban már nem tudta a vezető-tiszt sem, mi hibája van a száműzött kormányzó bronzalakjának? Természetesen az egyik miskolci csizmadia fedezte föl, akinek éles szemét nem kerülte el, hogy Kossuth csizmája hátul-varrott és nem kétfelől oldalt, minélfogva német-varrású a csizma. A fölfedezés nem lepett meg senkit, mivel mindenki tudta anélkül is, hogy a magyarhoni csizmadiák mind kitűnő kritikusok, lévén a voltaképpen kritikusok egytől-egyig csizmadiák.

Miskolcon Jánoska eljátszozott Bandi bácsi fiával, a kis Andrissal, akit Fityerának szólítottak a szülei s a búcsuzásnál sirigtartó barátságot fogadtak egymásnak.

Jánoska azzal adott kezet fiatalabb kenyerespajtásának:

— Majd irok neked, Andriska!

Andriska azt felelte rá, hogy helyette az édesapja fog válaszolni. Ő ugyanis apró legény volt még s ezokból nem sajátíthatta el egyelőre a betüvetés alapelemeit.

Most tehát hazafelé zúgott velük a gyorsvonat.

Gödöllőn csakugyan leszálltak, valamivel később a helyiérdekű villamosra ültek át s féltizenkettő után ráléptek a pesti nagy országuttra. Kerepesnél.

Először ettek valamit, ezuttal utoljára az egymás társaságában. Közelről fölkélettek már a budai hegyek, elmosódó körvonalaiban látták a gellérthegyi citadellát, a Várat, a Szent István-bazilika kupoláját s a város szélei körül a gyárkémények kormos füstjét. Csaknem egy óra volt már délután, amikor felállt a vezető-tiszt:

— Indulás, fiuk!

Fölszedelőzködtek s nekivágtak mégegyszer. Hazafelé... Hazafelé...

...Pest városában pedig nagy készülődés folyt ugyanakkor. Jánoska mamája reggel óta sütött-főzött, édesapja izgatottan járkált föl és alá, Ágneske viszont édesanyjának segítgetett, mialatt egyre sürűbben sóhajtott föl:

— Bizonyosan éhes lehet már szegény öcsém!

Délután négykor itt volt az indulás ideje. S félóra múlva a gödöllői villamosvasut állomásával szemközt várakoztak már, közel a keleti pályaudvarhoz.

De várakoztak ott akkorára mások is. Egy nyurga és élénk fiucska a mamájával, meg a nagymamájával. Kiderült azonnal, hogy a ficánkoló legényke senki más, mint Csongor, az országos vezető-tiszt fiacskája. Hamarosan összeismerkedtek s Csongor mamája a legnagyobb elismeréssel nyújtott kezét Jánoska mamájának:

— Az uram elragadtatva írta többször is, milyen pompás fickó a fiad!

— Csak itthon lenne már! — sóhajtott fel a Jánoska mamája.

Később Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szülei érkeztek ki. S vártak-vártak valamennyien.

Széles ut a pesti országot... Azon fut be a helyiérdekű villamos Gödöllő és Rákosszentmihály felől, gépkocsik, teherautók, szekerek, magánosok járnak rajta ki és be. Mégis úgy öt óra tájt feltűntek rajta hóseink, mert Ágneske magánkívül kiáltott fel:

— Ott jönnek!

Csakugyan négyen közeledtek a messzeségből. Egy-másmellett jöttek, szélről egy olyan babszemjankó, aki alig ért föl csipőjéig a másik háromnak. S Jánoska mamája egyszerre könnyezni kezdett:

— Kisfiam... Kisfiam...

Mindenki meghatottságot érzett.

Azok pedig jöttek... Negyedóra múlva jól ki lehetett venni mind a négyüket. Jánoska cingár lett, mint egy agár s fekete, mint a szerecsen. Édesanyja sirdogálva ismételte:

— Fiacskám... Fiacskám...

Jánoska ugyanakkor fölívta a fejét s kemény tartásban közeledett az országuton, hadd bámulják meg a nagyok!

Hanem ezt már a kisenje sem bírta tovább. Eléjeszaladt s mialatt fölsirt, lehajolt hozzá s átölelte. Így maradtak sokáig.

Hogy mi volt ott aztán, talán jobb hallgatni róla... Ugysem lehetne azt elmondani. Mialatt a nénik sirva fakadtak, Ágneske az öccsét tapogatta végig:

— Nincs semmi bajod, kedves egy öcsém?

— Én fiu vagyok és nem jány! — válaszolt tul-tengő önérzettel a fiatalember.

Ahogy lecsillapodtak volna valamennyire, az országos vezető-tiszt Jánoskához fordult:

— No, testvér, a legnagyobb mértékben meg vagyok veled elégedve, mert kemény próbát álltál ki. Ezért kivételesen megengedem neked, hogy viselhesd a cserkész-apródi egyenruhát.

— Igen szépen köszönöm, Ede bácsinak, — hálálkodott a mindenre elszánt tökmag-alak. — Meg aztat is köszönöm, hogy tetszett vigyázni rám. Bozzay Palinak meg Tóth Gyurkának is köszönöm...

Akkor az édesanyjára pillantott föl:

— Anyukám, van otthon káposztásgaluska?

— Van kisfiam, van, — nyugtatta meg könnyezve és mosolyogva az édesanyja, miközben szivükből kezdtek kacagni a többiek.

Búcsuztak egymástól. Jánoska édesapja köszönetet

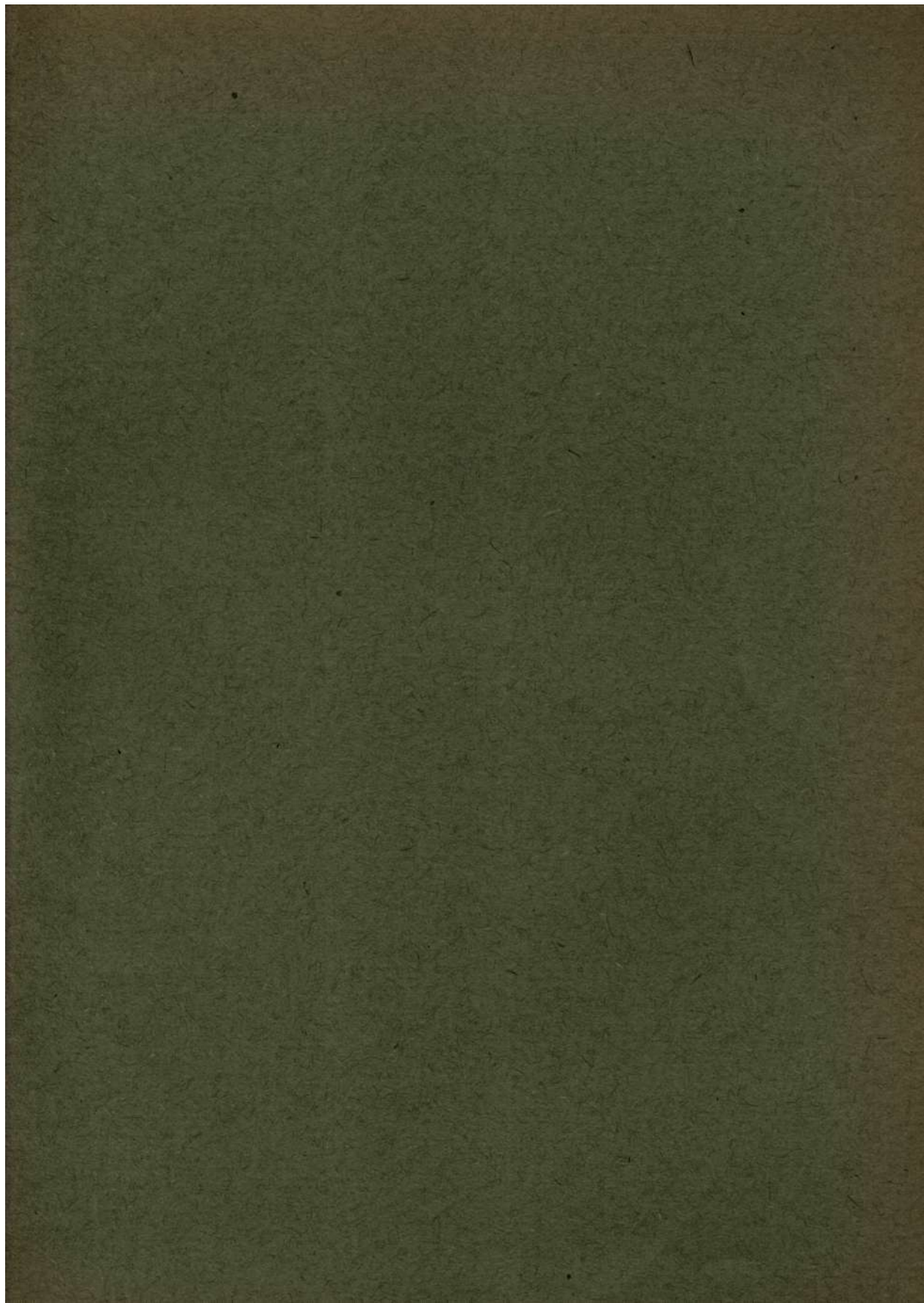
Egymásmellett jöttek, szélről egy olyan babszemjankó . . .

mondott jóbarátjának, az országos vezető-tisztnek, Jánoska viszont kezét szoritott legujabb barátjával, a kis Csongorral. Akkor négyfelé indult meg a négy csoport, autótaxikon. Jánoska eltelten mosolygott maga elé, hisz álmainak-álma várta odahaza: a káposztásgaluska.

Legalább négy tányérral.

Vége.

120

